

LAISVOJI MINTIS

No. 16

Geguzės ir Birželio menesiai 1911

II Tomas

M. K. ČIURLIANIES ATMINIMUI.

IRĖ... Kaip įstabu, kad šis *M.*, pirmoji *Mirties* raidė, *M.* Čiurlianies yra nupiešta gedulo tonuose neužilgo prieš mirsiant, tarytum savo grabui epitafija... Aplinkui tamsus žvaigždėmis išbertas dangus, o paviršium *M.*, paviršium *Mirties*, išskrenda

baltas balandis—tyra dailininko siela...

Ir mūsų gyvenime—jis pasirodė, greit perskrido mūsų nustebintų akių regradą ir dingo, mums dar tebesistebint, tebebandant jo pasirodymą visai aiškinti.

* * *

“Jaunas dailininkas gyveno ir mirė nesuprastas”... Taip daugumos pasiaiškinta jo gyvenimas ir mirtis.

Bet visų akių nieks tiek į save neatkreipė, kiek jis. Kalbų peikiančių ir kalbų didžiai užjaučiančių nieks tiek nesukėlė.

Iš jo aiškintojų, paveikslan, vienas (p. Druskus iš *Draugijos*) matė jame tik dekadentą, negalintį nupiešti gražiomis spalvomis gražų simbolį, kitas (p. S. D. iš *Visuomenės*) stengėsi išvisti jame ateities proletariato dailininką, *Viltų* ir *Vilniaus* bei *Lietuvos Žiniose* tokie ir šitokie kritikai įvairiausius dalykus spėjo ir daugiau ar mažiau vykusiais skurdžios ar gausesnės fantazijos žodžiais mėgino apibrėžti skritį Čiurlianies fantazijos.

Iš svetimųjų labjausia augštino *M. Čiurlianį* rūsų kritikas Benua. Gal jį geriausia suprato, nes mažiausia stengėsi suprasti.

Paveikslas, mat, kaip tai sumaniai aiškina Vidūnas, nereikia suprasti, bet pajauti. Jausmas, su koku situatsi trauksi nuo paveikslo, tėra geriausias paveikslo vertybės liūdytojas. Jausmas pats mūsų viduje, mūsų sieloy prisijungs prie jam priklausomų, giminingų sričių ir taps mūsų supratimo, sąmonės dalis.

Kaip dailės kritikui, taip ypač aistetai—ziūrėtojui apie tūlą grožybę beveik nėra reikalo aiškinti, kodėl ta grožybė yra jam graži.

Teisybė, aistetikos problema filosofijoj užima svarbią vietą. Ir Plato, ir Aristotelis, ir Plotinus, ir Šv.

Augustinas, ir Kantas ir Schleiermacher ir Hegel, ir Schopenhauer ir Nietzsche, ir daugybė kitų filosofų kalba apie tai, kas yra grožybė. Jų visų kalbos yra bandymai klasifikuoti grožės pajautimus ir jų mums buvimo sąlygas. Tačiau ta ar kita klasifikacija tėra dalykas *post factum*, ir nuo jos negali mainyties jau buvęs jausmas.

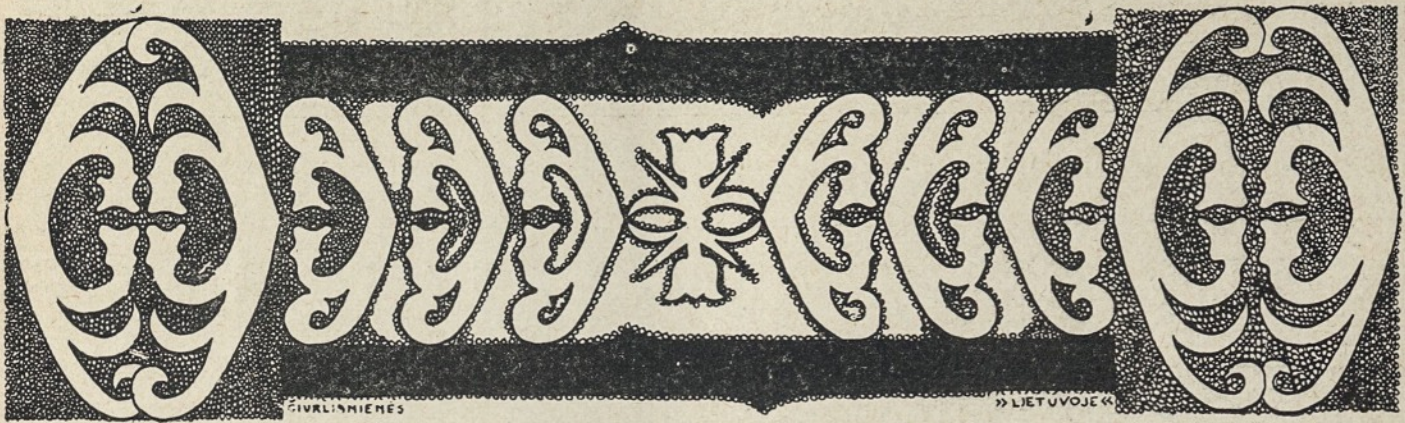
Didis anglų aistetas Ruskin, kadir būdamas “typiškosios grožės formų” išguldytoju, aistetiką su sarkazmu taip būdina:

“Yra tai aistetikos sritis—pasakyt jums (jaigu jūs to nežinojot pirma), kad persaslyvės skonis ir spalva yra maloni, ir užtikrint (jaigu tai gali būt užtikrinama ir jūs nors kiek tuo galit žingeidaut), dėlko taip yra.” (Ruskin, *Modern Painters*, tom. ii.)

Taigi neatsimainys mums dailės dalyko grožė, visviena ar mes žinosim ar nežinosim, paveizdan, šv. Augustiną pasakius, jog *omnis porro pulchritudinis forma unitas est*, visviena ar bus ar nebus mūsų pažinta ir suprasta Kanto *a priori* determinacijos bei kategorijos, Herbarto nepripažinimas grožės už ideos išreiškėja, Schopenhauero volutarinės koncepcijos, Ruskinio dieviškumo ypatybėmis dailės tipai, ar kitų mintytojų aiškinimai, “dėlko taip yra” bei nuskyrimai, kokią vietą užima žmogaus kultūroje grožė-dailė. Savu keliu tie aiškinimai, žinoma, gali turēt didelę vertybę pakreipimui mūsų atidės bei valios ten ar kitur linkui, bet ne jie duoda nuosprendį, lygiai kaip ne nuo jų priklauso grožės buvimo sąlygos.

Dauguma dabartiniųjų mūsų (ir ne tik mūsų) dailės kritikų galvose turi tūlą skaičių tokių ar kitokių dailės “formulų”. Jie prieina jomis išmatuot ir suprast dailės veikalą. Ir jau tuo parodo dailės prigimties nesupratimą.

Taip atėjo prie *M. Čiurlianies* paveikslų p. Druskus. Jam paveikslai pasirodė be vertės, nes nesuitaikė su jo atsineštomis formulomis; jausmo išdavą norėjo įdēt į savo logikos rubežius ir, žinoma, to negalėjo padaryt. Nors, jai būtų jo žinota kelios formulos daugiau, jai, leiskim, jis būtų pabandęs taikyti prie regimų paveikslų kadir Ruskinio pirmąjį grožės tipą—begalybę, tipą dieviškosios nepajamybės, kasžin ar ne kitokį jis būtų davęs nuosprendį.

M. K. Čiurlianies piešinys ant kningos "Lietuvoje".

P-s Druskius bent aiškiai pasakė, kaip jo bandyta apvertint paveikslai. Kiti, kad ir taip pat darę, to nepasako. Rašo neiškius dalykus, daugiausia paliūdyja, jog tie paveikslai esą nesuprantami ieroglifai. Tūlas išnetyčių ištaria dalelę teisybės, bet tuoj po jos mini, jog visų traukoma pečiais ir pats turbūt tai daro, nors apie tai tyli.

P-as S. D. *Visuomenėje* skyrė Čiurlianį ateičiai, joį pranašaudamas dailininkui pilną tvėrimo liuosybę. Jį jau norėjo jis padaryti ir savotiškos ateities skelbėju. Žinoma, yra liuosa kiekvieno valia ką-nors ten ar kitur skirti, arba į tūlus dalykus tinkamai ar netinkamai dėti savo tikėjimus bei viltis. Bet tai labai maža turi bendro su dailės vertinimu. O jaigu tūlos ateities laukimą skaitysimė tik tūlai žmonių partijai priklausančiu, tai jų *partivinės* prie dailės pretenzijos pasirodys tik blogiausios rūšies formulomis.

Čiurlianies paveikslai, žinoma, priklausys ir ateičiai; tik visgi iki tiek tol, iki kol ateities žmonių jausmai bei grožės pajautimas bus panašūs ir giminingi dabartinės nerviškojo subteliškumo gadyneš jausmams. Kaip su tuo bus, tegalima spėti. Spėjimais-gi užsiiman-tis žmonės visaip apie tai mano. Leiskim, vienas-kitas dabartinės Vokietijos filosofų pranašauja jausmus atbuksiančius, ir tai, anot jų, įvyksią juo labjau, juo vi-satinas pasiturėjimas ir gerovė būsianti didesnė. Jiems tad patikėjus, galima būtų manyti ateityje dabartinių laikų refinuotus jausmus bei jų darinius nebūsančius branginamais. Visaip gali būti.

Bet šiaip ar taip būtų, turime pripažinti M. Čiurlia-nį esantį labai pobūdingu dabartinei gadynei, kurios pirmesniais apreiškėjais buvo Schopenhauer ir Nietz-sche, tolesniais-gi yra visa eilė Europos rašytojų bei dailininkų, tokių kaip Strindberg, Maeterlinck, Hamsun, Strauss ir d. k. Svarbiausia atžymėtinas juose dalykas, tai visų jų pajautos—tiek jauslios, tiek pakilios ir neramios, kad labai dažnai ribojančios su beprotyste, bent tokia, kokia yra pripažystama ne labai subteliškų psichiatrų.

Šis jauslumo išsiplėtojimas visai beveik nebuvo at-sispindęs bundančioj ir šurkščioj Lietuvoje. Nei-gi da-

bar jos sūnus negali tinkamai to pajauti, arba, kaip sakoma, suprasti.

Europos šioj prasmėj žmonėmis pas mus radosi J. A. Herbaczewskis ir M. K. Čiurlianis. Kad vienas dabar paniekos žodžiais apmėtomas, kitas su pasigerė-jimu pavadintas lietuvių dailės galiūnu, tai dalyko ne-maino. Jie abudu ne lietuvių "neartoj" dirvoj išauge ir išsiplėtoję, abudu eksponuoja dabartinės Europos kultūros viršūnes, abudu turi giminingas gales tvėri-mui—digų jauslumą. Jų tvėrimo būduose, o gal ir būduose apskritai, panorėję, irgi surastume labai daug panašaus. —

Čiurlianies, sako, neimta temų iš šito gyvenimo... Iš šito, tik ne apie kakalio puodą, bet iš jausmų srities, kuri yra dailininko karalija. Kai-kam klasiškosios dai-lės paveizdai gal liepė skirti kitan gyveniman Čiurlianies temas. Tuose paveizduose, mat, teįžiūrima ir parodo-ma vien paviršutinė materialinių daigtų forma bei pa-viršutinis regimas dalykų susidėjimas—tai, kas taip yra pobūdinga primitiviniems žmonėms ir ką tūli bando apskritai vadinti "šito gyvenimo" temomis. Bet šian-dien tai ir fotografijos yra parodoma, ir nebėra tai pirmutinis šių dienų dailininko dalykas. Regimieji daig-tai jam tėra medžiaga jo ūpams išsireikšti. Ir ne re-gimas tik formas, bet sielos paveikslan indėtą turtą šiandien mes galime branginti.

Gyvai, kaip jie stovi, nupiešti namai, mums bus tik namai—gražūs ar negražūs; bet dailininkas juos gali išvisti per ašaras ar džiaugsmą, išsiilgime ar pasibjau-rėjime, ir jaigu taip pajiegs juos išreikšti, tie namai mums bus ne tik namai, bet ir dailininko ūpas; o gali būti ir taip, kad tai bus *ne tiek* namai, kiek ūpas. Tam pas dailininką turi būt didi pajiega. O juo mes gyviau galėsime pajauti indėtą paveikslan ūpą, toli gražu ir gal niekad negalimą pilneliau išreikšti kad ir turtingiausios kalbos žodžiais, juo brangesnis bus mums paveikslas.

Jai norite, šituo atsidengia visai naujos grožės šaltiniai.

Žmogaus siela yra neišmatuotina misterija. Kaip-nors pajaučiamųjų jos išsireikšimų yra daug. Bet visi taip labai netobūli, kad žmogus žmogų amžiais tik iš

dalies tesupranta ar jaučia. Net paprastuose šiurkščiuose dalykuose pilnas dviejų susipratimas negalimas. Kągi kalbėjus apie nekasdieninius ir švelnesnius! Juos išreikšti yra amžinas niekad pilnai neatsiektas žmonių troškimas. Dėlto suprantamas yra džiaugsmas kame ar kada nors atsiradus poetai, išgalinčiam nors truputėlį nuo jų praskleisti paslapties uždangą. Juo Gilesnius sielos dalykus dailininkas palies ir juo su didesne gale juos išreikš, juo jis bus mums augštesnis. Didžiausiame žmogiškos galės laipsnyje tai ir kita turinti vadiname geniju.

Ši gadynė ypatingai trokšta gilinties žmogaus sielon. Daro tai ir mokslininkai, ir dailės žmonės. Daugelis prakilnesniųjų šiandien giliau pastebi ir jaučia tai, kas pirmesniems amžiams gal tik šmėkšterėdavo. Dabartinis amžius tarytum dvasiškesnis. O ko nors tūla

apštis gamina atsakančią galę. Turime tad didesnius ir mažesnius subteliško jausmo ar ūpo išreikštojus. Galime stebėtis, kaip jie apgali to ar kito meno sąlygose esančias kliūtis, ir galime džiaugties, matydami juos apgalėjusius ir mums padariusius bendrai pajaučiamu nors kokį nesibaigiamųjų sielos apsireiškimų.

Nabašniką M. Čiurlianį turėjome iš lietuvių tarpo vieną šios gadynės turtingiausių jausmais ir vieną galingiausių jų išreikštojų. Jo apgalėta savo augštiesiems tikslams tapymo meno kliūtis taip, kaip nei kieno gal kito, susirasta saviškiai, niekam kitam neprigulintįs, tiek visus nustebinusi išsireiškimo būdai ir galingai mums paskleista tiek daug neinkainotino dvasiško turto!...

— — — —
Kl. Jurgelionis.

Broliai Juškevičiai.

Šįmet 25 (11) d. gegužės sukanka 25 metai, kaip lietuviai neteko vieno didžiųjų savo darbininkų, Jono Juškevičiaus. Tai progai, t. y. sukaktuvėms atėjus, reikia kiek plačiau susipažinti kaip su Jonu, taip lygiai ir su jo broliu kuningu Antanu Juškevičiais¹.

Jonas Juškevičius gimė 1815 m., 8 d. rugsėjo, iš neturtingų Žemaičių bajorų, Žarėnų parapijoje, Telšių pavieta, Kauno rėdyboje. Jonui kūdykiu esant, tėvai persikraustė į Kauno pavieta, kur ir apsigyveno palei Eiriogalą. Čia gimė ir kun. Antanas, 1819 m. 4 d. sėjos m. Išspradžių Jonas lankė kaimo mokyklėlę, o paskum įstojo į kuningų bernardinų užlaikomą mokyklą Dotnavoje, kurią apleidęs įstojo Kražių gimnazijon. Šičion, negaudamas iš tėvų jokios medžiagiškos paramos, yrėsi savomis spėkomis ir baigė gimnaziją su aukso medaliu. 1840 m. kaipo valdžios stipendijatas yra siunčiamas į Charkovo universitetą, kur įstojęs į filologijos (kalbų) skyrių, baigia jį 1844 metuose su kandidato laipsniu. Nuo 1844 iki 1885 metų Jonas Juškevičius mokytojavo įvairiose gimnazijose ir kariūmenės mokyklose Mogyleve, Naugarode, Peterburge, Žemamjame Naugarode (Nyžnij Novgorod), Ekaterinburge ir Kazaniuje. Pasišalinęs iš tarnystės, visai pasišventė tyrinėjimams lietuvių kalbos.

Kad arčiaus susipažinti su Jono Juškevičiaus darbais

¹ Juškevičių biografijai medžiagą galima rasti: "Aušroje" 1883 m. pusl. 248: "Kuningas Antanas Juškevičius" (Trumpas paminėjimas) parašė Andrius Latvis (Andrius Dihrigis); "Lietuviškame Balse" 1887 m. NN7, 8, 9, 10, 11 ir 12: "Jonas Juškevičius" — prof. Jono Baudouin de Courtenay'o paplėštas straipsnis, versta iš "Kraj'aus". Apie kuningą Antaną yra rašyta prof. J. Baudouin de Courtenay Varšavos laikraštyje "Nowiny" N329, 1880 m. ir No. 5 ir 16 "Przegľad Katolicki" 1881, straipsnis kuningo E. K.

ir jo nuopelnais, pažiūrėkime, ką kalba apie jį prof. Jonas Baudouin de Courtenay, autorius Juškevičiaus biografijos, tilpusios "Kraj'uje", ir "Lietuviškame Bal-

Jonas Juškevičius

se", (1887 m.), turėjęs asmenišką pažinti su broliais Juškevičiais. "Trumpai peržiūrėję Jono Juškevičiaus gyvenimą, matome, kad jo amžis perėjo be ypatingų

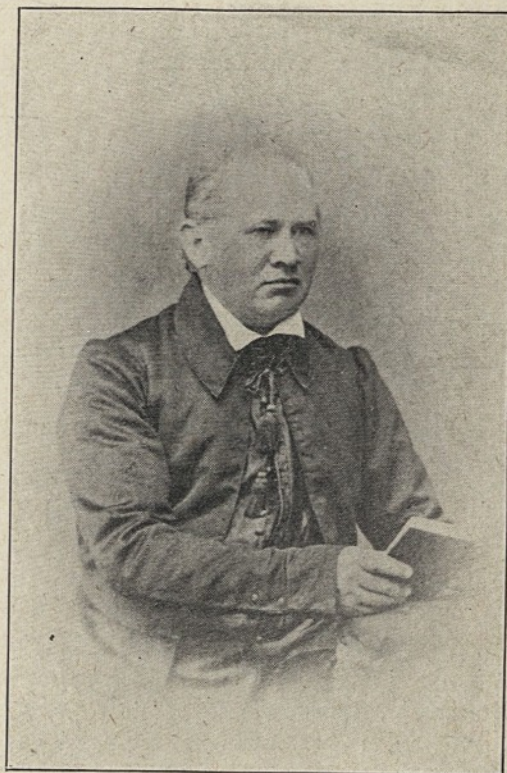
atsitikimų ir nėkuomi nėsiskyrė nuo gyvenimo kitų pedagogų. Tiktai galima užtėmyti, kad nabašnikas turėjo blaškyties visą savo amžį toli nuo tėviškės, kentėdamas už savo prigimtą nusidėjimą (kad buvo lietuvis), o nuodaliai ir už svetimus nusidėjimus. Bet šitas paviršutinis aprašymas dar neduoda suprasti tikrų žmogaus nuopelnų, kurie vienintėliai gali jį pakelti visuomenės akyse. O tai iš šios pusės Juškevičius nebuvo visai paprastas gymnazijos mokytojas. Jis rūpinosi apie pedagogiką ir didaktiką, ir, pagalios, tyrinėjo savo prigimtą lietuviškąją kalbą. Gali matyti Juškevičiaus pedagogišką darbavimąsi jo kningutėje „*O преподаvanii geografii*“ (apie mokinimą geografijos)—išleistoje apie 1851—1858 m.—“Be paminėto veikalėlio man žinomi yra da šitoki Juškevičiaus raštai: „*I jiešče nieskolko slov po povodu osobych perevodnych egzamenov*, 1857“; „*Mysli ob ustroistvie učebnoi časti našich učilišč*, 1860“; „*Nieskol'ko slov ob učebno-pedagogičeskom samoobrazovanii*, 1860“.—“Šituose raštuose matyti karštas Juškevičiaus užsiėmimas tuomi klausimu ir žengstavimas pedagogiškuose dalykuose. Negali abejoti, kad Juškevičius rašė ir daugiaus tokių straipsnių, bet ar tai jie išmėtyti po laikraščius, ar tai, nors ir atspausdinti atskyrimu, negavau jų sugriebti.”

Nėra ko stebėtis, kad aną gadyne, kada apie mokyklų reikalus visi ištikrųjų šnekėjo, toksai stropus literatūroje pasirodęs pedagogas atkreipė į save vyriausybės akis. Par tat suprantama toji oficiališka padėkavonė, kurią Juškevičius gavo dusek nuo kuratoriaus, arba vėl ir tai, kad 1863 ir 1864 m. buvo pakviestas peržiūrėti drauge su komisija kariumenės mokyklų reorganizacijos dalyką.

Bet tie visi paminėti jo darbai—tai tiktai maža dalelė, prilyginant prie jo tyrinėjimų lietuvių kalbos ir sutaisymo tam reikalingos medžiagos. Jau tai yra aišku, kad Charkovo universitete Juškevičius negalėjo įgyti nė visuotino lingvistiško išsilankstymo, nė noro užsiimti prigimta kalba. O iš jo laiškelių, rašytų į brolių Antaną, matyti galima, kad jau 1852 m. Jonas užsiima lietuvių kalba.” Neabejotina, kad Juškevičius, suėjęs Peterburge į pažintį su universiteto profesorium ir akademiku Sreznevskiu, persitikrino, jog tyrinėjimas lietuvių kalbos turi atnešti didelę naudą mokslui; ką-gi besakyti, jai tais tyrinėjimais užsiims lietuvis?

Išspradžių Juškevičiaus tyrinėjimai nebuvo grynai moksliški, neturėjo „jokio sąryšo su mokslišku krutėjimu tame dalyke”. Paskum jau jis iš diletanto virsta į tyrinėtoją-mokslininką, ir tą patėmijo Peterburgo Mokslų Akademija; antrasis tos Akademijos skyrius paveda jam peržiūrėti ir apsvarstyti Aug. Schleicherio veikalą „*Handbuch der Litauischen Sprache*”; Juškevičius atliko šį darbą, ir jo pranešimą apie minėtą veikalą Akademija išleido atskiroje kningoje: „*Zapiska o knigie A. Šleichera—Handbuch der Litauischen Sprache Prag. 1850. Y. Juškeviča. S. Peterburg. 1857*”.

Kaipo pasekmė jo darbo, pasirodė raštas apie lietuvių kalbos tarmes ir apie lietuvių rašybą. Šį raštą atspausdino maskoliškai ir lietuviškai Mokslų Akademija savo rinkinyj „*Materjaly dla sravnitel'nago slovaria i grammatiki. Izd. vtorogo otd. Imper. Akad. Nauk. Red. Ord. Akademik I. I. Sreznevski. Tom 5. Peterburg, 1861*”. Tas straipsnis yra užvardytas: „*O govorach litovskago jazyka*” ir „apie kalbas lietuviško liežuvio”. Po tam tas jo raštas buvo atspausdintas skyriumi po antgalviu: „Kalbos lietuviszko liežuvio ir lietuviszkas statraszimas arba ortograpija. Peterburgas. 1861 m.”

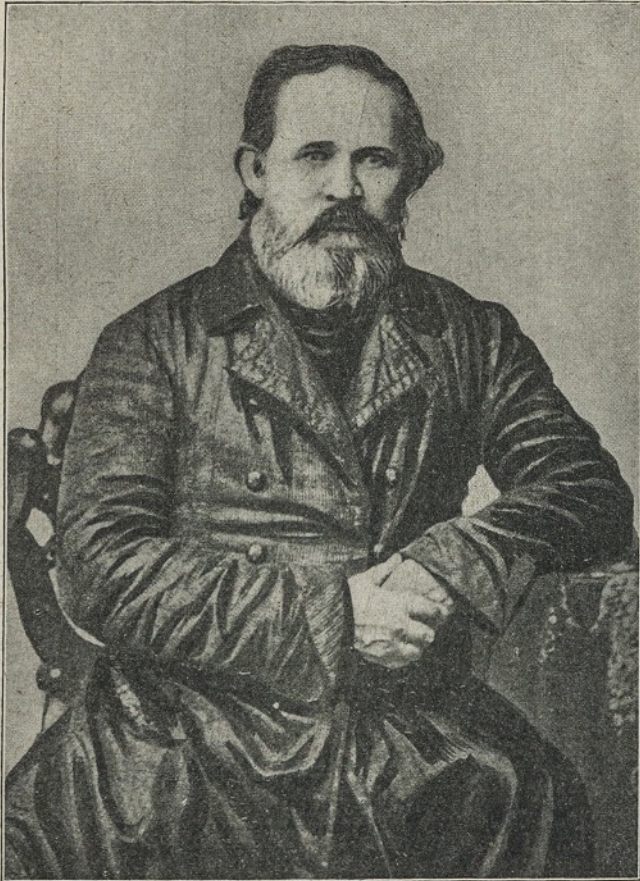
Kun. Antanas Juškevičius.

Šitame Juškevičiaus rašte tarmių charakteristika nėra aiški... Juškevičius neišreiškė visų lietuvių kalbos priegaidžių ir labjausia dėlto, kad, jautrios ausies neturėdamas, negalėjo nugirsti priegaidžių skirtumo.

Nuo 1852m. Juškevičius beveik kasmetas važiuodavo Lietuvon, kad šičion gyvame kalbos šaltinyje pažinti neišsemiamas jos grazybes. Berods, būvodamas tarp kuningų ir anuometinės inteligentijos, jis buvo priverstas kalbėti su jais lenkiškai, kaip kad ir jie patįs nuolat kalbėjo, bet gi rasdavo laiko susieiti su ūkininkais ir iš pasikalbėjimų su jais tėmyti mūsų kalbos ypatybes. Daug jis pasinaudodavo iš savo brolio Antano tame atvejyje. Antanas gyveno tuokart Lietuvoje ir su užsidegimu rinko mūsų tautos dainas, užrašinėjo įvairius papročius, patarles, sakmes ir žodžius. „Toki tankūs pasimatymai dviejų brolių, besidarbojan-

čių apie vieną dalyką, da labiau uždegdavo jūdvių širdis ir sukeldavo karštą norą nuolatos dirbti...”

1862 m. Jonas Juškevičius vedė sau pačią lietuvaite Feliciją Liutkiutę (Liutkevičiutę) ir nuo to laiko kur kas labiau pamylėjo lietuvių kalbą ir dar uoliau ėmė dirbuoties. Jau tuokart buvo beužmanas išleisti tą daugybę medžiagos, kurią buvo surinkęs brolis Antanas. Tuo tikslu jie kreipėsi į įvairias moksliskas įstaigas, bet niekur nerado sau pritarimo, nesa tuomet dar nesuprasta visa panašaus darbo svarba. Pagalios 1867 m. Antrasis Peterburgo mokslų Akademijos skyrius sutiko atspausdinti 33 dainas su ta išlyga, kad jos bus atspausdintos graždanka, t. y. maskoliškomis literomis. Jonas Juškevičius perrašė dainas iš naujo ir išvertė jas į maskolių kalbą, kad ir nemokąs lietuviškai galėtų gerėties jų gražybe ir skambesiu. Šis dainų rinkinėlis vadinasi *“Litovskija Narodnija Piešni s perevodom na russkij jazyk J. A. Juškevičia (turi būti J. ir A. Juškevičiai). Priloženije k XII tomu zapisok Imper. Akadem. Nauk. S. Peterburg. 1867”*.

Kun. A. Juškevičius Kauno kalėjime 1864 metuose.

Lietuvoje šita kningutė buvo priimta labai nemaloniai, nesa buvo spausdinta maskoliškomis literomis. Buvo ir tokių žmonių, kurie supirkdavo sykiu daugelį egzempliorių ir sudegindavo. Tokiu būdu vargiai be-

užsiliko kur koks egzemplorius ir šiandieną tegalima matyti tai tik minėtame Akademijos užrašų tome.

Po tam atsitikimui Juškevičius daugiau nebespausdino dainų maskoliškomis raidėmis—tad pradėtąjį darbą atidėjo patogesniai laikui.

Gi kuningo Antano² darbas ėjo spėriai didyn; medžiagos rinkinys augo. Surinkta dainų 5624, žodynas turėjo netol 10,000 žodžių. O apie kitus irgi svarbius raštus ką bekalbėti. Štai kuningas Antanas, matydamas reikalą užsiimti vien savo pašaukimo darbu, atsisako nuo kuningystės priedermių ir keliauja į Kazanių pas brolių Joną, kad su juo iš draugės redaguoti žodyną, tvarkyti dainas ir rūpintis surasti šaltinius ir būdus tiems darbams atspausdinti.

1875 metuose Kazaniun atvyko J. Baudouin de Courtenay, kur ir suėjo į pažintį su Jonu Juškevičiu. “Iš pradžių”—rašo jisai,—“mažai ką kalbėjova apie kun. Antano rinkinį ir apie tai, kaip būtų galima jį išleisti. Vienok neužilgo pamatęs iš to, ką man papasakojo a. a. Jonas, kad tas rinkinys labai apstingas ir svarbus, prikalbinau jį, kad jis kaip nors jį atspausdintų. Ir aš pats, gerai supraddamas moksliską svarbumą Juškevičiaus darbo, karštai užsiėmiau šituomi dalyku ir kaip įmanydamas stengiausi jiemdvim padėti. Pirmiaus dar nei kuningui Antanui į Kazanių atvažiavus, mūdu atspausdinova 1876 m. “Kazaniaus Universiteto Moksliskuose Užrašuose”, 4 dainas po vardu “Lietuviškos dainos, surašytos per Antaną Juškevičių”, kad davus Universiteto vyriausybei pažinti liet. dainas. Tada tai jau aš šiaip taip prišnekėjau historiškai—filologišką Universiteto skyrių, kad jis imtų ant savo vardo visą šitą darbą. Nuo Universiteto kuopos gavom leidimą spausdinti brolių Juškevičių dainų rinkius. Universiteto kuopa nors ir leido spausdinti dainas, vienok išleidėjai turėjo patįs apmokėti už viską, t. y. už spaudą, popierą,—žodžiu sakant, Universitetas pavedė jiemdvim savo vardą, bet nuo savęs neapsiėmė pridėti nei skatiko. Tiktai paskui man pasisekė išprašyti nuo Universiteto, kad jis sugražintų Juškevičiams piningus nors už popierą tų egzempliorių, kuriuos Universiteto Kningynas pasiliko sau, kaipo neatskiriamąją dalį užrašų, t. y. kurie neišėjo atskyriam ir nepateko į išleidėjų rankas.”

1876 m. rudenyje į Kazanių atvyko Jono brolis, kuningas Antanas Juškevičius ir jie visi trys pradėjo dirbti. Buvo net pačiame universitete tokių, kurie ir pajuokdavo tuos darbininkus ir kliūtis statydavo, kam

² Kun. Antanas išėjo į kuningus 1843 m. Gyveno įvairiose Lietuvos vietose: Raseinių, Zarasų, Ukmergės, Panevėžio, Kauno ir Telšių pavietauose. Par tat turėjo progą arti susipažinti su įvairiomis mūsų kalbos tarmėmis. Dainų daugiausiai surinko jisai Panevėžio ir Kauno pavietauose.

1876 m. Latvių Mokslo Draugijos Komisija Rygoje paskyrė Antaną į Mokslo Komisijos sąnarius.

Jis mokėjęs (sulyg. “Aušra” 1883 m., pusl. 248) po berlinką (7½ kap.) už kiekvieną padainuotą jam dainelę, kad tokiu būdu paraginus žmones neslėpti dainų ir kad pats kuodaugiausiai jų galėtų parinkti.

jie spaudina dainas latyniškais literomis. J. Baudouin de Courtenay apskundžius tuos ponus universiteto kuopai (—tarybai), visa aptilo ir darbas ėjo pirmyn.

Kazaniaus Universitetas išleido tris toms dainų. Pirmasis susideda iš dviejų dalių. Pats dainų rinkėjas, kuningas Antanas, nesulaukė savo darbo vaisių; prie jo gyvos galvos išėjo tik pirmas tomas, kurį užbaigta spausdinti kelionis dienomis prieš jam mirštant, o numirė jis 1 d. lapkričio 1880 metų. Ant to milžiniško darbo yra padėtas šitoksai antgalvis: "Lietuviškos dainos, užrašytos per Antaną Juškevičę. Kazan. 1880—1881-82". Tuose trijuose tomuose yra tilpę tiksliai 1569 dainos, taigi maža dalis to, ką kun. Antanas surinko.

Taip pat Kazaniuje, dar Antanui gyvam esant, pradėta spausdinti labai svarbus jo veikalas: "Svotbinė rėda Weluonycziu lietuwiu, suraszta par Antaną Juszkewyczę 1870 m." Šis veikalas yra labai brangintinas ir svarbus, kaip medžiaga palyginamajai etnografijai ir mitologijai.

Kuningas Antanas buvo begalo darbštus. Iki paskutinei savo gyvenimo dienai jis triūsėsi apie savo numylėtąjį darbą. Prieš miršiant 8 dienomis, pats visai nebegalėdamas skaityti korektas, klausėsi kitus skaitant ją ir išguldinėjo nesuprantamus žodžius. Gi užbaigti savo darbą pavedė broliui Jonui.

Jonas pašventė visą ką galėjo Antano pavestam darbui atlikti. Nesigailėjo nė savo nykstančios sveikatos, nė skatiko, nė laiko. Darbas buvo didelis ir sunkus. Vienų tik svotbinių dainų, kurias išleido Antanas iš Peterburgo Mokslų Akademijos Skyrius 1883 m. pabaigoje (tai-gi kun. Antanui jau pasimirus), buvo surinkta 1100. Veikalas "Lietuwiszkos svotbinės dainos, užrašytos par Ant. Juszkewyczę ir iszspaudintos par J. Juszkewyczę", turėjo 893+XXV puslapius.

Kitas kur kas svarbesnis brolių Juškevičių darbas, kurį irgi apsiėmė išleisti Mokslų Akademijs—tai lietuviškai-maskoliškai-lenkiškas žodynas.

Kuningas Antanas, būdamas Vilniuje (1863—1866) surašė paraidžiui visus lietuviškus žodžius, kuriuos pirma par ilgus metus rinko ir surašinėjo ant popieros sklypelių. Paskum vėl surašinėjo dar negirdėtus žodžius ir papildinėjo anksčiaus jau surašytąjį žodyną, pridėdamas tai patarles, tai ištus sakinius, kad paaiškinus, kokioje prasmėje žodžiai yra vartojami. Norint prie tvarkos atvesti tą didelę daugybę medžiagos (70,000 žodžių ir daugybė paaiškinančių sakinių), prisiėjo viską išnaujo perrašinėti. Be to Jonas turėjo versti žodžius į maskolių kalbą ir atitaisinėti lenkiškąjį vertimą. Charkovo universiteto profesorius Potebni, kuriam Mokslų Akademijs buvo pasiuntusi rankraštį peržiūrėti (1878), labai jį išgyrė ir patarė Akademijai pasirūpinti išleisti.

Darbas pradėtas buvo vos 1884 metuose. Kiekvienam aišku, kad norint rūpestingai išleisti tokį didį ir svarbų veikalą, kaip kad žodynas, reikia laiko ir

daug darbo. Ypač yra sunkus darbas peržiūrėjant korektas, kur reikia nepaprasto atidumo ir visados skaistaus ir blaivo proto. Juškevičiui atsieidavo skaityti korektas po penkis ir po šešis sykius. Prie tokio sunkaus darbo ir spausdinimas ėjo visai palengva; taip į du metu laiko, t. y. iki 1886 metų, iki pat Jono mirčiai, tebuvo išėjusi iš spaudos viena pirmoji alfabeto litera A, nors buvo atspausta net 160 puslapių.

1885 m. 18 d. spalį m., Jonas apsirgo širdies liga, kuri labai jį vargino, bet jisai ir sirgdamas nesiliovė darbavęsis. Darbe jam nemaža pagelbėdavo jo pati ir duktė³. Galiaus 9 (22) gegužės 1886 m. Akademijs

Jono ir Antano Juškevičių kapai Kazaniuje.

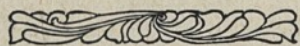
3 Jonas Juškevičius turėjo šešis brolius: 4 tikrus ir 2 pusbrolius. Kuningas Antanas mokinosi Kražių gimnazijoje drauge su Jonu ir po jo priežiūra. Jauniausius brolius užaugino Jonas, būdamas mokytoju Mogyleve ir Naurgarde, nes tėvas visai negalėjo leisti juos į mokslą. Iš šešių Jono brolių trys buvo kuningais ir trys daktarais. 1883 m. tebuvo gyvas tik vienas jų, tikrasis Jono brolis Jokūbas, kurs tuomet buvo Astrachaniuje vyresniuouju daktaru prie kareivių ligonbučio.

Jono Juškevičiaus šeimyna jam pasimirus apsigyveno Dorpate. Jo sūnus Vytautas Juškevičius gimęs 1870 m. buvo taipgi nepaprastų gabumų ir darbštumo žmogus. Jis baigė gimnaziją ir universitetą Kazaniuje. Paskum nukeliavo Dorpatan rengties į universiteto profesorius pas garsius mokslinčius Baudouiną de Courtenay ir L. Meyerį. Čia Mokslų Akademijs paveda jam taisyti spaudon Jono Juškevičiaus žodyną. Paskum švietimo ministerijs siunčia jį 1895 m. į Suvalkų gub. tyrinėti dzūkų tarmes. O 1896 m. lieka jis privat-docentu Peterburgo universitete. Tais-pat metais jis apserga tifu, sirgdamas važiuoja pas motyną Dorpatan ir čia 3 d. balandžio pasimiršta, 26 metų amžiaus būdamas.

pranešė, kad ji paveda korektų skaitymą profesoriui Jagičiui, kas, matomai, taip įskaudino Joną, kad jis apsilpo ir dviem dienom praslinkus pasimirė. Savo paskutinės ligos laike jis nė valandėlės negulė lovon ir pasimirė kresėje sėdėdamas.

Paskui žodyno koregavimą apėmė Maskvos univ. profesorius Fortunatov'as, geras mūsų kalbos žinovas o dar vėliaus mūsų žinomas kalbininkas Jablauskis. Dabar, kiek žinome, koreguoja žodyną dras Šlapelis. Iki šiam laikui išėjo iš spaudos du stambūs tomai, gi statoma yra bene žodžiai, prasidedantys nuo literos *M*. Iš to galima matyti, koks tai didelis darbas, kurį atliko du vyru ir kuris bus didžiausiu ir prakilniausiu visos jūdviejų gyvatos paminklu, pastatytu mokslo dirvoje.

“Abudu broliu—rašė tas pats Juškevičių draugas ir pagalbininkas,—iki paskutinei valandėlei savo gyvenimo padoriai dirbo savo darbą, abudu neapleisdami kovavietės, kaipo tikrieji kareiviai tos garbingos kariumenės, kuri ant savo vėliavos padėjo parašą: mokslas, darbas ir atsidėjimas. Abudu broliu dengia kietoji Kazaniaus žemė, toli nuo puikaus taip jūdviejų numylėto Panemunio. Prieš tokius nenuoalsius darbininkus turi nulenkti galvą kiekvienas žmogus, kuris tik supranta prakilnesnius žmogaus prigimimo jausmus. Brolių Juškevičių vardas nebus užmirštas iki gyvuos lietuvių tauta, iki bus mokslininkai, kuriems rūpės jos dvasiškas ir draugijinis būvis”.

D. T. Bačkauskas.

(Medžiaga biografijai).

Ižymią, bent Amerikos lietuvių gyvenime, vietą užima visiems žinomas *D. T. Bačkauskas*, kuris Europos ir tai-pat Amerikos liet. laikraščiuose nesykį susilaukęs yra gan aštraus papeikimo. Pamėginsime pažiūrėti į p. Bačkauską kaipo žmogų ir kaipo lietuvišką publicistą.

B. gimė 1846 m. Kuprių kaime, Kidulių gm., Naumiesčio pav. (tuomet buvo pav. Mariampolės), Suvalkų rėdyboje. Pradžią mokslo ingijo Sudargo parapijoje nuo Jurgio Čivinsko, kuris, kaipo emeritas, numirė prieš 25 metus Mariampolės mieste. Toliaus mokinosi pas zokoninkus Reformatus Smalėnuose, kurie kaipo mokytojai savo laike garsėjo plakimu mokintinių (pagal piningų auklėjimo sistemą). PaPbaigęs ten mokslą, išlaikė kvotimą penkių kliasų ir, gavęs paliūdyjimą, pateko į Kamedulų zokoną Bielanuose šale Varšavos, kur išvargęs apie vienus metus, atsitaikius gerai progai, paliko garsius murus ir pardūmė namon keliatą dešimčių mylių pėščias. Nesumanydamas rasti sau

lengvesnį užsiėmimą, išmoko vargonuoti ir per 17 metų subuvo vargonininku Alvite. Kada jau žmogui pabjuro dūdos, pasirūpino vietą prie akčyzės ir gavosi už “vyresnįjį objezčiką Naumiesčio paviete”.

Vargonininkaudamas Bačkauskas iš lenkiškos kalbos lietuviškai išguldė “Griaudžius Verksmus”, kuriuos bene po šiai dienai bažnyčiose gieda. Susidraugavo su Petru Arminu, kada tasai, pabaigęs mokslą Veiveriuose, gavo mokytojo vietą Alvite (bene 1865 m.): abudu lošdavo duėtus, ans ant skripkos, o šitas ant fortepiano. Bačkauskas pramokino Arminą groti ant fortepiano, ir abudu sudėjo keletą muzikos šmotelių skripkai. Žmonės užprašinėjo juodu ant svotbų, kur, būdavo, Petras Arminas atsistojęs sako visokius juokingus eilavimus nuotakai, jaunikiui, svočiai, piršliui ar kitiems svodbininkams. Arminas buvo labai Lietuvių mylimas jaunikaitis, bet kada liko perkeltas į Naumiestį į 2-kliasinę mokyklą Meištuosna, kur pirmoje kliasoje mokintojavo Zaleskiutė, pateko po jos įtekme, persivertė ant poniškesnio kurpaliaus, ir galiaus su ja apšvedė.

Bačkauskas vedė už moterį 1868 m. Theophilę Lukoševyčiutę, kuri augo pas savo tėvuką Vilkaiviškyje ir mokinosi tenaitinėje mokykloje pas mirusį jau Byskį. Iš moterystės susilaukė keletos vaikų ir mergaičių: Liudvika, šiandien Slavickienė, gyvena Mahonoy Cityje su savo vyru ir vaikais; Pranas gspadorauja “Saulės” spaustuvėje; Regyna, ištekėjusi už Luk. M. Kaziūno, šiandien savininko dviejų aptieky Šenandoryj ir Mahanoy Cityje. Šitie trys gimę yra Lietuvoje. Vladislavas, yra sandarbininku “Saulės”, o jauniausias Viktoras, mokinas aptiekorystės.

Pabuvęs “objezčiku” apie metus laiko, Bačkauskas gavo nuo savo brolio laivakortę ir atkako su savo šeimyna į Ameriką 1879 m. Kaip visi, taip ir jis dirbti turėjo ant duonos karnio: iš pradžių buvo vargonininku Šenandoryje, po tam kriaučiauvo Baltimorėje, kur įrengė pirmutinę liet. kraučių darbavietę.

1883 m. kviečiant kun. Pitas'ui, tapo mokytoju prie Šv. Stanislavo parapijos mokslainės Buffaliuje, kur per dvejatą metų mokė vaikus, baigiančius paskutinįjį kursą; priegtam atsiradus ten laikraščiu “Ojczyzna” (dabar vadinasi “Polak w Ameryce”), buvo tojo sandarbininku.

Kada Juozas Paukštis (jau miręs) su A. Pajaju įtaisė lietuvišką spaustuvę Plymouthe, Pa., Bačkauskas užėmė vietą redaktoriaus “Vienybės Lietuvininkų” ir tą laikraštį redagavo kuone pustrėčių metų. Atstojęs nuo “Vienybės”, su pagalba Lenkų kun. Lenarkevičiaus, ėmė leisti 27 d. liepos 1888 m. savo laikraštį “Saulė”, kuri nuo 1899 m. pradėjo išėdinėti du kartu ant sevaitės. Tame pačiame mete ėmė išėdinėti periodiškas raštelis “Linksmas Valanda”, kuris ir lig šiam laikui išėdinėja.

Būdamas “Vienybės” redaktoriumi, Bačkauskas iš

lenkiškos kalbos išvertė keletą kningelių, kaip: “Nedorybė Žydo Šakino”, “Septynios kelionės Syndbado”, sudėstė “Pravadnyką angelskos kalbos” ir t. t. Taip pat ir savoje spaustuvėje išleides yra daugybę vertimų, kaip “Tukstantis ir Viena Naktų”, “Markus ir Aurelianas”, “Musų pasakos”, “Lietuviškas pasakorius” ir daugybę tolygių kningelių.

Kaip minėjau, Bačkauskas yra užsitraukęs nuo tautiečių lietuvių gana daug papeikimų. Pirmiausias užsipuolimas ant jo kyla dėlei jo palinkimo užtarauti lenkystę arba bent—ant žut ar būt—draugybas su lenkais. Taip “Ojczyznoje”, kaip ir “Vienybėje” bei “Saulėje”, ypačiai pradžioje lietuviškojo judėjimo, jis nesigailėjo daug paplavų išpilti kaip ant leidėjo “Liet. Balso”, taip ir ant kun. Burbos. Nestebėtina; tokia mat buvo dvasia užsispyrimo prieš lietuvių kylimą. Šiandien, iš tiesų net šlykštu darosi, tuos raštus peržvelgiant.

Balandyje 1885 m. Pijus Paseckas ir J. Šliupas užmanė įsteigti “Susivienijimą visų Lietuvių Amerikoje”, kuriam ėmus augti laikyta seimelis 1886 m. Shenandoryje, ir taip-gi kitas ten pat 1887 m. Idant tokį bruzdėjimą pakrikdyti, sutarė kun. Varnagiris, “Vienybės” išleistojas Juozas Paukštis ir redaktorius D. Tamašauskas (tai Bačkausko pseudonimas) įsteigti “Susivienijimą lietuviškų katalikiškų draugysčių Ame-

D. T. Bačkauskas.

rikoje” ir įvykdė seimą Plymoutho spalio mėn. 1886 m. Tačiau tasai susivienijimas per 4 metus nieko nenuveikė, nes tik dvi draugysti ten tepriklausė (Kazimierinė iš Plymoutho ir Jurginė iš Hazletono), nors per Bačkausko “Vienybėje” niekinimus pirmasai susivienijimas pakriksti turėjo: juk pats vadovas “Suv. liet. kat. dr. Amerikoje”, beje kun. Juodišius dar

1890 m. išsitarė: “Mierių neturime, o įstanga mūsų—tai ant popieros”. Ten seiman Mahanoy Cityje, laikytan spalio mėn. 1890 m., pribuvo su Juozu ir Silvestru Paukščiais taip-gi kun. Burba, kurs mėgino netvarką iš Susivienijimo prašalinti. Kad atsakyta duoti balsas neprigulintiems prie Susivienijimo, kilo karšti ginčai ir Bačkauskas, visaip keikdamas, rengėsi su krėslu kun. Burbai uždrožti. Kad vėliaus vėl kilo klegesys reikale išleidinėjimo spausdintų raštų, kur vieni kėlė riksmą už kantičkas, kiti už elmentorių, treči už “Bromelį”, ketvirti už mokslakninges, seimas ne-užsibaigęs iškriko, vieniems prilaikant pusę kun. Juodišiaus, kitiems—pusę kun. Burbos. Ypatingu tautiečių priešū tuomet buvo Bačkauskas, kaip matyt galima ir iš jo atsiliepiamų “Saulėje”.

Lyg ant nelaimės, Bačkauskas tuomet tiesiog nekentė visko, kas buvo grynai lietuviška. Išjuokė grynąją kalbą, tyčiojosi iš savo kalbos žodžių (k. a. “tauta” jam buvo nepatogiu išsitarimu ažuot “narodo”), nesigailėjo tiesiog dergti net Lietuvos ženklą—Žirgą ir Vaiką. Ažuot į lietuviškąjį susivienijimą, jis kalbino lietuvius stoti į lenkų “Związek Narodowy Polski”; kliudė tvėrimąsi lietuviškų parapijų atskirai nuo lenkų. Spėjama yra, kad tai vis jis darė, idant įtikti savo labdariui kun. Lenarkevičiui. Iš Bačkausko dėkos, ir šiandien daugelis Lietuvių tebesilaiko įsikabinę į lenkų skvernus.

Politiškame judėjime Bačkauskas visuomet užtaravo už drūtesnes, beje kapitalistų partijas, atkalbindamas žmones nuo darbininkiško susipratimo. Iš kur galėjo eiti pelnas, ten jis kryo. Žinoma, anglekasių unijoms jis nesipriešino, nes tosios sustiprėjusios būtų jam kenkti galėjusios. Bet akyviausias daigtas, kad lietuvius gludindamas prie lenkų, Bačkauskas nesidrovėjo girti maskoliškąją valdžią, carizmą ir carą. Ir nesykį dydžiavosi iš to, kad Peterburgo geographiškoji draugystė jį priėmė į sąnarius-korespondentus, o tos draugystės galva—juk iš caro šeimynos!

Iš religiškos pusės, Bačkauskas buvo priešingas laisvamaniškam judėjimui. Nesykį kuningai, gėdydamiesi savuose raštuose dergti nekatalikus, siuntė savo raštus į “Saulę”, kur jie mielai talpinami buvo. Truputį krupterėjo Bačkauskas 1897 m., kada iš kun. Miluko ir kun. Paučieniaus dėkos jis liko apskūstas į federališką teismą Philadelphijoje “už plašinimą piktinančių visuomenę raštų”, mat, Taradaika, Baltruvienė ir t. t. mėgdavo aprašinėti šlykščius atsitikimus lytiškuose prietikiuose. Tad tik pasidėkavojant laisvamanių įsikisimui, kurie stojo už pressos laisvę, Bačkauskas išliko nuo sunkios baudos, ir vėliaus bent pasiliovė taip smarkiai užsipuldinėti ant laisvamanių, lyginai kaip ėmė ir susilaikyti nuo šlykščių pliovonių.

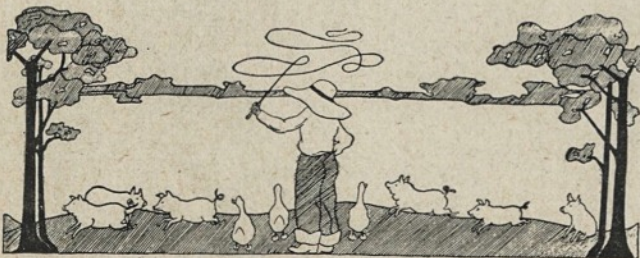
Privatiškai, kaipo žmogus, Bačkauskas buvo linksmus, lipšnus, prieteliškas žmogus ir numanytinai mylintis savo tėvynę. Susėlpęs yra ir piningiškai ne-

vieną einantį mokslan beturtį. Taip klėriką F. B. iš Plocko, aprėdęs, leidė į Šv. Vincento seminariją per du metus ir ant galo iškėlė primiciją. Baigiant mokslus d-rui B. davė \$120.00. A. L-iui, kurs Freelande pas kun. Mašotą arklius prižiūrinėjo, davė prieglaudą, išmokino zecerianti. K-ui iš Plymoutho parūpino vietą pas mėsinkiną. Kun. D. neužsigintų gavęs piningišką pašalpą. O kiek lietuviškų klėrikų apdovanojęs yra dešimtimis dolarukų, tur-būt nė pats Bačkauskas nepaminė. Taip pat ir L. K. gavosi į aptieką per Bačkauską ir šiandien ant tvirtų (piningiškai) kojų stovi. Be to viso, kiek vaikinių priėmęs apdengė, išmokino zecerystės amato, ir tokiu būdu palengvino jiems išsikvojimą geresnio būvio! “Šiandien—rašo man pats Bačkauskas—dirba spaustuvėje “Saulės” dvylika mergaičių, ir tų kožna nuo 3 lyg 5 metų jau dirba; pribuvo mažomis mergaitėmis, tuojau gavo tokią užmokestį, kad gali išmist ir apsirėdyti. O vis tai dukters bėdinų tėvų, našlaitės, kurios savo bėdiną motyną užlaiko ir puikiai apsirėdo, o kada išteka už vyro, buva labai tvarkios ir valyvos moters, o jau tokių šiandien yra septynios moterimis”.

Galiaus pridursiu, kad Bačkauskas turi linkmę ant satyros, supranta gerai žmonių dvasią; jis prastą žmogų savo rašymu moka patraukti prie savęs, ir todėl turi daug skaitytojų savo laikraščio. Reikia pripažinti, kad daugelis ant “Saulės” išmokę yra skaityti, ir, žinoma, vėliaus įstengia suprasti beskaitydami kitokius raštus. O tai turėjo didelę svarbą bent tuomet, kada Lietuvoje spauda uždrausta buvo ir daugumas atkeliaudavo į Ameriką tik “gadzinkas” ir “litanijas” tepaskaitančių tautiečių.

Tokie tad, mano nuomone, yra užpelnai ir prasižengimai Bačkausko reikaluose tautiškojo lietuvių gyvenimo. Nėra žmogaus be klaidos, ir nėra to pikto, kurs podraug ir gero neatneštų. Tikiu iš gilumos širdies, kad Bačkauskas*, matydamas kylimą lietuvių, mės senąją rašybą, pagrynys kalbą savų raštų, ir ims užtarauti už tai vis, kas yra gera, gryna, moksliška, lietuviška. Juk vis-tiek—senovės nebusugražinsime, jau ji nuspindėjo į praeities bedugnę: rengkime už tat geresnę tautai ateitį geresniais darbais! J. Šl.

* Šis straipsnis rašytas dar Bačkauskui gyvam esant.

Iš S. L. A. Praeities.¹

“Susivienijimą visų Lietuvniukų Amerikoje” įsteigti užmanė Pius Paseckas ir Jonas Šliupas New Yorke, balandžio 17 d. 1885 m. Jam užsimezgas, prisidėjo 9 draugystės: Shenandoah 4, Baltimore 1, Waterbury 1 ir New York 3. Tasai Susiv. laikė du seimu; abu seimu atsibuvo Shenandoah, Pa., pirmas 15 d. rugpj. 1886 m. ir antras—14 ir 15 d. rugj. 1887 m. Trečias seimas buvo paskirtas laikyti Pittstone—16 ir 17 d. rugsėjo 1888 m., ir delegatai buvo išrinkti iš tų vietų, k.a.: nuo Vytauto draugystės iš Shenandoah dabartinis dras J. Andzulaitis, kiti iš kitur, bet į Pittstoną tepribuvo J. Šliupas ir du lietuviu iš Wilkes Barre, Pa. Seimas neįvyko. Sąnarių buvo 173, gi piningų—\$202.51².

Pradėjus minėtamjam Susivienijimui gyvuoti, veikiai ėmė lenktynių dėlei tvirti Plymouth'e kun. A. Varnagiris (dabar daktaras), “Vienyb. Lietuv.” leidėjas Juozas Paukštis ir anuometinis “Vien. Liet.” redaktorius D. Tamašauskas (Bačkauskas) kitą draugiją vardu “Susivienijimas lietuviškų katalikiškų draugysčių Amerikoje”. Pirmas seimas laikyta Plymouth'e spalio mėn. 1886. “Vienybė. Liet.” labai niekino pirmąjį susivienijimą, o gyrė savąjį, bet nebuvo gerų pasekmių, nesa šičion viešpatavo vyriausybė, kuri pati prie organizacijos nepriklausė. Vienas tik išdininkas Silvestras Paukštys tebuvo sąnariu, o visi kiti valdybos sąnariai, kaip antai pirmsėdis Butkevičius iš Nanticoke, Pa., sekretorius Vročinskas iš Mahanoy City, Pa., rektorius kuningas M. Juodišius visai nebuvo Susiv. sąnariais.

Kun. Burba, atvykęs Amerikon, rado tąjį Susivienijimą ir ėmė prirodiuoti, kad organizacija, eidama tokiomis keliais, negalės susilaukti gerovės. Ir ištikrųjų, par keturis metus tasai Susiv. nieko nenuveikė; jį tepalaikė dvi draugysti: Šv. Kazimiero Plymouth'e ir Šv. Jurgio Hazletone, Pa. Štai paties pirmsėdžio T. Butkevičiaus atsišaukime pasakyta: “Aš pats, ne ką apie tą įrėdnę zinodamas, pasiklausias vyriausios galvos to susivienijimo (kun. Juodišiaus) apie mierį ir įstangą tos įrėdnės; gavau atsakymą trumpą: “Mierių neturime, o mūsų įstanga—ant popieros”³.

“Susivienijimo suvienytų katalikų draugysčių Amerikoje” penktasai seimas buvo sušauktas ant 1 d. spalio 1890 m. į Mahanoy City, Pa.; pribuvo ten ir kun. Burba iš Plymoutho su Juozu ir Silvestru Paukščiais, o rektorius kun. Juodišius nepribuvo. Prieš pradėsiant seimą išklaudyta mišios; ėmus kalbėti apie tikruosius sąnarius, kilo didelis triūkšmas, ginčai ir neramumas: nepriklausantie į susivienijimą būtinai norėjo

¹ Iš T. Astramsko užrašų.

² Sulygink “Liet. Balsas”, N19, 1888 m.

³ Sulyg.: “Vienybė Lietuvniukų” 1890 m. N26.

turėti balsą, o Plymoutho ir Hazletono delegatai tam priešinosi. Iškilus karšties ginčams, Tamašauskas (Bačkauskas), visai keikdamas, buvo jau betaikšas su krėslu sudrožti kun. Burbai į laboną, bet vietinis klebonas Abromaitis sulaikė. Kun. Burba ir Plymoutho delegatai išėjo iš svetainės; kun. Abromaitis vėl priprašė grįžti, prizadėdamas sutvarkyti posėdį. Šitiems sugrįžus, toks pat buvo triūkšmas reikale knių išleidinėjimo: vieni šaukė spausdinti kantičkas, kiti elementorius, treči Bromelį, ketvarti moksliskas kningas; pagaliaus, negalint susitvarkyt, tie delegatai antru sykiu apleido svetainę, ir, tokiu būdu, V seimas pabaigos nesusilaukė. Beje, daug riksmo buvo ir dėl to, kad vieni rado rektorių esant nereikalingu, o kiti reikalingu; vieni laikėsi už kun. Juodišių, nors jis ten nebuvo, o kiti už kun. Burbą.

Seimui nenusisekus, Plymouth'o, Hazleton'o ir Edwardsville's delegatai, važiuodami gelžkelio namo, vagone išsirinko vyriausybę: pirmsėdžiu kun. Burbą, sekretorium M. Vilkauską, izdininku S. Paukštį, ir tuomet tas susiv. perkristyta į "Susivienijimą Lietuvių Katalikų Amerikoje". Kun. Burbai bėpirmsėdžiaujant, prisėjo viename seime iš konstitucijos išmesti žodis "katalikų", nes manoma buvo, kad tai kenkia susiv. augimui, ir tokiu būdu įvyko "Susivienijimas Lietuvių Amerikoje".

Kun. Burbai pirmsėdžiaujant, pirmas metais Susivienijimo izde buvo tiktai \$114.46. Iki VI seimui pribuvo \$383,96, išėjo \$269.56. Kun. Burba buvo pirmsėdžiu nuo 1890 iki 1895 m., po jo tą vietą užėmė kun. Žilinskas iki 1899 m. Dabar, išeidinėjant mėnesiniam laikraščiu "Tėvynė", Susivienijimas pasigerino, nes "Tėvynė", kaip Susiv. organas, rėdomas paties kun. Žilinsko, daugelį patraukė savon pusėn. Spalių mėn., 1899 m., par XIV seimą Waterbury'je, Conn., kun. Žilinskas atsisakė nuo vietos dėl nesveikatos, ir jo vieton išrinkta pirmsėdžiu kun. A. Kaupas iš Scranton, Pa., kurs prezidentavo iki XVI seimui.

Pirmas kun. Kaupo prezidentūros metas išrodė rimtas; vienok nepoilgam, būtent laike XV seimo Elizabeth'e, N. J., prie rinkimų pasirodė, kad šiaip žmonės nelabai tėra užganėdinti iš to, kad prezidentūra esti vien kuningų rankose; dėl tos tatau priezasties rinkimuose kun. Kaupas gavo vos 3 balsus viršaus už S. Makauską. Tai nepatiko kuningams, ir jie sakė: "tarpe šiaip žmonių nėra žmogaus, kuriam būt galima pavesti Susiv. vadelės". Ir ant nelaimės XV seimas išrinko kun. Miluką į centrališką komitetą už revidentą izdininko ir raštininko knių; jis priselinęs, pasiapinasriavo kun. Kaupą ir buvo pirmsėdžio diktatorium. Tuojaus po XV seimo kun. Kaupas uždėjo ant "Tėvynės", S. L. A. organo, aštrią cenzurą, tarpe sąnarių užgynė visokias kalbas, tūli buvo persekiojami už katalikystės reikalus, o du—Damijonaitis ir Tareila—išmesti už tai, kad išsitarę esą prieš

katalikystę. Taip besvyruojant susilaukta XVI triūkšmingo seimo Wilkes-Barre'je, Pa.

Prieš 21 d. gegužės iš vakaro suvažiavo delegatai į Wilkes-Barre, Pa. Delegatai skyrėsi į tris šakas: vieni santaravosi svetainėje prieš Kunco hotelį išvien su kuningais, kiti darė savo sušnekas Plymouth'e prieš kuningus, o treči visai nieko nežinojo. Ant rytojaus, 21 d. gegužės, apie 9 val. rytmetį, dalis delegatų susirinko Kunco svetainėje,—paskum atėjo kuningai Kaupas ir Milukas, ir, ant galo, daug delegatų, rūtų lapelius prisisegę. Paprastai seimuose paduoda delegatams delegatūros ženklelius prisisegti, bet tą dien nebuvo to: vieni turėjo rūtas, kiti nieko neturėjo. Iš to galima buvo spėti, kad čia turi kas nors nepaprasto įvykti. Šiaip par seimus centro raštininkas surenka mandatus ir surašo delegatų pavardes, bet ir tai šį tarpą buvo kitaip: kuningas Kaupas, kaip pirmsėdis, kun. Miluko, nelyginant adjutanto, asistencijoje, sėdosi azustalėn prie centrališko raštininko T. Astramsko, o kitoje pusėje kun. Milukas, neturėjęs, pagal tiesą, vietos. Kun. Kaupas griebėsi už plunksnos. Kun. Milukas kužda, o kun. Kaupas drebančia nei drugio krečiama ranka rašo delegatų vardus. Visi sužiuro ir klausosi: kas šičion yra? Kun. Kaupas, imdamas mandatus ir rašydamas pavardes, atmetė 29-ių teisingų kuopų delegatusf, jokios priezasties nepaaiškinęs.

Po tokio cariško pasielgimo kilo riksmas ir visokie klausimai. Galop kun. Milukas šaukia policiją, kurį, iš anksto jau užkviesta, laukė ten pat civyliškuose rūbuose; kadangi niekas nesipešė, tad policija nesikišo. Teisingesnių pažvalgų kuningai, Žilinskas ir Žebrys, pradėjo atrodinėti, kad toks darbas ne kam tikęs, neturi vertės. Kun. Kaupas atima nuo jų balsą. Kun. Žebrys, pamastęs, pasišoko ant kedės ir šiaip sušuko, į Kaupą ir Miluką pirštu rodydamas: "Kuningai, kuningai! ką jūs darote? blogą sėklą sėjate, blogą vaisių valysite! Daryt ant žmonių operaciją, išpjauti šlaunį pataikysite, bet sunku bus užgydyti!" Tuo tarpu kun. Kaupas stumtelėjo kun. Žebri, kurs tik-tik neišsivertė par langą, o langas buvo atdaras.

Tokiam suirimui įvykus, centr. raštininkas, T. Astramskas, sėdėdamas už stalo, mano, kaip čia gavus progą pasitraukti iš azustalės su kningomis, plėšti centro komitetą pusiau, ir štai ką daro: po kelis kartus atsitraukia nuo stalo be knių ir vėl sugrįžta; tik su vienu kartu uždengia kningas, kaip pakilo liarumas, į kurį visi sužiuro; tada su kningomis pasitraukia ir kitam paduoda išnešti, o pats vėl grįžta į svetainę, nors už stalo sėsti nebėjo.

Prie 29 delegatų prisidėjo dar 13, nusimetę šalin rūtas, ir taip apleido svetainę 42 delegatai; jie pasisamdė kur-kitur vietą savam seimui (XVI) laikyti.

Pasilikę prie kun. Kaupo rutelninkai, tarp kurių ir izdininkas K. Radzevičius, pradėjo seimuoties ir seimą užbaigė viena diena. Susiv. perkeitė dabar ant: "Susivienijimas Lietuvių Rymo Katalikų Amerikoje".

Gi atsitraukusieji 42 delegatai, seimuodami par 3 dienas, pasiliko prie senojo vardo "Susivienijimas Lietuvių Amerikoje". Tai-gi buvo jau net du XVI seimu vienu sykiu.

Visas susivienijimo turtas pasiliko prie naujai įsteigto "Rymiško" susivienijimo, nes izdininkas laikėsi su kuningais. Piningais liko \$3,958.43; knygų už \$179.05; spaustuvė vertės \$523.30. Tokiu būdu pas "Rymionis" liko \$5,275.78.

Atsitraukusiųjų delegatų seimas buvo nutaręs užvesti bylą už neteisingą pasielgimą ir išrinktam centrališkam komitetui pavedė bylą vesti. Bet tuo laiku nebuvo kaip kelti byla, nes Rymionis turėjo paglemžę turtą.

Nuskriaustoji pusė išleido į visas kuopas atsiūkumus, kad sąnariai pasirašytų, ar pristoja prie kuningų, ar liekasi prie tautiškojo susivienijimo. Pasirodė, kad pre tautiškojo susivienijimo pasilieka 600 žmonių, o 800—nežinia, ar visi prie kunigų pristoja, ar kiti suvis pasitraukė. Iš kunigų pasiliko prie tautiškojo susivienijimo (S. L. A.) tiktai vienas kun. Žebrys, klebonas New Britain, Conn. Kun. Žilinskas nuo abiejų pasitraukė į šalį.

Tatai "Susivienijimas Lietuvių Amerikoje" turėjo pradėti išnaujo auginti savo pajiegas.

XVII seime 1901 m. Boston'e delegatai, pasiteiravę, nutarė bylinėtis neiti, nes pagailo svetimiems sukimšti lietuvių piningai; o kuningai nesiliovė niekavę: permainę savo susivienijimo vardą, jie panaudojo priešininkų antspaudą (pečėtį) ir visas su spausdintais antgalviais blankas.

XVIII seimas Brooklyne patyręs tai, nutarė būtinai pakelti bylą, nes kitaip nebuvo galima atsikratyti nuo neteisingumo. Reikia pasakyti, kad kuomet XVII seimas reprezentavo 1721 sąnarių, tai XVIII-asai 1902 m. turėjo jau 3138 sąnarių ir piningais \$5,163.51.

"S. L. A." turtas, pasilikęs rankose naujai apkrikštyto Sus. L. R. K. Am. nyko, kaip ledas prieš saulę; galiaus "Tėvynė", organas, į metus po persiskyrimui nuėjo į kapus, raidės ir mašinos pateko visur: vieną mašiną nupirko "Saulės" leidėjas Bačkauskas, antrą V. Stagaras, raides kuningas Milukas, kningos taip-gi visur išsimėtė, ir t. t.

Beje, XVI seimui plystant pusiau buvo ir areštavimai. T. Astramskas, centrališkasis raštininkas, buvo suareštuotas, kam išnešė iš seimo sekretoriškasis kningas; Stasys Astramskas ir Juozas Ramanauskas suareštavo kun. Miluką ir And. Tepliusį, kam, įsirangę į grinčią T. Astramsko, St. Astramsko ir J. Ramanausko, išnešė Ramanausko kningas ir St. Astramsko valyzą (mat tikėtasi rasti ten raštininko kningas!). Tepliusis suimtas liko, o kun. Milukas paspruko. P. Mikolajnis ir V. Ambrazevičius buvo suareštuoti ažuot T. Astramsko ir vis už tas nelaimingas sekretoriškasis kningas. Tamas Astramskas suareštavo kun. Kiaulakį už padėjimą parašo jo pavardės akčyznamyje (Custom

House) Philadelphijoje, ateinant kningoms iš Prūsų. Tos visos bylos nuėjo pavėjui.

Po XVIII seimo apskūsta S. L. R. K. A. vyriausybė už naudojimą pečėties ir už visą S. L. A. turtą. Byla tęsėsi ilgokai, advokatai milžo abu susivienijimu. Galiaus abi pusi nusprendė tarp savęs nesutikimus užbaigti. Abiejų susivienijimų komisijos susitaikė ant šių išlygų: S. L. R. K. A. atmokėjo \$300.00, atidavė pusę knygų ir lietuvišką vėliavą Susiv. Liet. Amer.; pasirūpino sau "čarterį" ant savo vardo. Tokiu tai būdu byla užsibaigė, išmokėjus advokatams bent po \$700.00 iš katros pusės.

Tautiškasis Susivienijimas toli pralenkė "Rymionius" Susivienijimą, nes XXI-me seime Chicagoje pasirodė turįs jau 7,000 sąnarių, ir apie \$30,000.00 kapitalo, o "Rymionis" tik trečdalį to viso teturėjo, nors ir buvo pasiglemžę visą turtą laike XVI seimo. Žmonės be kuningų mokėjo pakilti! J. Šliupas.

* *

Viršiaus tilpusiu straipsniu apimta abelnais ruožais visas Susivienijimo gyvavimas nuo pat jo užsimezgimo iki XXI seimui.

Man belieka paminėti keletas įžymesnių faktų, įvykusių Susiv. gyvavime nuo XXI seimo iki šiai dienai. Po ranka turiu tiktai protokolus sekančių keturių seimų, tad, jais pasinaudodamas, trumpai paliesiu tai, kas, mano nuomone, yra paminėtina.

Įžymiausių faktų pavadinčiau atgaivinimą kuningų numarintosios "Tėvynės", kurios purmutinis numeris pasirodė sausyje 1896 metų Mont Carmel'yje, Pa., kuningui J. Žilinskui redaguojant.

Jau 1906 m. XXI seimo laike, matoma, kalbėta apie savą organą (sulygink protokolą, ses. IV, §5). Tečiaus tuomet dar nieko neišėjo, ir Susivienijimo organu aprinkta p. Olšausko leidžiamoji "Lietuva". Kadangi indomu susipažinti su tuo, kokių būdu įsteigta šios didelės organizacijos laikraštis ("Tėvynė" bene bus vienintėlis, bent Amerikoje, liet. laikraštis, turįs netol 10.000 skaitytojų), pavelsiu sau šiek tiek ilgiau sustoti prie šio klausimo.

XXI seimas nieko nespėdė apie savo organą, nors jau kalbėta. Už tat XXII seimas imasi darbo ir renka komisiją iš trijų ypatų "surinkimui žinių apie kaštus, šaltinius įplaukų, vietą uždėjimui organo ir t. t. (Sulyg. protokolą, sesija VI, §4). Net bandoma apkalbėti svarbiausi pamatai organui: "Organas tur būt sąvaitraštis. Visi sąnariai, išskiriant moteris ir vaikus šeimynose, organą tur prenumeruoti, kurio prekė (kaina) bus 50c. metams. Pašaliniams skaitytojams kainą paskirs redakcija. Kandidatus ant redaktoriaus perstatys Komisija, o rinks referendum. Į Komisiją įėjo: Jonas Ilgaudas, M. J. Damijonaitis ir F. J. Bagočius".

Iki galūtinai bus užbaigtas klausimas sulig savojo laikraščio, laikiniu organu seimas išsirinko "Vienybę Lietuvninkų".

Savojo laikraščio neprisėjo laukti ilgai. Pirmas

“Tėvynės” numeris išėjo 28 sausio 1908 metų Bostone, Mass., tai-gi į pusę metų po seimui; redagavo p. V. S. Jokubynas, buvęs tuomet Susivienijimo prezidentu. Jisai redagavo “Tėvynę” iki 17 d. Liepos 1910 m. ir nuo to laiko redakciją apėmė p. K. Vidikas. Nuo 17 lapkričio 1910 metų “Tėvynė” išeina New Yorke, kur savame name įsteigta spaustuvė, redakcija ir Susiv. sekretoriaus raštinė.

Antras iš eilės svarbus klausimas, pakeltas Susivienijime—tai pasirūpinimas apie savo sąnarius, nebegalinčius dirbti darbą. Paduota sumanymas įsteigti Prieglaudos Namus arba Koloniją, ir tam tikslui surinkta jau didoka suma pinigų⁴. Berods, vargiai tas sumanymas tebus įkūnytas artimoje ateityje; reikia vienok tikėtis, kad su laiku turės būti gyveniman įvikintas, nesa didelė organizacija be panašios prieglaudos negalės, tur būti, apsieiti.

Beto nėra to visuomeniško reikalo, kuris nebūt radęs Susivienijime pritarimo, o labai tankiai gauna ir medžiagišką paramą. Paveizdan, nuo XXI iki XXV Seimui (į 5 metų laiko) iš tautiškų centų skirta pašalpos: Mokslaeiviams (“Aušrai” ir dalis besimokinančiams Valparaiso) \$1,280.39; vadovėliams leisti ir konkursams—\$300.00; Višteliauskui—\$220.00; Revoliucijos reikalams (1906 ir 1907 m.) \$568.11; Kankiniams \$550.00; Prieglaudos Namams — \$214.92; Šerno Muzikališkam Fondui—\$150.00; Tautiškam Namui—\$100.00; Dailės Draugijai Vilniuje—\$200.00; T. M. Draugijai Kudirkos raštams leisti—\$100.00; Ateivių reikalams—\$700.00; Vilniaus Universiteto Fondan—\$200.00; Liet. Mokslo ir Dailės Draugijai—\$520.00⁵.—Viso labo \$5,103.42.

Tiek padarė Susivienijimas, kurio sąnarių skaitlius par tą laiką svyravo tarp 6 ir 8 ar 9 tūkstančių. O jai į jį prigulėtų nors 10-ta dalis visų Amerikoje gyvenančių lietuvių, kiek tai būtų galima atsiekti! Daugelis mūsų tautos reikalų, pro kuriuos dabar praeiname užsimerkę—dėlto, kad rankos tuščios, pinigų nėra—patektų tuokart Susivienijimui, ir jis, lengvai juos galėtų aprūpinti, nesa jis būtų gaiviausia ir sveikiausia viso tautos kūno dalis. Reikia tikėtis to ateityje!

Paminėtina dar-gi, kad, sukakus 25 metams nuo įsteigimo Susivienijimo, sumanyta išleisti Susivienijimo Lietuvių Amerikoje istoriją. Historijai medžiagą surinko vienas iš seniausių ir darbščiausių Susivienijimo sąnarių p. T. Astramskas (Gloverso Mainėris). Štai XXIV seime Literatiškasai Komitetas praneša savo raporte, kad “Perstatytą S. L. A. istoriją p. T. Astramsko rankraštije, Literatiškas Komitetas atranda tinkama atspaudinimui, tik pataria pirm to pavest ją vienam ar keliems iš gabesnių literatų dėlei jos apdirbimo iš literatiškosios pusės”. XXV seime ir-gi nieko galūtinio nepadaryta, nors prieš tai dar tartasi su ve-

lioniu Jonu Sutkum sulig ištaisymo rankraščio, vienok nesusitarta. Reikia tikėtis, kad šių metų seimas pasirūpins tą dalyką užbaigti. Ištikrųjų tokia istorija, kad nors ir chronikos rinkinio formoje, bus svarbus ir didelis palikimas sekančioms gentkartėms. Jos matys savų tėvų pastangas, jų laimėjimus ir jų klaidas. Be to—tokia istorija galės atvaizdinti ne vieną mūsų vargingo išeičių gyvenimo pusę.

Šiçion privesiu kelias skaitlines parodymui, kaip Sus. Liet. Amerikoje augo nuo XXI seimo.

Seimai	Pilnų sąnarių	Suspenduotų	Visas turtas.
XXI	5584	459	21,522.78
XXII	7247	354	30,880.84
XXIII	7690	659	37,788.10
XXIV	8863	550	46,462.80
XXV	9899	586	52,652.17
I bert. 1911,	6785	3806 ⁶	————— ⁷

Nereikia manyti, kad visa tai, kas šiandieną yra Susivienijime gero, atsieкта be kovos, be kliūčių. Peržiūrinėdami XXI Seimo protokolą, užeiname (sesija VI) seimo protestą (geriau sakant papeikimą) prieš šešis lietuvius kuningus, “M. Krauwczuną, N. J. Lukoševičių, A. Skrypką, A. Petraitį, E. Steponavičių ir Ambrazaitį”, kurie “stengėsi suardyti XXI seimo apvaikščiojimą, drausdami lietuviams iš sakyklų ir speciališkais cirkulioriais imti dalyvumą seimo apvaikščiojime ir jo posėdžiuose... Seimas, laikytas Chicagoje nuo 28 iki 31 V 1906, “nutarė išreikšti jiems (kuningams) papeikimą, kaipo pikčiausiems lietuvių nevidonams, ardytojams jų vienybės ir stabdytojams pirmyneigybės ir gerovės lietuvių tautos. Tegul šituos kuningus pažysta kiekvienas lietuvis kaipo pikčiausius savo priešus ir išgamas savo tautos, ardytojus žmonių gerovės ir vienybės. Tegul kiekvienas supranta, jog šitie kuningai trokšta lietuviams prazuties; jie nori turėti juos savo vergais, kaip ir kapitalistai kad kitados vergais laikė negrus, apsieidami su jais kaip su gyvuliais ir pardavinėdami juos ant rinkų. Už šitą tai pasibiaurėtiną darbą XXI Seimas Sus. Liet. Am. ištaria tiems kuningams savo paniekinimą”⁸. Nejieškant kur kitur komentorių prie šio protesto, tiesiog iš jo tono galima suprasti, kad jis pasirodė kaipo pasekmė pasidaravimo proteste įvardytų dvasiškųjų tėvų. Kaip jie sušuko, taip jiems ir atsiliepta! Šis pavyzdys tai paskutiniai lašai to lytaus, kurs pasipylė po XVI seimui ir traukėsi iki XXI!

⁶ Toks didelis skaitlius suspenduotų (išbrauktų iš viso 648) tegali būti išteisintas vien sąnarių neužsiganėdijimu iš naujos konstitucijos ir (gal būti) iš Pildomosios Tarybos. Nėra abejonės, kad šiçion, tai ligai Susivienijimą užnikus, reikia kuogreičiausiai jieškoti vaistas ir vėl sugrąžinti organizaciją į jos normališką stovį.

⁷ Straipsnį rašydamas neturėjau išdininko atskaitos už I bertainį 1911, tad ir skaitlinės negalėjau šiçion pastatyti. Ketvirtasai bertainis 1910 m. užsibaigė su šia galūtinė suma: Pilnas turtas Susiv. Liet. Am. yra 15,499.31 + Namas \$31,000.00 = \$46,499.31.

V. K. R.

⁸ Žiūr. Atskaitą N17, pusl. 9. Kaip šitoje citatoje, taip ir kitose palieku originalų rašyba. V. K. R.

⁴ Pagal IV bertainio, 1910, atskaitą — \$3,899.96.

⁵ 1000 rublių.

Paskum jau buvo ramu iš tos pusės. Smulkučiai prikaišiojimai laikraščiuose, kandžiojimai ir t. t. negalėjo ir negali kenkti Susivienijimui. Ypač pastaraisiais metais mūsų dvasiškija lyg ir užmiršo apie Susivienijimą Lietuvių Amerikoje. Persitikrinta, kad ir šiaip žmogaus, ne kuningo, rankose organizacijos gali tarpti. O gal dėlto, kad pačiame Rymo-Katalikų Susivienijime iškilo dideli triukšmai dėlėi organo, saivališko šeimininkavimo ir kitų dalykų. Net patįs S. L. R. K. A. skundžiase savo organe "Drauge" nieko tautos labai nepadarę, išskiriant moterų vienuolyną ir šiojį tokį "Motinėlės" šelpimą.

* * *

Baigiant šį straipsnelį, negalima aplenksti dar vieną dalyką, kuris minėti nėra malonu. Tai iškilę šiuo laiku nesusipratimai tarpe sąnarių dėlėi naujos konstitucijos, kurią priėmus, prisiėjo priimti ir naujoji tvarka. Teisybė, lietuviuo sprandas kietas: jis nenori nusilenkti. Bet čia ne nusilenkime ir dalykas. Kas tēmijo į laikraščius, tas persitikrino, jog čia vien tik stoka takto, o kaip kur ir kaip kada partyviškumas, kurį mēs begalo ir be saiko pamėgome.

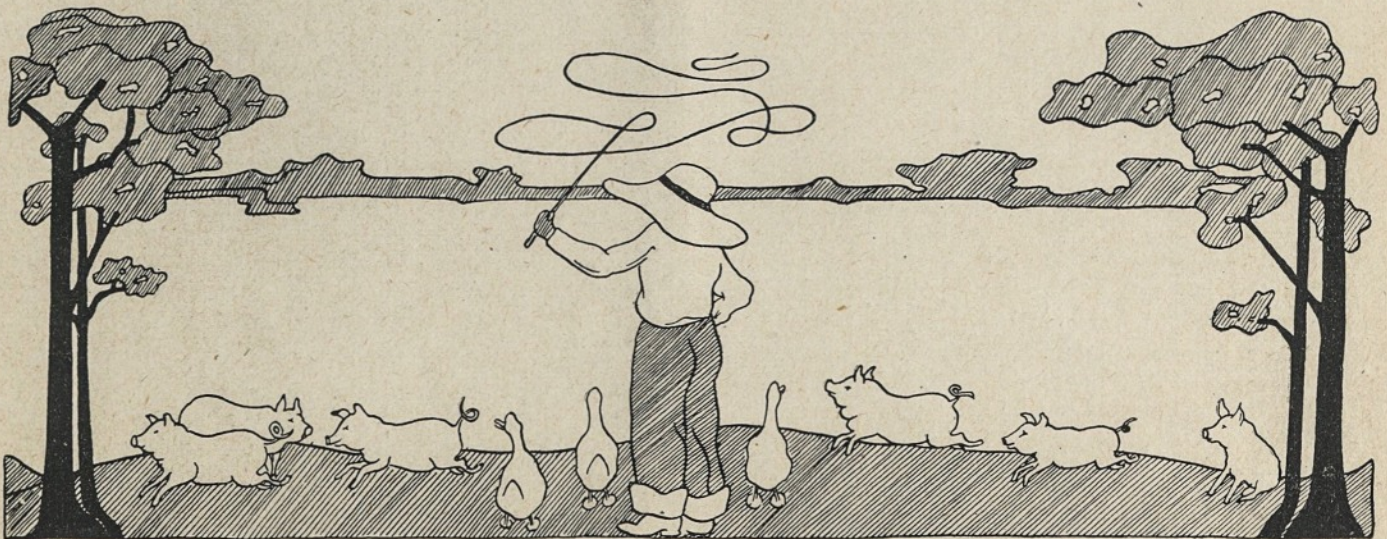
Iškilo nemažas triukšmas dėlėi suspendavimo tūlų kuopų ir jų delegatų, laikusių konferencijas. Sulig konstitucijos reikalaujama yra Stovio Komisija, kuri turėtų pridaboti visuotiną tvarką Susivienijime ir atlikti rolę, taip sakant, Augščiausiojo teisėjo visuose nesusipratimuose, įvykstančiuose tarp sąnarių ir Pildomosios Tarybos. Tokios Komisijos nėra—tas reiškia, kad ir Pildomoji Taryba neišrinkusi Komisijos pati dar neapsiprato su nauja tvarka, neįėjo į naujas organizacijos vėzes. Tatai nėra taktiška reikalauti iš visų sąnarių, kad jie antsyk gerai jaustųsi ir būtų visai apsipratę su visomis naujomis taisyklėmis—nekalbant jau apie tai, kad tūlos jų yra mainytinos, daugelis jų—taisytinų. Ištikrųjų nėra takto nė aiškinime tūlų da-

lykų, su kuriais sąnariai neapsipranta, ar nesutinka, ar kurių gal ir nesupranta. Paveizdan—šaukiama prieš mokestis, augštos esančios; nenorima pripazinti reikalingu Centro Daktaras; rūjojama ant daugelio kitų dalykų. Vargiai surasime organe aiškų ir šaltą tų klausimų išaiškinimą.—Žinoma, protestai prieš konstituciją, atsisakymas ją priimti veda draugiją prie disorganizacijos;—nesa, jai įstatymas taisykliškai liko priimtas (o taisykliškai priimtas įstatymas yra tas, kurį priėmė Seimas), tai jis gali būti tiktai tokiu pat būdu panaikintas, ar pataisytas, arba kitu pakeistas. Ne kitaip. Šitie dalykai, mano galva, turėjo išsiaiškinti senai ir tai padaryti buvo Tarybos privalumu.

Toliaus—mēs begalo esame linę prie partyviškumų; įmanyntume, tai žėdnas sau partiją sutvertume. Mums matosi, būk žmogus, priklausąs prie partijos (kokia ji nebūtų) jau yra tos partijos savastis ir ji—partija—turi tiesą reikalauti, kad ta jos savastis šoktų pagal partijos birbynę, išsivadėjus savo pažiūrų, o gal kartais ir idealų. Ačiu tam tad supratimui mēs tankiausiai taip apsitveriamo savo partijose, kad kas už tvoros—tai nelaba, kenksminga, ir dar-gi—išjuoktina. Lyg chinai už savo murų. Iš to ir kyla pas mus toji nepamatuota kova, kuri nieko, išskyrus blėdį, negali atnešti. Todėl mēs taip noriai vieni kitiems žodžiais dauzome žandus. Socialistai šaiposi-kraiposi iš tautiečių, šie iš anųjų, katalikai iš laisvamanių ir t. t., begalo. Par tai pas mus iki šiai dienai retai kur užėisi ir asmens pagodojimą, ir pripažinimą kito žmogaus darbui naudingumo ir vertės.

Bet-gi reikia tikėtis kad visa tai, laikui slenkant, susitvarkys. Pradėsime plačiau žiūrėti į pasaulę ir į savos tautos reikalus. Nusikratysime siauro partyviškumo ten, kur einasi apie didžius visuomenės klausimus. Nėra to blogo, kurs ant gero neišeitų. Ir iš tų klaidų, kurias patįs dabar padarome, su laiku pasimokinsime.

V. K. Račkauskas.

Trīs Sakmēs.*

1. ZUIKIS ANT MEDŽIOKLĒS.

Kartā girioj' susirinko
Daugel zvēriņ' iš aplinko,
Rēkia staugia, kaukia, pleška,
Mat, pagausiā jie sau meškā.
Lokiui ryksmas nepamēgo,
Tuoj iš girios jis išbēgo.

Kas gi junt nelaimē savo?
Vargšā lauke tuoj pagavo.

Tad pabaigē šitā bēdā.
Mēsos kašnī kiekvien's ēda.
Štai ir kiškis atšokavo,
Ir tas meškos grauzia ausj.

"Ak tu, zvāiri, ar tai tavo?!
Nėjai gaudyt'—tai negausi!"

Taip kiškēļj žvērjs barē
Ir su gēda šalin varē.

"Na tai, broļiai, esat' kokie!
Aš iš girios baidziau lokj!"

Kada zuikis šitāip sako,
Visi juokias: ka-ka-ka-ka!
Bet pagirun's taip patiko,
Kad jam ausies kašnīs liko.

2. LAPĒ IR LIŪTAS.

Lapē liūtā kaip sutiko,
Vos iš baimēs gyva liko:
Baisiai dreba, visa kruta,
Bēga slēpties, kaip tik drūta.

Antrā kartā tasai liūtas
Nebišrodē jai taip drūtas:
Int jī stačiai pažiūrējo
Ir jau suvis nedrebējo.

Radus liūtā sykj trečią,
Pasveikino jī kaip svečią,
Drāšiai prie pat jo priējo,
Iki norui pašnekējo.

Ir mēs tankiai akis statom,
Nežinomā kaip pamaton;
Bet, patyrē, kā jis gali,
Baimē metame jī šalj.

3. ŽUVYTĒ.

Radus' sliekā upēje mažiukē žuvytē
Gailējosi širdingai, kad negal praryti.
Pasitraukē jī šalj, pamačius, lidekā,
Kuriai sliekas, o su juom ir meškerē teko.
Regēdama žuvelē, kaip galējo žūti,
"Gera", tarē, "kaip kada ir mažyte būti".

Numirus dienai...

Numirē vasaros diena.

Numirē, pražuvo, lyg blaškomos gyvių dvasios, jī nepažįstamā mums amžinatvēs šventnamj nuējo....

Nieko iš jos neliko, nesa jī, pati bekūnē būdama,
negalējo pamesti šioje pasaulėje jokio ženklo, jokios
liekanos, jokio materijos trupinēlio....

Jai bent jī užsiliko atmintyje tų žmonių, kuriems
jī laimē atnešē, džiaugsmā davē, troškimų ir geismų
ugnj užgesino.... Jie laimina tą dieną....

Gal jī užsiliko atmintyje tų žmonių, kuriems, lyg
koks nelauktas vėjas-lākūnas atbloškē nelaimēs glēbj.
Jie keikia tą dieną.

Aš nieko joje nepatyriau. Praējo pro šalį tokia-
pat, kaip ir daugelis kitų dienų; kad nors būtų palie-
tusi liūdnā širdj, kad nors būtų naują aidā dvasioje
sukēlusi.... kad būtų nors kokj žymesnj šešēļj metusi
ant pilkos mano gyvenimo drobēs! Nieko. Dvasia apmi-
rusi, širdis atšalusi, gyvenimas pilkas.

....Jai užgesus, užkaito dangus. Gamta gyventi
pradējo.

Užsidegē kruvinos saulēlydžių ugnelēs. Sudrebējo
garsiais savo auksinių spalvų tonais. Pagyveno va-
landēļ-antrā ir paskendo tamsumos vilnyse.

Tik jai užgesus jausti pradējau....

Prie mano triobos langų priējo pilkas alyvų me-
delis ir liūdnai sušnabzdējo man vasaros nakties maldā.

Jis skundēsi saulēs netekēs, tamson pasinērēs, aša-
rēlēmīs apsipylēs.

Darže našlaitēs-obelēs guodēsi viena kitai, viena
kišos rankų jieškojo, tarytūm geidē apsikabinti, pa-
sibūčiuoti, pasimylēti....

O ten, toli, už daržo, už upelio, už apluooko, ant
temstančio regračio, lyg kaspinas ant juodų mergelēs
plaukų, beržynas. Jis, nei koks jaunikaitis, numylē-
tosios širdužēs netekēs, jautriai alsavo ir taip-gi nak-
ties maldā kartojo....

* Parašē P. Trupinēlis (Petras Arminas). Žiūr. "Auš-
ra", 1884, N4. Perspausdiname šitas pasakas dėlto, kad
matome jas gražias esančias. Laikui begant bandysime sunau-
doti iš "Aušros" ir daugiau dalykų, kurie retam mūsų te-
teko matyti. Rašybā taisome. Red.

...Ir tasai alyvų medis, ir liūdno daržo obelės, ir beržynas, ir jų skundai bei maldos nešė į mano krūtinę kažkokių lūkesčių jausmą, nežinomą ir negirdėtą gailesties himną.

To jausmo apimta ir himno melodijų apsvaiginta dvasia daužosi kūne ir nerimsta. Kaž-ko jieško ir nesuranda. Kaž-ko laukia ir negali sulaukti. Kaž-ko trokšta ir negali pasiekti.

Dvasia jieškojo ramybės, o aš tariau jai:
— Nėra ramybės ten, kur žmonės gyvena.

Ji laukė pailsio—o aš užklausiu:

— Ar turi pailsį tas, kas gyvena?

Dvasia troško draugo meilės, ir aš lyg žaibas perbėgau mintimis visą savo gyvenimą ir neradęs jame pėdsakų, kuriuos būtų palikęs širdingas draugas, šaltai pratariau int ją:

— Pražuvo jau draugų gadynė... Žmogaus draugas—tai jis pats...

...Liūdna, vasaros dienos numirus...

1909. VII.

V. K. Račkauskas.

Nors ir baisyos audros...

Nors ir baisyos audros tau kelius užstotų,
Nors žmonių liežuviai malti neperstotų,
Tų visų sunkybių niekad neatbok,
Tų piktų pavydų tu jau nebijok.

Nors tamsybių kalnai prieš tave stovėtų,
Nors tėvai, sesutės tau atkalbinėtų,
Tu prie savo žodžio vis tvirtai stovėk,
Ir į savo mintį drąsiai įtikėk.

Nors juodi šešėliai tau kelius užstotų,
Nors ledinis lietus veidelius kapotų,
Tavo šventa meilė tą viską nuveiks
Ir laimingą, šviesių ateitį suteiks.

Kad šios žemės vėjai dulkes ir sukeltų,
Ir senųjų tamsius prietarus prikeltų,
Pilkas debesėlis tą viską nuplaus,
Padarytas klaidas meilingai nupraus.

Nors pasaulės purvai ir priseis išminti —
Saulė—motinėle vis ateis raminti,
Savo spindulėliais takelius apšvies,
Gėlių margumynus tau po kojų ties.

Jovaras.

Keršto dvasia.

Iš neišmatuojamų begalinių erdvių, nuo tolimų žvaigždžių—saulių—planėtų, iš nežinomų dangiškų šalių, į kurias tik mintis tegali nulėkti, atskrido Keršto Dvasia.

Ji atskrido etero bangavimais, paukščių keliais ir nusileidė ant šios ūkanos ir kruvinos pasaulės.

Ji šiurkščiais sparnais palietė žemę, ir aštrius nagus į žmonijos širdį įleidusi, ėmė skelbti didžio keršto bausmę.

Ji sudejavo rudens girios verksmu, byrančių lapų šlamėjimu ir liūdnu vėtros užimu.

Ji, skausmo ašaromis nusipraususi, pilkais debesiais pasipuošusi, pakėlė žaibuotas ugnines rykštes ir milžinišku balsu sušuko:

“Atkeršysiu!!!... Atkeršysiu jums visiems meilės priešams ir bausiu už kiekvieną gamtos įstatymų peržengimą.

Gamtos dvasia manė siuntė jos priešus žūdyti ir visu smarkumu bausti jos tiesas laužiančius.

Aš esu ta, kuri išrišimo neduoda, neatleidžia, pas kurią nėra jokio susimylėjimo; aš smarkiai baudžiu už kiekvieną nuodėmę.

Aš vien tik keršyju, keršysiu ir atkeršysiu...

Atkeršysiu už kiekvieną ašarą iš našlaičių akelių išteklėjusių ir už visus jų liūdnu širdelių skausmus.

Atkeršysiu visiems užkietėjusiems savimeiliams, kurie, supuvusius žemės lobius berinkdami, ardo visos žmonijos gyvenimą ir skina ką tik pražydušias visuomenės gėles.

Atkeršysiu vargšo išnaudotojams, kurie stengiasi iš prigavimo gyventi, mažesnius brolius prigaudinėdami ir veidmainiaudami, iš sukybių minta ir žmonių gyvasties sultis su pasigardžiuavimu geria.

Atkeršysiu plėšikams, žmogžūdziams, vagims ir visiems parazitams, kurie nieko neveikia, o darbo žmogaus pajiegas čiulpia, jo kraują siurbia, o išsunkę visas jo sielos ir kūno brangenybes, kaip nebetinkamą daigtą į šiukšlyną meta. Aš bausiu kerštu jiems atkeršysiu! Aš kaip šaltas žaltys ant jų širdies apsvyniosiu, lyg prakeiktas kirminas jų sąžinę griaušiu ir sunkiu nuodėmės akmeniu jų sielą prislėgsiu.

Atkeršysiu ne ugnim, ne kardū, ne kulkomis ir ne bombomis, bet tiesos žodžiais, audringomis mintimis, užgautų jausmų žaibuotomis kibirkštėmis, sužeistos širdies kraujo lašais ir tuo ne permaldaujamu sielos balsu, kurį pagimdo prislėgta krūtinė.

Mano keršto žodis, lyg perkūno žaibas, visiems prakaltėliams širdis perskrios.

Keršysiu, atkeršysiu, niekam neatleisiu, ir mano kerštas tol nepasibaigs, kol ant šios žemės bus skriaudoš ir neteisybės, kol bus kruvinos karės ir vienu ant kitų užpildinėjimai, plėšimai ir prispaudimai, ir kol nors viena ašarėlė iš nuskriaustojo akių dar išriedės, ir kol neišnyks paskutinė skriaudėjo juodoji mintis.

Keršysiu ir atkeršysiu visiesm didikams ir galiūnams prispaudējams, taip-gi atleidimo neduosiu ir mažiukams, uz save mažesnių spaudējams. Aš jų protus juodu debesiu apsiausiu, jų širdis šaltomis pusnimis užpustysiu, jų kūnai drebēs ir jaus lyg kiaura žemē po jų kojomis būtų, jie jaus lyg perkūnus viršui savo galvų griaušančius, jų mintis painiosis, lyg raganų tinkluose susimaigę, jų sielos kas minutėlę iš baimės drebēs ir jaus mano prakeikimą.

Aš šventai savo darbą atliksiu, didžiai gamtai tar-nausiu, jos prakilnius įstatymus užlaikysiu ir be pasigailėjimo kiekvieną prasikaltėlį bausiu.

Aš keršysiu ir atkeršysiu net ir mokslo vyrams ir visiems apšviestūnams už jų savymeilę, platų ėjimą, pasididžiavimą, nepripažinimą vargdienių broliais, už žeminimą darbo žmonių, už nesidarbavimą vargstančios liaudies apšvietimui.

Atkeršysiu dvasiškiems tėveliams, ir jauniems jaunikaičiams ilgais rūbais apsilvikiusiems, ir visiems kurie, ant savo sąžinės žmonių sielų vadovystę pasiėmę, savo priedermių nepildo, prie išganimo ir gyvenimo neveda, bet stengiasi apiplėšti, gražiomis ir baisiomis melagystėmis galvas apsukti ir iš nelaimingo vargšo paskutinį duonos kąsnelį išvylioti...

Atkeršysiu visiems šventenybėmis prisidengusiems šventvagiams, kurie Dievo vardu ir būk tai Kristaus mokslu tamsias žmonių minias suvedžioja, apgaudinėja, patį Kristų ir jos meilės mokslą lyg išjuokte išjuokia, ir tamsybių pragaro ugnį kurstydami, sakosi dangišką šviesą duodą ir meilę sėją.

Atkeršysiu ir kitiems paprastiems žmonėms už visas pilkas gyvenimo dulkes, už girtuokliavimą, tabokos rūkymą, barnius, muštynes ir už menkniekius namuose peklos kūrimą.

Atkeršysiu kiekvienam tėvui ir matutei už vaikų sveikata nesirūpinimą, jų neprižiūrėjimą ir nesistengimą juos laimingais padaryti.

Atkeršysiu vaikams už jų tinginiavimą, už apsilaidimą, už savo priedermių neatlikimą, už mokslo, šviesos ir teisybės neįieškojimą.

Atkeršysiu kiekvienai jaunai porai už meilės ardymą, už gamtos įstatymų laužymą ir už vienas kitu neišsitikėjimą.

Atkeršysiu vaikinams už merginų suvedžiojimą, apgaudinėjimą, išjuokimą, už be priežasties apleidimą ir į vargą įtraukimą.

Su didžiausio keršto perkūnais vaikinui—skriaudėjui atkeršysiu už kiekvieną mergytės ašarėlę, už žmonių išjuokimus, už sunkų vargą, kurį nuo nedoro bernelio apleista turi iškentėti, už tą visą prazūdytą ir sulaužytą jauną gyvenimą; atsiųsiu tam pasiutusiam žvėriui—vyruvi juodą, neišdildomą prakeikimo žymę.

Keršysiu, atkeršysiu ir jaunoms merguzėlėms už vaikinių suvedžiojimą, apgaudinėjimą ir užvilimą.

Atkeršysiu visoms suziedotinėms už savo mylimų vaikinių skriaudimą, už duoto žodžio nepildymą; jų

sąžinę bausiu už kiekvieną skausmą, kurį apleisti vaikiniai turėjo iškentėti; jų sielas kankinsiu ir jų kūnus džiovinysiu, rūpesčiais varginsiu, ramybės neduosiu... tepažins ir jos mano keršto bausmę už jaunikaičių ašaras ir ilgėjimą... Jų širdis nebus užganėdintos... Kartą meilę pametę, o turtus pamėgę, viską prazūdydys... Jų sielos po šaltus aukso ir šidabro akmenis amžinai blaškysis ir niekur atilsio neatras... Jų užnuodytas kraujas jas į raganas permainys... ir drebės iš pasiutimo ir kentės už savo padarytas nuodėmes...

Aš Keršto Dvasia, pas mane pasigailėjimo niekas neras... Aš keršysiu ir keršysiu amžinai, visada... pakol tik rasis nors mažas brūkšnis mirtinos nuodėmės — gamtos įstatymų sulaužymas..." *Jovaras.*

Victor Hugo.

Vertė Žemės Vaikas

Notre Dame de Paris.

(Paryžiaus Švenčiausioji Panelė).

ROMANAS.

(Žiūr. "L. M." No 15).

V. GOBTUVIŲ NAKTIS.

Kelioms minutėms praslinkus mūsų poeta sėdėjo mažoje kamaraitėje, pastogėje; čia buvo šilta ir malonu; ant stalo, regimais, turėjo atsirasti vakarienė. Poeta, sėdėdamas drauge su jauna mergele, svajojo apie šiltą patalinę. Visas atsitikimas panešėjo pasakai. Jisai ištikrųjų manė esąs tikras užburto pasakos didvyris. Dairėsi aplinkui, ar nepamatys kur užburto vežimo, užkinkyto kokiais nevidonais, kuriuo jis galėtų nukeliauti iš pragaro rojun.

Bet kuomet jo akis paregėdavo sudraskytą bruslotą, tuoj atsimindavo tikrasis dalykų stovis. Tuomet tikai siūlu jis ir buvo priištąs prie žemės.

Mergelė visai nekreipė int jį savo atidžios; taip bent atrodė. Ji vaikštinėjo po kambarėlį, tvarkė viską, kas jame buyo, kalbėjo su savo ožkute ir laiks nuo laiko atkišdavo, sulig savo įpratimo, lūpas. Paskum atsisėdo pas stalą ir Grenguaras galėjo gerai int ją įsiziūrėti.

Atsimeni, skaitytojau, savo jaunystę; tamstai tankiai atsieidavo sėdėti pas švelnų gimtinės upelį ir daboti puikius žiogelius, šokinėjusius iš vienos vietos kiton; tamsta, užtėmijęs tą dailų gyvūnėlį, atsitūpusį ant kokio nors augmens, ir, įsiziūrėjęs int jo skaisčias dides akis ir int jo pailgą, nei emalijos išdabintą liemenėlį, bijojai, kad tas žiogas pašoks ir vėl prazus tamstai iš akių.

Toks pat jausmas apėmė Grenguarą, bežiūrint jam į stebėtinai gražų veidą Esmeraldos, kurią iki šiam laikui jis tebuvo matęs bešokant, su daina, minioje.

— Tai štai Esmeralda, — mįslijo jis sau, paskęsdamas į kaskart gilesnį akylumą. — Dieviškas sutvėrimas, gatvių šokėja, tokia didenybė ir tokia maženybė! Jinai ši rytą sudavė paskutinį smūgį mano misterijai, jinai išgelbėjo man gyvastį ši vakarą. Mano nelabas genijus — mano gerasis angelas. Graži mergaitė, prisiekiu!.. ji neapsakomai myli mane, nesa pati mane išsirinko... Be to, tarė jis, nuo vietos pasikeldamas, juk aš jos vyras!

Su ta minčia galvoje ir akyse jis taip narsiai ir drąsiai prisiriartino prie jaunos mergelės, kad ši net pasitraukė nuo jo į šalį.

— Ko tamsta nori? — ji užklausė.

— Ir tamsta dar klaus, gražioji Esmeralda?— atsakė jis taip maloniu ir švelniu balsu, kad net pats nusistebėjo.

Čigonė žiūrėjo int jį didelėm savo akim.

— Nesuprantu, ką tamista nori man pasakyti,— atsakė.

— Kaip tai,—atkirto Grenguaras, pasidilgindamas mintimis ir manydamas, kad kalba su dorybe iš Stebuklų Kiemo.—Ar aš ne tavas, o tu ne manoji?

Ir jis atvirai apkabino ją pusiau.

Čigonės kiklikas nuslydo nuo jos pečių, kaip žalčio kailis. Viename akies mirksnyje ji atsidurė kitame kamaraitės kampe ir jos rankose sublizgėjo kinžalas taip greitai, kad poeta negalėjo suprasti, iš kur jį čigonė išsitraukė. Ji greitai alsavo, ant veido atsimušė apmaudas, lūpos drebėjo, veidai nukaito, o iš akių lėkė kibirkštys. Tuom tarpu ožka sustojo prieš savo poniją, nulenkę žemyn galvą su paaukuotais ragais, prisirengusi atremt užpuolimą. Visa tai atsitiko į trumputę valandėliukę.

Žiogas pavirto į vapsą ir buvo pasiryžęs įgelti.

Mūsų filosofas visai nusiminė ir žiūrėjo tai į mergaitę, tai int ožką.

— Švenčiausioji Panelė!—suuko jis, ant galo, atsipekėjęs,—štai kur dvi karžygi!...

— Tu, kaip aš matau, esi tikras niekšas!—čigonė atsiliepė pirmą.

— Atleiskite, jūsų mylista,—tarė Grenguaras, nusišypsojęs,—bet kokiam galui tamsta išsirinkai mane į vyrus?

— Ar geriau būt buvę ant kartuvių

— Reiškia tatai, kad tamista ėmei mane su vienu tuo tikslu, kad išgelbėti mane nuo kartuvių?—užklausė Grenguaras, nusimindamas.

— Kokių kitų tikslų tu galėjai iš manęs laukti? Grenguaras kramtė lūpas.

— Teisybę pasakius, aš nesmi par daug laimingas meilėje,—pratarė.—Vienok kam tuomet sumušėt puodelį.

Esmeraldos kinžalas ir ožkos ragai visą laiką buvo atkreipti į priešą.

— Pana Esmeralda,—tarė poeta.—Susitaikinkiva. Aš prisiekiu savo dūšios išganymu, kad be tamistos pavelijimo neprisiartinsiu prie tamistos nė vienu žingsniu. Tik, dėl Dievo malonės, duok man tamsta valgyti.

Čigonė neatsakė nieko. Su pasityčiojimu suraukė lūpas, pakratė, yt paukštelis, galvą ir sukvalojo. Po tam Grenguaras patėmijo, kad kinžalas prazuvo ir, kaip kad pirma, nepamatė, kur vapsa paslėpė savo ginklą.

Po valandėlei atsirado ant stalo ruginė duona, šmotelis lašinių, kelios bulbės ir puodelis su alumu.

Grenguaras ėmėsi valgio su tikru įnirtimu. Girdint, kaip barškėjo į lekštę jo gelažinė šakutė, galima būtų manyti, kad visa jo meilė persimainė ir virto apetitu.

Jauna mergelė, atsisėdusi priešais, žiūrėjo int jį tylėdama, ir buvo matyt, kad jos mintys klaidžiojo kaž-kur toli. Kartais nusišypsodavo, rankom-gi glostė išmintingą ožkos galvą, prisiglaudusią prie jos kelių.

Geltona vaškinė žvakė apšvietė tą apsirijimo ir svajonių paveikslą.

Grenguaras, užmetęs pirmą alkį, pasigėdijo, pamatęs, kad nuo visos vakarienės teliko vienu viena bulbė.

— Ar sveika nieko nevalgai?—užklausė.

Jinai pakratė galvą ir jos užsimąščiusios akys įsismeigė į kamaraitės lubas.

— Kas taip ją užėmė, po velniais!—mįslijo Grenguaras, tenai pat pasiziūrėjęs.—Negali būti, kad ji taip būtų išziūrėjus į aną bjaurų neužaugą, ištėpliotą ant lubų. Vis-gi aš kur kas esu dailesnis!

Ir balsiai atsieliepė:

— Jūsų mylista!

Jinai, rodės, negirdėjo.

— Tamsta Esmeralda!—tarė jis balsiau.

Veltui. Jaunos mergelės mintys buvo toli, ir Grenguario balsas jos negalėjo pasiekti. Ant laimės įsikišo ožka. Ji ėmė palėngvėlia tempti savo poniją už rankovės.

— Ko nori, Džali?—užklausė čigonė, tarsi staiga pabudasi.

Esmeralda pritrupino duonos, kurią ožka dailiai ėdė nuo jos delno.

Grenguaras jau nebepavelijo jai paskęsti svajonėse. Jis dryso užklausti:

— Tad tamsta nenori, kad aš būčiau tamstos vyrų? Jauna mergelė su atsidėjimu pažiūrėjo int jį ir tarė:

— Nenoriu.

— O draugu?—tęsė Grenguaras.

— Gal būti.

Tas atsakymas pridavė Grenguarui drąsos.

— Na, o ar tamsta žinai, kas tai yra draugavimas?—užklausė.

— Taip,—atsakė čigonė.—Reiškia tai būti broliu ir sesere.—Dvi sieli prisiglaudžia viena prie antros, bet nesusilieja.

— O kas yra meilė?

— Meilė!—susuko jina, ir jos balsas suskam-
bėjo, gi akis skaisčiai žibtelėjo.—Reiškia tai, kuomet dvi
esybi susilieja į vieną. Tai dangus!

Gatvės dainininkė, tardama tuos žodžius, buvo
tikrai graži. Jos dailumas nustebino Grenguarą, ir
jis matė, kad tie skaisčius žodžiai labai jai pritinka
iš visų atžvilgių. Mergaitės lūpos šypsojo; graži ir
aiški kakta apsiniaukė, nei dangus, mintims nei de-
besims užplaukus; ilgios tamsios blakstienos, nuleistos žė-
myn, metė šešėlį ant ideališkai gražaus veido ir par-
jas veržėsi šviesa, kuri dabino veidą neapsakoma ne-
kaltybės grože.

— Kokių reikia būti, kad įtikti tamistai?—tesė
toliau Grenguaras.

— Reikia būti vyriškiu.

— O ar aš nesmi vyriškis?

— Vyriškiu su šalmu ant galvos, su kardu ran-
koje ir su aukso pentinais ant kojų.

— Puikiai,—tarė Grenguaras.—Reiškia tатаi, kad
be arklio nėra ir vyriškio. Ar tamista myli ką-nors?

— Meile?

— Taip, meile.

Ji pamastė valandėlę, paskum atsakė su kažkokia
ipatinga reikšme:

— Greit apie tai sužinosiu.

— Dėlko aš nesmi tas, kurį tamista myli?

Ji rūščiai pažiūrėjo jam į akis.

— Aš pamylėsiu tik tokį žmogų, kuris galės mane
apginti,—atsakė.

Grenguaras paraudo ir prikando liežuvį. Mato-
ma, mergelė užsiminė apie tą menką apsaugą, kurios
datyrė nuo jo pora valandų tam atgal. Staiga atgimė
jo mintyje vakarykštis atsitikimas, kurs buvo jau pra-
žuvęs po įtekme visų tolimesnių nuotikių. Jis sudavė
sau plaštaka par kaktą.

— Ištikrųjų, tamista, man reikėjo nuo to pradėti.
Atleiskite man už apsileidimą. Kaip tamistai pasisekė
ištrūkti iš Kvazimodo's nagų?

Čigonė sudrebėjo lyg šalčio apimta, užgirdusi tą
vardą, ir tarė, veidą rankom pridengdama.

— O, baisus kuprius!

— Tikrai jis yra baisus,—nesiliovė kalbėjęs Gren-
guaras,—bet gi kaip tamista pasiliosavai?

Esmeralda atsiduso, nusišypsojo ir nieko neatsakė.

— Ar tamsta žinai, ko dėlei jis sekiojo tamistą?—
užklausė poeta, norėdamas nors netiesiu keliu užga-
nėdinti savo žingeidumą.

— Nežinau,—atsakė čigonė. Paskum pridėjo
naiviškai:

— Juk ir tamsta sekiojai mane. Ko dėlei darei tai?

— Atvirai pasakius,—atsakė Grenguaras,—ir pats
nežinau.

Užstojo tylą. Grenguaras braižė peiliu stalą. Mer-
gelė vis dar šypsojo ir žiūrėjo į kaž-ką par sieną.

Staiga ji tyliai užtraukė kažin kokią ispanišką

dainele. Paskum pertraukė ją ant pusės žodžio ir ėmė
glostyti Džali.

— Tamistos ožkutė labai meili,—atsiliepė Gren-
guaras.

— Tai mano seselė,—atsakė čigonė.

— Dėlko tamsta vadiniesi Esmeralda?—užklausė
poeta.

— Nežinau.

— Bet-gi?

Ji išitraukė iš po kikliko nedidelį pailgą maišelį,
kurį nešiojo ant kaklo ant lenciugėlio iš stambių ka-
rolių. Maišelis labai kvepėjo kumparu. Jis buvo
apsiūtas žaliu šilkinu audeklu, o viduryje buvo di-
delis žalias stikliukas, panešėjęs smaragdai.

— Gal būti, kad dėlto,—tarė ji, rodydama jam
šią brangenybę.

Grenguaras norėjo pačiuopinėti talismaną, bet ji
atsitraukė, šuktėlėjusi:

— Nekušink, tai yra amuletas! Ar tu jam gali
užkenkti, ar jisai tau užkenks.

Poeta nesiliovė žingeidavęs.

— Kas tamstai tai davė?

Ji pridėjo pirštą prie lūpų ir paslėpė užantų amu-
letą. Jis dar klausinėjo mergele, bet ši maža ką jam
teatsakinėjo.

— Ką reiškia žodis Esmeralda?

— Nežinau.

— Kokioj tai kalboje?

— Manau, kad aigyptėnų.

— Aš taip ir spėjau. Ar tamsta ne prancūzė?

— Nieko nežinau.

— Ar turi tėvus?

Vietoj ką atsakyti, ji sudainavo:

Mano tėvelis—miškinis paukštis,

O motinėle—greita žuvelė....

Kelios par upę be valtužėlės,

Perplaukiu jūrą be laivužėlio.

Mano tėvelis—miškinis paukštis,

O motinėle—greita žuvelė....

— Tai labai dailu,—patėmijo Grenguaras.—Kiek
metų turėjai, kuomet atvykai Prancūzijon?

— Aš buvau tuokart visai mažutė.

— O ar nuo senai gyveni Paryžiuj?

— Nuo pernai metų. Kaip intėjome miestan aš
mačiau paukščius pietų pusėn lekiant. Buvo tai rug-
pjučio pabaigoje. Aš pasakiau tuokart: bus šalta
žiema.

— Ji tokia ir buvo,—tarė Grenguaras, nudžiugęs,
kad pasisekė užmegzti kalba. — Aš par kiaurą žiemą
pūčiau į pirštus, kad nenušaltų. O tamsta ar moki
burti?

— Ne,—atsakė ji, vėl svajonėse skęsdama.

— Tas žmogus, kurį jūs vadinate Aigypso hercogu,
tai tūr būti jūsų giminės vyriausias?

— Taip.

— Juk tai jįsai mus ir suvinčiavojo,—bailiai pridurė poeta. Ji susiraukė ir tarė:

— Aš nežinau net, kaip tavo vardas.

— Kaip mano vardas? Jai tamstai rūpi tai—aš galiu pasakyti. Aš vadinuosi Pjer'as Grenguar'as.

— Aš žinau daug gražesnę vardą,—atšovė mergelė.

— Negeroji!—sušuko poeta.—Vis viena tamsta manęs neužrūstinsi. Palaukk, dar, tamsta, gal būti, pamyli mane trupučiuoką. Be to, tamsta su tokiu užsitikėjimu papasakojai man savą historiją, kad aš negaliu susilaikyti nesupažindinęs tamstos su savąja. Tamsta žinai, kad aš esu Pjeras Grenguaras. Mano tėvas buvo kaimo notaras; laike apgulimo Paryžiaus, dvidešimt metų atgal, mano tėvą pakorė, o motyną nužūdė. Šešių metų amžiaus būdams, aš pasilikau tikrai bepastogiu našlaičiu. Pirklės maitino mane, numesdamos man viena kokį vaisių, kita sudžiuvusią plutą; nakvodavau kalėjime, panaktinių ten nuvedamas; kalėjime gaudavau saują šiaudų vietoj patalinės. Bet visa tai nē kiek nekliudė tam, kad patapčiau toks, kokį tamsta mane matai. Šešiolikos metų berniukas būdamas, sumaniau kur-nors prisiglausti. Viską išbandžiau. Buvau kareivių, bet pristigo man drąsos. Patapau vienuoliu, bet nebuvau užtektinai dievotas; prie to nemoku gerti. Nusiminiau visai ir nuėjau į dailides; pasirodė, kad nedaug teturiu spėkų. Pasiryžau būti mokytoju. Teisybė, aš nemokėjau skaityti, bet tai juk ne bėda. Galų gale aš pamačiau, kad aš niekur netinku. Tuokart aš užsilaikiau profesijoje poetos ir eilekalio. Tai vis-gi bent kiek geresnis amatas už kručaviną ir, prie to, visai netrukdo basty-mos po visus užkampius. Ant laimės, susiėjau sykį su Klodu Frolo, gerbiamuoju Švenčiausiosios Panelės Bažnyčios archidijakonu ir iš jo dėkos ne tik pramokau rašyti, bet tapau tikras mokslinčius. Šį rytą su tikru pasisekimu ir prie daugybės žmonių rodyta Teisdarybės Rūme ant scenos mano parašytas veikalas. Kaip matai, aš ne taip jau prastas į vyrus, kaip išžiūriu. Aš galiu išmokinti tamstos ožką daug dalykų,—paveizdan pamėgdžioti Paryžiaus vyskupą, kurio malūnai visada aptaško praeivius ant Malūnų tilto. Be to mano veikalas atneš man daug pelno, jai man užmokės už jį. Ant galo, aš visas tamstos nužemintas tarnas, visas su savo protu, su savo žiniomis, su poezija... Tamstos vyras, jai rasi mane tinkant tam urėdui... tamstos brolis, jai tai geriau tamstai pasidaboja...

Grenguaras nutilo, pasitikėdamas efekto iš savo kalbos. Mergelė žiūrėjo į žemę.

— Feb'as,—pratarė ji tyliai. Paskum, atsigrijdama į poetą, užklausė balsiai:

— Febas, ką tas žodis reiškia?

Grenguaras, nesuprasdamas, kokį tas klausimas turi sąryšį su jo kalba, pasiskubino parodyti savo mokytumą ir atsakė:

— Tai latyniškas žodis. Jis reiškia saulę.

— Saulę,—atkartojė Esmeralda.

— Tai vardas vieno gražaus šauduolio, kuris buvo dievaitis,—aiškino poeta.

— Dievaitis,—vėl atkartojė čigonė. Jos balse skambėjo kaž-kokia svajonė ir karštis.

Tuo tarpu vienas jos brasletų atsisegė ir nupuolė ant žemės. Grenguaras skubinau pasilenkė pakelti jį. Kuomet pasikėlė, nē čigonės, nē ožkos nebebuvo. Jis užgirdo, kaip užsklęsta gretimais buvusios durys.

— Ar paliko ji man nors kokį patalą?—pamislįjo mūsų filosofas.

Apžiūrėjo visą kamaraitę. Vienoj kertėj stovėjo ilga skrynė, kurios viršus buvo pagražintas išpjaustiniais. Buvo tai vienintėlė galima patalinė, visai netikusi.

— Nieko nepadarysi,—tarė jįsai, raitydamasis ant skrynės,—reikia pasivesti likimui. Tai nepaprasta gobtuvų naktis! O gaila! Tos gobtuvės turi savyje kažką senobinį, naivišką, kas man begalo tinka.

(T. B.)

Dievystės sąvokos plėtojimos.

Pagal prof. Grant-Allen'ą — J. Laukis.

Šitame straipsnyj kuotrumpiausiais žodžiais rūpinimės nupiešti žmogaus tikėjimo vystymąsi nuo pačios šurkščiausios jo lyties iki augščiausiai sąvokai apie Dievą. Čia nebus stengiamos parodyti Dievo buvimas ar jo nebuitis, tik bus apskelbta priežastis, kurios tą sąvoką apie dievystę pas žmogų pagimdė ir paskui ją išplėtojo iki augščiausiam jos laipsniui.

Profesorius Grant-Alleno nuomone visokis tikėjimas, tiesiau ar aplinkiniu keliu, paeina nuo garbinimo vieno ar daugelio padievtų žmonių, kurie daugiau ar mažiau yra sudvasinti; tą jo nuomonę pilnai patikrina historijos buitjs.

Reiškiausiu to pavyzdžiu yra pati krikščionybė. Nežiūrint į skirtumą nuomonų apie jos atsiradimą, visi, kaip jos šalininkai, taip ir jos priešai, pripažysta, jog šitas didisai tikėjimas atsirado sąryšj su vieno Galilejos mokytojo (rabbi) asmenim, vardu Jezus, apie kurį mēs tiek žinome (jai mes apskritai žinome apie jį bent ką tikra), jog jis paėjo iš liaudies ir buvo nukryžiuotas Jeruzolimoje, valdant vietininkui Pontijui Pilotui. Aplink šito galilėjiškio reformatoriaus asmenį tuojaus susikrovė eilė pasakų (kurių tikrumas mus visai neapeina). Nedidelio būrelio viengėnių mokinių akyse jis pamažu išaugo į dievystę; apie jį imta pasakoti indomūs dalykai; šituos pasakojimus platino auganti jo šalininkų minia visuose romiškai-graikiško pasaulio kraštuose. Pirmiausiai gal atsirado pasakojimas apie jo mirtį ir nuotikius tuojaus sekančius po jai; šitam pasakojimui naujo tikėjimo skelbėjai pridavė didelę svarbą. Mums pasakojama, kad Jezus buvo nukaryžiuotas, numirė ir buvo palaidotas. Bet po trijų dienų, jai tikėjus pirmosioms krikščionių padavos žinioms, jo kūno rakste nerasta, kurin jį mylinčios rankos buvo padėję; ir pasklido gandas apie jo

prisikėlimą. Viršgamtieškieji zinnešiai pranešė apie prisikėlimą numylėjusioms jį moterims; netrukus vienį jo mokinių matė jį kūne. Galiaus po daugelio tokių apsišaukimų, prie visų savo šalininkų akių jis iškilo padebesiuosna ir ten, kaip viena versmių sako, buvo printas dangun ir sėdo jis po dešinei Dievo, vadinas, tautinio žydų dievo—Jahvės.

Toksaį pirmutinio krikščionystės mokymo branduolys, kuris pasiekė mus, sudarkytas stebūklais keturiuose, ar penkiuose abejotino senumo ir tikrumo užrašuose. Bet net šita pamatinė mintis nėra gana išreikšta apaštalo Pauliaus laiškuose, kurie paprastai yra skaitoma seniausiais krikščionių veikalais; ji pilnai pareiškėja ir papildėja tik evangelijose ir "Apaštalu darbuose", parašytuose kiek vėliaus. Iš prastesnių ir pačių pirmiausių liudijimų mes atsizinome tik apie mirtį ir prisikėlimą, apie kuriuos pasakojime nurodoma į abejotiną liudijimą apie "jauną žmogų ilgu baltu rūbu". Prie šito vėliaus pridėta Jezaus apsišaukimai daugeliui tikinčių. Mūsų tardymas antropologiniu žvilgsniu palieka visus ginčus, kurie šitais pasakojimais buvo moksle sukelti. Mums yra gana žinomas (tam yra svarbūs preparodymai), kad Galilėjoje gyveno tikras istoriškas žmogus vardu Jezus ir kad jo mokiniai tuojaus po jo mirčiai intikėjo, kad jis kėlės iš numirėlių ir po tūlo laiko nužengė į dangų. Toliaus labai anksti pradėta sakyti, kad jis yra "Dievo Sūnus" negamtiskumo ir viršgamtiskumo prasmėje; vadinas, žydų tautinio ir vietinio dievo Jahvės sūnus. Kitais žodžiais tariant, Jezaus garbinimas buvo pastatytas įpėdinystės sąryšiu su senesniuoju istoriškuoju kultu tautos, tarp kurios jis gyveno ir iš kurios eilių išėjo visi be išimties pirmieji mokiniai. Tokiu būdu mes turime reikalą visai ne su kokių nauju tikėjimu, turinčiu tikslą senąjį išgriauti ar jį sunaikinti, bet kuris, priešingai, rėmėsi tomis sąvokomis, kurios buvo aplamos visai semitų tautai. Tie neskaitlingi žydai ir galilėjanai, kurie Jėzuje matė dievystės paveikslą, priimdami naują tikėjimą visai nematė reikalo atsisakyti nuo savo pirmesnių tikėjimo pažiūrų. Priešingai, šitos pažiūros stiprino jų tikėjimą į Jėzų, į jo pirmesniąją būtį, kaipo Jahvės dalį ir į jo įsikūnijimą žmogun atpirkimo tikslu. Ir kaip jo kultas pasiplatino po kaimynines šalis (tūlo Pauliaus iš Tarso veiklumo dėka, kuris jo savo akimis niekuomet nematė, bet pažino jį taip vadinamame regėjime), tai Jahvės kultas pamažu priėmė tos atmainytos mistiškos vienadijevystės išvaizdą, kuri drauge su žydų šiais pamatais padaro seną naujos krikščioniškos visapasaulinės bažnyčios tikėseną.

Aplink krikščionystės vadovo asmenį bei gyvatą, kaip ir aplink kiekvieną tikėjimo reformos steigėją, suaugo dar kitų legendų ciklus, arba tikriaus, jo šalininkai ėmė skelbti visokius dalykus kaipo būtis iš jo biografijos. Dievo arba dieviško asmens gimimas prigimtu būdu iš moters jiems pasimatė pažeminančiu Jezaus vertę, arba net, jų nuomone, galėjo užkenkti

jo tikėjimo platinimui, todėl jie pradėjo sakyti, kad mokytojas gimė iš mergos slaptingu inkvėpimu išviršaus. Nors kartais jis ir vadinama nazeretėno dailidės Juozapo ir jo teisuotos pačios Marijos sūnumi, bet jame matyta žydų dievo Jahvės sūnus, taip kaip Aleksandras Didysis buvo skaityta dievo Ammono—Ra, arba Ammono-Jupiterio atžala, nors visi žinojo, kad jis Makedoniškojo Filypo sūnus. Sakyta, (remianties neužtektinu liūdijimu—Juozapo sapnu), būk Jezus gimęs iš mergos Marijos ir šventos dvasios Jahvės. Toliaus jis išvesta iš Dovydo karaliaus giminių, tikro ar mystiško žydų karaliaus; šventose žydų kningose jieškota pranašysčių, kurios būk išsipildę iki mažiausių smulkmenų jo gyvenime. Viename pasieksiamame mus Jezaus gyvatos aprašyme, priskaitomame Lukui, vienam apaštalo Pauliaus bendrakeleivių, kuris vienok turi daug vėlesnio laiko žymes, paduota daug stebūklų apie jo viršgamtiską galybę ir tikrai dieviškos pasiuntinystės patikrinimui visur privedama senovės žydų pranašystės.

Šitas tolydinis myto ar legendos augimas ir jo rėmimas senesnėmis vietinėmis tikėjimo sąvokomis yra gretiniais ruožais dievų plėtojimosi aigoje aplamai ir kiekvieno dievo kas sau. Kuone visur, kur mums šitą plėtojamąsi sekasi nusekti iki galui, dievystė atsiranda iš padievinio žmogaus. Toksaį dievažmogis yra iškeliamas savo garbintojų iki Dievo; jo gyvata ir asmuo apsiausta stebūklų dausa ir dažnai yra dedama sąryšiu su esančių jau dievų asmenimis.

Šituo žvilgsniu krikščionystės istorija nieku nesiskiria nuo kitų tikėjimų istorijų. Iš pradžių krikščionystėje buvo tik trivienis Dievas savo trijuose asmenyse. Bet jau labai anksti, jai ne prie paties krikščionystės kulto atsiradimo, kūnai tų, kurie dėl tikėjimo nukentėjo buvo priimta garbinti ir, gal, net kreiptis prie jų pagalbos savo maldose pas Tėvą ir Sūnų. Šitaip visi dalyvavusieji krikščionystės inkurime: Paulius, Petras, apaštalai, evangelininkai, kankiniai, ir kiti naują tikėjimą išpažystančių akyse užėmė antros eilės dievų vietas. Dabartinė krikščionių bažnyčia greta su Dievu-Žmogum Jezum garbina visą daugybę mažesnės svarbos vyrų ir moterų, vyskupų, šventuolių, mergų, kankinių ir kitų, kurie bažnytinėje hierarchijoje užima vietą laipsniu žemesnę kaip Jezus.

Daugiadijevystė, įvesta krikščionybėn papročių keliu vis augo ir augo. Tuo tarpu pačioje bažnyčioje dėjos taipgi perversmas. Priimdinėta jon vis nauji tikėjimo simbolai: apaštalinis, nicėjinis, atanazinis ir kiti; kiek vienas jų turėjo naujus ir labai dažnai mintrius priedus aibeį pripažintų jau dogmų. Santaryba po santarybai pridėdinėjo vis naujas tikėjimo dalis, pradendant nuo Dieviškos vienumos iki popiežiaus neklaidingumui dvasiškoje prasmėje. Ir vis tai gerai žinomi visokio kulto vystymosi aigoje apsišaukimai: laipsninis tikėjimo dalių tobulinimas po kuninginio ir filozofinio mokslumo veikme.

Kas atsieina papročių ir kitų svarbių tikėjimo ritualo dalių, tai krikščionystė juos perėmė nuo senesnių kultūr. Dabartinė šventenybė, regimai, nebuvo būtina senovės krikščionystei; vyskupų, kuningų ir diaconų postoviai buvo įvesta greičiau pamėgzdžijant kitus tikėjimus, kaip dėl vidurinio giminingumo su pamatiniais naujo tikėjimo principais. Ir toksai mėgzdžijimas buvo neišvengiamas, nes šventnamio pirmovaizdis tai kapas, o altorius—antkapinis akmuo; pirmutiniu kuningu buvo numirėlio giminaitis, ar jo atstovas, atnešas ant kapo dovanas. Jezaus gi kulto skirtumas kuone nuo visų kitų kultūr yra tame, kad jo kūnas, kaip sakoma, tuojaus pranyko ir naujo tikėjimo namo pamatan gulė Jezaus prisikėlimas ir dangun žengimas. Todėl tolesnėje aigoje trūko visų tų kulto dalių, iš kurių prie normalinių sąlygų vystėsi šventnamis, altorius, aukos ir kuningija.

Bet išlaukiniais postumiais perversmo negalima padaryti žmogaus dvasioje. Stabmeldžiai buvo pripratę matyti kuningus, šventnamį ir altorių kaip neatimamą savo tikėjimo dalį; virtę krikščionimis jie ėmė juos taikyti prie naujo tikėjimo, nors šitie gaivalai krikščionybei visai netiko. Pamažu ant šventų kankinių relikvijų pradėjo rasti bažnyčios, o toliau normaliniu papročiu virto kiekvienai bažnyčiai turėti altorius, pastatytas senovinių šventų akmenų pavyzdžiu ir išvaizda. Tame altoriuje buvo šventuolio kūnas ar kaulai; jis, kaip ir visi kiti senovės, antkapiniai akmenys, buvo pašvenčiamas aliejaus palaistymu. Visa tas pamažu įgijo vis didesnę kuningišką ir atperkamąjį pobūdį. Šventolių svarbai ir autoritetui išaugus, arti jų kapų atsirado naujos šventynės, kaikurios tokių vietų virto šventkeleivių sukuriais net tolimiausiomis krikščionijos šalims; ypatingai yra garsus tuščias Jezaus kapas Jeruzolimoje.

Kuningijos svarba apskritai augo drauge su bažnytinių priedermių augiu, pasiekusi savo čiukurą viduriniiais amžiais, pražydėjus popiežijai vis visa jos hierarchija kardinolų, arkivyskupų, vyskupų, ir t. t. Atsirado stulos, rubai, rukylas, ir kiti kuninginio gyvenimo dalykai. Visa tas apskritai atsako augštesniems visokio kulto išsivystymo laipsniams.

Ant galo pasakysime dar kelis žodžius apie šventų kningų atsiradimą ir jų išsivystymą, kurios dabar yra garbinamos šiaurvakarinėje krikščionijoje. Išpradžių jos susidėjo iš tikrų ar netikrų apaštalų laišku į įvairias vietines bendrijas; paskui prisidėjo pasakiškos Jėzaus ir jo asmeninių mokinių biografijos—evangelijos ir Apaštalų darbai. Toliaus krikščionystei nuo žydų priėmus vienatinės augščiausios dieviškos pradžios kultą ir jį palaikius jau ne kaip Jahve—tautinį žydų dievą, bet kaip viso pasaulio Dievą ir Tėvą, tai naujos kuningijos akyse ypatingą svarbą ir autoritetą įgavo šventos žydų tautos kningos—Jahvės kulto raštas. Ilgą laiką ėjusi veikalų atranka šventus raštus privedė prie kanono, sustatyto iš įvairių dalių, ne-

suvestų į vieną visumą; bažnyčios priimta istoriniai, ar neva istoriniai ir pranašiniai žydų traktatai, prie kurių pridėta vėlesnės epokos veikalai, k. a. Danieliaus kninga. Visa tas gavo Seno Įstatymo vardą.

Kningos turėjusios aplamą saistomą svarbą, k. a., Jezaus gyvatos aprašymas—evangelija, apaštalų darbai, laišakai į bendrijas ir keista mistiška alegorija iš Nerono persekiojimų gadynės—apokalipsas, arba Šv. Jono apreiškimas, buvo išrinkta iš didelės daugybės pirmutinių krikščionijos raštų ir jie padarė autoritetinį dieviškų, bažnyčios pripažintų raštų kodeksą, taip vadinamą Naują Įstatymą.

Iš šitos paviršutinės ir trumpos svarbiausių krikščionių tikėjimo mokslo vystymosi daryklių peržvalgos yra aišku, kad krikščionystė mums negali duoti jokių tiesių išaiškinimų apie dievystės sąvokos plėtojimąsi, nes suoprotis apie vienatinį Dievą, ar daugelį dievų buvo ne tik prieš krikščionystės atsiradimą, bet jau daug metašimčių prieš žmogaus Jezaus užgimimą žydų mokytojai priėjo prie prasto ir aiškaus griežtos vienadienvystės suopročio apie Vieną, Augščiausią Dievą, visos pasaulės Inkurėją ir Užlaikytoją. Šitą augštą sąvoką krikščionystė perėmė nuo žydų ir, tiesą pasakius, ją pražūdė, įvesdama jon sūnų ir šv. Dvasią. Taigi, kaip jau buvo minėta, šito straipsnio tikslu yra parodyti, kad vieno Dievo sąvoka išaugo iš garbinimo nabaštiko, laikomo gyva dvasia ir apateikiamo didele viršgamtine galybe ir kitomis ypatybėmis.

TIKĖJIMAS IR MYTOLOGIJA.

Daugelis rimtų mokslininkų sako, kad tikėjimo šaknies reikia jieškoti ne laukinio žmogaus suopročiuose apie dvasias iš šmėklas, apie numirėlius ir lavonus, tik klaidingame senoviniame supratime tų žodžių reikšmės, kurie reiškia saulės ir mėnesio, žvaigždžių, debesų, lietaus, sutemos, tamsos ir, aplamai, visokių gamtos apsireiškimų suopročius. Jai tas būtų taip, tai noras išvesti dievystės sąvoką iš numirėlio garbinimo būtų veltas darbas. Bet saulės, mėnesio ir žvaigždžių garbinimas yra ne senoviniu, šakniniu tikėjimo gaivalu, tik vėlesne išvestine kulto lytimi ir todėl mytologai klysta, laikydami mytologiją labai svarbia vieno ar daugelio dievų suopročio išaiškinimui.

Kiti naujesni galvočiai sako, kad tikėjimas atsiradęs iš laukinio žmogaus baimės jausmo akyvaizdoje slėpiningų ir galingų apsiaučiančios jį gamtos įjėgų. Negalima užginti, kad šituo keliu atsirado kaikurios mytologijinės toteminio pobūdžio esybės, k. v. etruskų velniai, žydų šėtonas, ugniniai slibinai, visa kirbinė cerberų, ciklojų, centaurų, ir t. t., bet tai ne dievystės. Dievystė tai viršgamtinė esybė, kuri yra garbinama ir kuriai yra meldžiamasi; ir taip ve Dievą supranta kuone visa žmonija, jau nuo senų laikų. Žinoma, jis kartais užsirūstina ant žmonių, bet jo rūstybė yra tėviška, kuri tuojaus pereina.

Dabar ateiname prie tikėjimo turinio ir kuomi tikėjimas kam yra. Vieniems jis gali būti vienokiu, kitiems kitokiu, bet kiekviename tikėjime yra tam tikra apštis maž-daug panašių dalykų sulyg atsipirkimo ir nuodėmių atleidimo, k. v. giesmės, himnai ir maldos prie dieviškos malonės ir, kaipo eikštiniai, apčiuopiamieji dalykai,—altorius, aukos, šventnamis, bažnyčia, kuningija, pamaldos, rūbai, ceremonijos ir t. t.

Savo prastesnėje išvaizdoje tikėjimas apima išimtinai numirėlių garbinimą, išsireiškiantį tam tikrose ceremonijose. Kaip pasakoja labai griežtas ir akylas Vidurinės Afrikos laukinių žmonių pažvalgų ir papročių tyrinėtojas, D. Makdonaldas, tai visos negrų tautos, tarp kurių jam teko pagyventi, vienodai sakė, kad be kūno yra dar kas tokio, ką jie vadina dvasia. Mirtis esą yra tame, kad dvasia atsiskiria nuo kūno. Paklausus, ar dvasios kuomet numiršta, Makdonaldui atsake: “Kaikurios numiršta ir aš girdėjau sakant, kad inkirį dvasią galima užmušti”. Bet kaikurie tą užginčijo. Daugumas jam sakė: “Tu klausai mangs, ar dvasia numiršta. Aš niekuomet nebuvo dvasių pasaulyj, bet aš tikiu, kad dvasios gyvena labai ilgai”. Paklausus, kas yra dievai? Makdonaldas atsako: “Visur, kur mes savo kningose randame žodį ‘Dievas’, jie deda vardą “*Mulungu*”, bet vietelėnai, po teisybei, taip vadina visokią dvasią. Nabaštiko dvasia taipgi yra “mulungu” ir visokios gyvųjų aukos yra nešamos numirėlių dvasioms. Vietelėnų tikėjimo akstinas yra tame: “Numirėlių dvasios—gyvų dievai”. Kurgi dievai yra? Kapuose? Ne, niekuomet. Vietelėnų dievas visai nekapinis lavonas, tik dvasia ir jie tos dvasios jieško toje vietoje, kur jų numiręs giminitis paskutinį laiką gyveno. Augštas medis prie įėjimo naman, kuriame numirėlis gyveno, tai jų šventnamis; jaigu ten medžio nėra, tai jie pastato nedidelę sienelę ir prieš ją daro savo negudrias apeigas. Bet kadangi šita vieta yra paskirta viešai naudonei, kas gali užkenkti aukų vailyvumui, tai šventynė rūpestingai yra pernešama parinkton vieton, po augštu ūksmingu medžiu. Aukos taipogi labai dažnai yra atnešama ties guolio galvomis, kadangi norima, idant ten dievas ateitų ir su miegančiu kalbētu.

Toliaus mes atsižinome apie gamtos kulto atsiradimą: “Senovinio vado dvasia savo buveine gali aprinkti net kalną; gyvena gi ji ant debesiais apdengto kalno viršūnės. Ten ji sėdi ir priima nuo tikinčių pagarbas, siųsdama jiems gaivingus lietus atsakyman į jų maldas”.

Greta su svarbiausiomis tikėjimo vystymosi daryklėmis—dievu, garbinimu, aukomis, dovanomis, šventynėmis, šventnamiu,—kuone taip pat svarbi yra kuningija. Vidurinės Afrikos negrai prie šitos ypatingos pamaldinių priedermių išvaizdos atėjo šitaipos: “Einant prie dievų, reikia užlaikyti tam tikras mandagumas. Prie dievystės niekuomet neprieis mažas vaikutis, ar mergaitė, ar, apskritai nepašvestas į slap-

tenybes. Eiti prie dievysčių gali tik asmenys pasiekę tam tikrą amžių, 12—14 metų ir turį savo būstą. Vergai retai tesimeldžia, jaibent tik susapnavę. Susapnavę vaikai perpasakoja savo sapnus motinai, kuri už juos eina prie dievystės. Einant prie dievystės reikia nešti dovana, o vaikai ir vergai nieko dovanoti negali. Apskritai nepriimta, kad be gentės vado kas artintųsi prie dievų. Vadas tai pirmas kuningas, teikias maldas ir aukas už visus savo gentainius. Vietelėnai, kaipo vienatos, tikėjimo neturi, bet pildo jį, visi ištaisais kaimais ir bendrijomis.”

Kaimo vadas prie kuningystės turi pirmutinę teisę. Mat kaimo dievai tapo artimi giminės. Ir visi, kurie kaime gyvena, šituos dievus pripažysta. Kas nori kaimo dievams melstis, tas geidžia, kad jo maldas perduotų vadovas, nes jis yra artimoje giminystėje su pačia dievyste ir dievystė jį greičiau išklaitys, kaip ką kitą.

“Pas vietelėnus dievų yra kuone tiek pat, kiek ir jų nabaštikų, taigi visų jų lygiai garbinti negalima ir todėl yra būtina tam tikra atranka. Žmogus pirmiausiai kreipiasi prie asmeniškų giminiečių; bet ir jo asmeniškai dievai taipgi perdaug skaitlingi, todėl jis kreipiasi tik prie artimiausių pagal laiką; pav.: kaimo vadas neša dovanas savo teisiame pirmtakūnui—tėvui, o ne tėvo tėvui, sakydamas: “o Tėve, aš nepažystu visų tavo giminių, tu gi juos žinai, pakviesk juos ant savo puotos”.

Dvasios paprastai yra užmirštama su tos kartos išnykimu, kuri jas žinojo. Bet tūlos dvasios, sakydama, didelio vado dvasia, kuriam pavyko didelę kovą išlaimėti, užmirštama netaip lengviai. Ji tampa kokių vandenų, ar kalno dievyste ir buva garbinama kaipo vietinė dievystė ilgai dar po to, kaip jo ainiai yra persikėlę kitur. Su maldomis lietaus gyventojai greičiau kreipiasi prie kaimyninio kalno dievo, viršui kurio viršūnės lietaus debesiai kabo, negu prie savo giminiečių; mažos viršūnės retai teapturi garbę.

“Drauge su numirėliu yra laidojama žymi jo turtų dalis. Guolis yra laidojama su juo drauge; taipogi jo drabužiai. Jai pas jį yra kelios dramblio iltys, tai viena ar dvi yra suskutama į dulkes ir pilama kapan. Kartais taipgi laidojama ir žemčiūgai; kaulas ir žemčiūgai sumaloma dėlto, kad neduoti raganai (kuriai yra priskaitoma to žmogaus mirtis) pasinaudoti savo naudai. Keletas nabaštiko vergų taipgi yra laidojama drauge su juo vienon didelėn duobėn; neretai jie užverčiama gyvi, kartais gi kapakasiai perpiauja jiems gerkles. Šeimininko ar šeimininkės lavonas dedama ant jų ir paskui užkasama. Tąsyk išeina moteris su aukojamu valgiu ir deda jį po kapo galvų. Ten paliekama dubiniai (bliūdai), kuriuose atnešta valgis, puodas, kuriame yra gėralas nabaštikui ir jo taurė. Bet tų daigtų apsaugojimui nuo raganos puode padaroma skylė, dynė gi esanti taure, yra perskeliamą”.

Su tikėjimo turiniu, suprantamu labai plačiai, taip

seniaus, kaip ir dabr, turi tam tikrą sąryšį jo dori-
nis gaivalas. Bet filozofinė jo dalis—teologija ir my-
tologija, arba atitrauktinė dievystės teorija, čia visai
nesvarbios; tikėjimas yra pildymas, kuomet teologija
ar mytologija esti teorija. Kitaip sakant, tikėjimas
susideda iš apeigų, mytologija iš pasakojimų. Prie
visokio tikėjimo priklauso ir mytai, bet ne mytai ti-
kėjimą iššaukia, tik atvirksčiai, tikėjimas pagimdo my-
tus. Kadangi šito straipsnio tikslu yra aiškinti vien
tikėjimo atsiradimą, tai be peržvalgos liksis ir myto-
logija, kaipo visybė, ir atskiros mitologijinės esybės,
kurios nėra dievais mūsų duotoje prasmėje.

NUMIRĖLIŲ GYVENIMAS.

Tikėjime yra vienas gaivalas, kuris yra esmiš-
kesnis, senesnis ir svarbesnis už tikėjimą į Dievą ar
dievus, senesnis net už paprotį garbinti ir maloninti
dvasias bei dievus dovanomis, pagarbinimu ir priimtų
dėsnų užlaikymu. Šitas gaivalas tai anapusinis gy-
venimo taisyklės ir nuoamžiniu žmonijos tikėjimu į šitą
gyvenimą galų-gale remiasi visokis tikėjimas. Šitas
tikėjimas yra giliausia ir slėpiničiausia tikėjimo pras-
mė; yra laukinės tautos, pas kurias neradime to, ką
vadintume dievyste, bet jos visgi garbina savo gim-
nės nabaštikus.

Kaip ir visos kitos žmogaus sąvokos, tikėjimas į
gyvenimą anapus kapo perėjo įvairius vystymosi laips-
nius. Žinoma, šitas vystymosi ejo laipsniškai ir neży-
miai, bet jį, rodos, seksis padalinti į tris svarbius
laipsnius. Pirmutiniame laipsnyje žmonės tikisi kūno
jokio skirtumo tarp gyvenimo ir mirties: yra tikima,
jog numirėlis kuone taip pat gyvena kūne. Antrame
mirtis yra laikoma eikštine tikrybe, bet yra skaitoma
laikina, pereinama; šitame laipsnyje žmonės tikisi kūno
prisikėlimu ir laukia naujo gyvenimo kitame pasaulyje.
Trečiame—į sielą žiūrima kaipo į buitį visai atskirą
nuo kūno; ji kūną pergyvena, gyvena nuo jo atskirai
tūlame šešėlio pavidale. Šitame laipsnyje pažiūros į
ateitinį gyvenimą jau kitokios. Čia viršija tikėjimas
į sielos nemarybę, o ne į kūno prisikėlimą.

Šiandien gali pasirodyti keista girdint, kad pirmu-
tinių žmonių visai nebuvo skaityta reikalingu mirti.
Bet reikia tik atminti senovinio žmogaus padėjimas, o
tąsyk toksai jo manymas bus suprantamas.

Žmonės tąsyk gyvena mažais išmėtytais būreliais,
kur mirtis apskritai, prigimta gi mirtis ypatingai buvo
labai reta. Daugumas laukinių žmonių žūsta mu-
šiuose su priešais ir kovoje su aplinkine gamta, miršta
medzioklėje, nuo bado ar istroškio, bet mirtis nuo ligos
labai reta. Be to pas laukinį žmogų nėra historijos;
be saviškių jis nieko daugiau nepažįsta ir kad kitų
žmonių būta, jis nenumano. Apie protėvius jis žino
tik, kiek jam jo tėvai papasakoja—labai mažai. Kiek
jis yra patyręs, tai žmonės nemiršta; kiek jis atmena,
tai jis pats buvo prie visų gyvenimo nuotikių. Didelė
jo šeimos dalis tolydžio yra su juo; mirtis yra

retas atsitikimas. Taigi jai vienas laukinių miršta,
kiti tuojaus klausia: kas jį užmušė? gal priešas, gal
žvėris sudraskė, ar jis prigėrė, ar kaip atsitiko? Ne-
rasdami šitų matomų priežasčių, jie mirtį aiškina kita
jiems suprantama priežastimi—raganybe.

Toliaus, laukinis žmogus yra pratęs matyti savo
draugus sąmonės netenkant nuo žaizdų ar smūgių, bet
jis niekuomet negali žinoti, kuomet apalpėlis atsipei-
kės. Jis paprastai paima savo draugo kūną ir laiko
jį, kol pas jį yra kokias viltis, o kartais net ir daug
ilgiau.

Geresniam supratimui tokio pirmutinio žmogaus
pasielgimo su savo pažeistais, užmuštais, ar negyvais
draugais prisiziūrėkime pirmutinės epokos psicholo-
gijai. Reikia manyti, kad žmogaus dvasios historijoje
labai anksti atsirado neaiškus, miglotas suprotis apie
sielą. Dabar mes gerai žinome, jog sąmonė tai tam
tikras smegenų veiklumas, kuris miegu, o kartais sun-
kais dirksnių bei kūno indų sukrėtimais yra pertrau-
kiamas. Bet šitos teisybės, kurios ir dabar dar pilnai
yra suprantamos tik nedaugeliui žmonių, pirmutiniam
žmogui buvo visai nežinomos. Savo įvaizdą apie žmo-
gaus dvasią jis rėmė kasdieninio gyvenimo apsiereiški-
mais. Jis manė, kad žmogus susideda iš dviejų gai-
valų: kūno ir dvasios; viena dalis, kūnas, yra apčiuo-
piama; kita dalis—siela, gyvena kūne ir yra maž-daug
nematoma, kaip kvapas, kuris mirstant kūną aplei-
džia ir gyvena pats sau. Šitoje, neva neprigulnybėje
sielos nuo kūno tylo pamatas atsiradimo visų dievų,
visų dvasių, o podraug ir tikėjimo.

Tikrumoj mes beveik neturime jokio tiesaus ir
tikro priparodymo, kad dvasiškoji sfera, sąmonė, arba
siela būtų kuomet pati be kūno. Laukinis gi savo
tikėjimą išvesdavo iš daugybės randamų saviyoje žen-
klų ir prityrimų. Dieną jis būdi, naktį miega; bet ir
miege, jo kūnui gulint šale stovyklinio laužo, jam ro-
dos, kad jis medžioja, mušas, ar gražiai su draugais
šnekas. Kokias gi jo dalis miege iš kūno išeina? Ži-
noma, kad tai galėjo būti tik siela, arba kvapas; jo
paties siela jį apleido, nuo jo nėjo ir pakeliui susitiko
su kitų draugų, ar giminių sielomis.

Laukinis dažnai buvo sužeistas ir dėl kraujo nu-
bėgimo žudo sąmonę; kartais jam nenoroms prisieina
pasninkauti, o tąsyk jis stovi arti mirties; todėl jis
gerai apsipažinęs su įvairiais atsitikimais sąmonės žu-
dymo, sumišimo ir kitų ligų sąmonės stovių. Visus
šituos apsiereiškimus jis aiškina sielos iš kūno pa-
sitraukimu.

Iš to išeina, kad laukinis žmogus apie mirtį kaipo
tokią, ar tikriau, apie prigimtinę mirtį menką supra-
timą turi. Ir mes tikrai žinome, kad ir dabar dar yra
laukiniai žmonės, kurie nepermano mirties visuotinu-
mo ir neišvengiamybės, priskaitydami ją priešų dar-
bams, ar raganybei. Jiems nabaštikas tai žmogus, ku-
rio antrasis aš—siela jį apleido, bet ji dar gali su-
gryžti.

Kiekvienas trijų nurodytų laipsnių turi savus būdus su nabaštikais elgtis. Labiausiai išsiplatinęs pirmojo laipsnio paprotys — lavoną laikyti — ilgainiui nuvedė prie balzamavimo.

Prasčiausiu lavono užlaikymo būdu yra laikymas jo su gyvais šėtroje, ar urve, kuriame nabaštikas gyvena. Bet esant tam neparankumams ilgainiui pradėta kūnai dėti į medžius, ar kitose vietose, kur jiems niekas negali užkenkti. Kaip kūnas antgalo supūsta, tai nabaštiko sūnus ar giminaitis paima jo kaukolę ir padeda ją ant mažos lentynėlės namo priešakyje; apsisaugojimui gi nuo pikty dvasių sūnus nešioja prie savęs maišelyje pirmą ir antrą nugarkaulio slankstelį drauge su siri lapais (svaiginas augalas).

Šitas pradinis atskirų kūno dalių garbinimas pagimdė norą užlaikyti visą kūną, vadinas, balzamuoti, ypatingai sausame klimato, k. a. Aegypto ar Peruvijoje. Ant šito plėtojimosi laipsnio davonas yra laikoma dar gyvu; jis mega ir todėl duodama jam valgis, gėras ir jis gausiai yra apdovanojama.

Ant šito paties laipsnio, kaipo tikėjiminė lytis yra ir žmogėdystė, kuri laikosi augštesniuose vystymosi laipsniuose. Kūnas yra suvalgoma, o kaulai laikoma; dažnai mėsos ir taukai yra nuimama, paliekant tik odą; dažnai atskiros kūno dalys yra suvalgoma per ypatingas šventas slaptenybes.

Antrame laipsnyje randame jau laidojimą ar jo panašybę. Perėjimu į šitą laipsnį yra paslėpimas mumijų ir lavonų urvuose. Lavono dėjimas urvan, rods, yra tolygus jo laikymui būste, kadangi daugumas žmonių rasių gyvena urvuose. Urvų gyventojai vedasai ant Ceilono salos tiesiog nabaštiką palieka tame urve, kuriame jis gyvena. Priemoninio urvo—nabaštikui raksto tašymas yra tik to paties papročio apkita; su juomi mes susitinkame ir Aegypto, kur, apskritai, nabaštiko prirengimas kitan gyveniman virto augštu menu. Su tokiais priemoniškais ar tikrais rakstais—urvais susitinkame Mažoje Azijoje, Italijoje ir kitose šalyse.

Pirmame laipsnyje žmogus rūpinasi nabaštiku iš meilės su atsidavimu; lavonas laikoma būste, jam duodama maistas, ir juomi rūpinamasi; kaukolė yra nešiojama su savim kaipo mylimas daiktas. Antrame laipsnyje žmogus, išvydęs reikalą lavoną laidoti, pradeda jo kaipir bijotis. Žmonės bijosi nabaštiko ar vėlės sugryžimo ir bando jį užlaikyti tam tikrame apyrobėje. Šitam laipsniui priklauso tikėjimas į nabaštiko prisikėlimą. Čia mes turime nuvesti griežtą sieną tarp kūno prisikėlimo ir sielos nemarumo.

Prisikėlimo sąvoka atsirado iš papročio laidoti ir su juo angštai susijungia. Laidojimas tai antras prasčiausias numirėlio liekanų nusikratymo būdas. Nemarybės gi sąvoka ankštai sujungta su deginimo papročiu atsirado iš paties šito papročio, kuris apsirėškė trečiame kultūros laipsnyje.

Laidojimas neužginčijamai yra seniausias lavonų

paslėpimo būdas. Frazero nuomone jis atsirado iš baimės, kurią gyvi žmonės jautė nabaštiko sielos aktyvaizdoje ir bijojimo, kad jis nesugryžtų savo priešams atkeršinti, ar kuomi savo viengėnčiams užkenkti. Sulyg Frazero parodymų kaikurios pirmąs gentės savo atidžią kreipė į numirėlį netiek dėl jo pagerbimo, kiek dėl savymeilios baimės. Dvasios ir lavonai vaidosi visur ir jai jų nesulaikius tam tikrose ribose, tai jie pridirbs daug nemalonumų gyviems. Apsisaugojimui nuo to senovinė žmogaus mintis surado įvairius būdus. Patim prasčiausiu būdu yra užkasimas negyvelio po žemėmis. Nabaštikas dėta gilion duobėn ir versta ant jo storai žemėmis. Tikslas, kuriuo toki kapai-pylis buvo daroma, buvo tame, kad sielą (ar kūną), paslėpti ir neleisti jai į eikštę išeiti. Todėl žmonės savo numirėlius laidojo norėdami nuo jų išsigelbėti ir neleisti jiems prisikelti. Šitas paprotys savo užbaigtinę išvaizdą gavo pas keltus kernų (ant kapinių akmenų) išvaizdoje. Arabijoje ir kitose šalyse ir po šiai dienai kiekvienam praieviui yra mestinas ant kapo akmuo. Šita išvaizda augščiausiam savo išsivystyme gavo antkapinio paminklo išvaizdą pas dabartines Europos tautas.

Kitos tautos nuėjo dar toliau, bešistengdamos nuo savęs dvasią (ar dvoką) nuvaryti. Anot Galtono žodžių Damaros gentės negro lavonas yra užsiuvama į seną asilo šikšną, idant jis negalėtų atsikelti, ir leidžiama duobėn, žiūrovams bešokinėjant aplink kapą; tupisai (Amerikoje) tuo patim tikslu negyvelį drūčiai suriša. Sulyg Frazero žodžių kaikuriuose atsitikimuose upė nuvedama į šalį, nabaštikas laidojama vagon ir paskui užleidžiama srovė. Taip buvo palaidotas Alarichas (Visigotų karalius) ir tokiu jau būdu sulyg Kamerono žodžių viena amerikinė gentė laidoja savus vadovus. Kapas kartais esti aptveriamas augšta tvora, idant nabaštikas negalėtų nei išibėgėjęs per ją peršokti; kartais giminiečiai griebiasi ir kitų sumaninių atsargumo priemonių, pav., karsto užkalimas, nabaštikui nugarkaulio sulaužimas, arba (išimtinuose atsitikimuose) lavono sukapojimas į dalis. Krikščioniškojoje Anglijoje savizudos kūnas buvo persmeigiamas kuolu per karsto antvožą. Australiečiai užmuštieiems priešams paprastai nukapoja abu nykščius, idant jie negalėtų lanko intempti; graikai priešams nukapodavo rankas, idant jie negalėtų daugiau dalyvauti mūšiuose.

Taigi laidojimas pirmiausiai yra tik priemone apsigynimui gyviems nuo tolydinio sielos vaidinimosi. Diduma žmonių visuose laikuose jautė kokią baimę su numirėlio siela susitikti. Todėl didžiausiu žmonių noru yra nuo šitų keistų svečių išsigelbėti; šitam jie išpradžių pradėjo kūną laidoti, o paskui deginti.

Perėjimas nuo antro—laidojimo laipsnio—į trečią—deginimo laipsnį su jo tikėjimu į sielos nemarybę aiškinama taip: žmogus bando palaikyti dvasią (ar lavoną) po žemėmis ne tik vieku, jis pradeda jo

gražiai prašyti, kad jis ramiai gulėtų kape ir nedarytų jokių nemalonumų. Bet kartais žmogus nėra toks nuolankus; jis užmeta lavoną lazdomis, akmenimis, ir t. t., duodamas jam suprasti, kad jo pasirodymas visai nėra geistinas. Taigi pirmutinis deginimas, taipgi yra rūšiomis priemonėmis prieš lavonus, nuo kurių galima laukti ypatingų nemalonumų. Ir tas tuomi labiau yra galimu, kad Frazeras nurodo į atsitikimus, kur deginimas yra nuo vampyrų apsaugojimo būdu.

Pas vieną kokią tautą deginimui įėjus paprotin, kitos ėmė ją sekti, jai eikštinės aplinkybės tam nekenkė. Lavono deginimas, kaip laidojimas, ir geresnis ir sveikesnis; todėl jis patiko kiekvienai tautai, kuri jį sykį pamėgino.

Tie burtai, kurie pagimdė mintį apie gyvenimą anapus kapo, be abejo, neišnyko kūnų deginimui prasidėjus. Saviškių kūnus paversdami į pelenus kūnadedgiai gal manė tuomi galūtinai uždarysį negyvėliui kelią gyvųjų pasaulin; bet jie negalėjo sunaikinti svajonių apie sielos pargryžimą, kaip lygiai negalėjo uždrausti vėjui pūsti kapo viršum, šiksnosparniams skraidyti viršui jo, arba neduoti nesuprantamoms ir mistiškomis baimėms bei gąstims tarp minių plėstis. Taigi pasiliko tos daryklės, kurios ir pirmiaus vedė keleivėsdvasios, vaidūnės-šmėklos sąvokon. Šitos sąvokos tvėrimosi aigoje lavono deginimas buvo gal tik tūla apkita. Dvasia virto labiau bekūne, labiau nematerialine, lengvesne ir dvasiškesne; kitaip sakant, ji atsisotojo arčiau prie dvasios toje prasmėje, kokią mes dabar tam žodžiui duodame; tokiu būdu dvasia liovėsi būti vaidyliu negyvėliu. Supratimas dvasios kaipo šešėlio, regis, priklauso tokioms ve kūnadedgėms tautoms. Šitos nuomonės naudon kalba pav. tas, kad klasiškoji graikų ir romėnų (kūnus deginusių tautų), raštija visuarčiausiai supažindino mus su šešėlinės, nepaliečiamos dvasios sąvoka. Žemesniuose išsivystymo laipsniuose besivaidinantį šmėkla yra laikoma kūniška ir paliečiama, augštesniuose gi laipsniuose bekūne ir nepaliečiama. Taip va apaštalui Petruui atėjus Jeruzolimon po pasprūkimui iš kalėjimo, mokiniai jį palaikė jo "angelu". Pas australiečius "balta moteris", gyvenusi tarp jų ilgus metus, yra vadinama "dvasia".

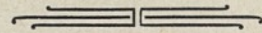
Tokiu būdu yr gana aišku, kad tautos, deginusios lavonus, neturi jau suopročio apie kūno prisikėlimą. Ir jai privedamoji hipotezė yra tikra, tai žmonės dčlto ve kūnus ir degino, idant neleidus jiems prisikelti netinkamaj valandoj. Tautos, lengviai tikinčios į visokius stebūklus, ir dabar tiki, kad ne tik jūra savo negyvėlius gali sugrąžinti, bet ir sudeginti, sudraskyti, žemėje supuvę kūnai gali būti išvisur surinkti ir vėl atgyti, vėl ateiti į pirmutinį stovį. Bet panaši pažvalga visai neatsako naivam pirmykščio žmogaus tikėjimui. Jam sudegintas kūnas yra žuvęs ant visados. Todėl suprantamas dalykas, kad pas kūnus deginančias tautas tikėjimas į kūno prisikėlimą žūva ir jo vietą užima sielos nemarybė.

Greta su šituo amžinai gyvuojančio kūno sąvokos išsirutuliojimu į sielos nemarumo sąvoką eina ir kita: suoprotis apie gyvenimą siauame, angštame kape pasikeičia mintimi apie laisvą būvimą požeminėje šešėlių ir dvasių karalijoje. Dvasia virsta savystesnė ir neprigulmingesnė. Ji gauna didesnę laisvę kilnotis ir pavirsta valstiete draugijos, kurioje kartais viešpatauja tam tikras numirėlių karalius; šitas karalius savo valdiniam užmoka ir nubaudžia juos.

Sakytum, kad yra tūla keista prieštarybė tarp dviejų taip mažai sutaikomų suopročių: iš vienos pusės—kūnai yra laidojami žemėn, ar deginami ugnyje, idant neleisti jiems gryžti pas gyvuosius; iš antros—ant jų kapų atsiranda bekūnių dvasių garbinimas, kuriomis net dovanos nešama. Bet laukinio žmogaus supratime šitos dvi sąvokos visai netokios nesutaikomos. Tiesa, jis šoka aplink savo tėvo ar draugo kūną, norėdamas jį palaikyti duobėje, bet jis aprūpina jį maistu, muša ant jo kapo gyvulius, idant jo dvasią atgaivimus krauju. Tokiu būdu laukinis žmogus visai nemato tos prieštarybės tarp priemonių apsigynimo nuo lavono ir jo garbinimo, kuri atsiranda pas šios dienos kultūrinį žmogų.

Tie trys žmogaus mąsties išsirutuliojimo laipsniai, kuriuos čia peržiūrėjome, trumpai galima suformuluoti taip: lavono garbinimo laipsnis, dvasios garbinimo laipsnis, šešėlių garbinimo laipsnis.

(T. B.)

J. Šliupas.

Lietuvos Liberalai ir Obskurantai XIXtojo metašimčio pradžioje.

O užsistodamas neva už įžeistos Lietuvos garbę, šaukia: "Lietuviškoji provincija turėjo nuo senai ir dabar turi tinkamus, padorius, mokytus ir gerai užsitarnavusius tėvynei žmones; moka čion atskirti tikrąją apšvietą nuo netikros ir kenksmingąjį liberališkumą nuo naudingojo. Pirma negu tenykščių (būtent lenkiškų) apielinkių dvarponiai, persigandę įstatymų 3 d. gegužio, ėmė grumdyties darymui sątarmių, ir tai dar tankiai klastingų ir dviprasmiaus išsitarimais rašytų, su savais valsčionimis, Lietuva jau gerai žinojo, kas tai yra liberališkos sątarmės, ir pirmiau praktiškai atliko. Kiekvienam abejojančiam nurodome... dėlei kilto persitikrinimo ant ponų Žemaičių kuningaikštijos, kurie nors tai turi herbe juodą meškinuką, tačiau nuo keletos dešimčių metų pas save glamoni tikrą liberališkumą įvesdindami principą tarp savininko žemės pono, o tuomlaikinio apeturėtojo jos valsčionio ir iš savo dėkos daromus bei šventai iš abiejų pusių laikomus kontraktus... Mes,

lietuviai, *absoliutiškai ir dar grubiai užgauti* Smorgoniškės kapitulos įstatymdavėjų, ne tuomi remiame systemą, kad iš visos koserės rėkauti: *liberališkumas! liberališkumas! liberališkumas!* — bet kad iš visų pajėgų stengties sumaningai jis įgyvendinti.”

Norėdamas taip garbingai vedamą polemiką užbaigti, Prasčiokas dar nepasigaili nė grąsinimo. Tūlas anojo statuto vietas skaito “skriaudžiančiomis svetimą garbę,” paniekos vertu įnirtimu, įsidrąsinimu, užsipelnančiu “sustabdymo.” “Nors Smorgonės meškučiai — jis sako — yra šiek-tiek civilizuoti, tačiau lyg patsiu pamokintieji literatai turi tolygius ūpus: be reikalo vaidyjas, iš nevietoje esančių akuminių, konceptų ir lošų pereina į įnirtimą, veksą ir *atkerštą*. Kiek tai sykių atsitiko, kad *verba* pavirto į *verbera*. Į nediskretiškus nagučius įdavus dar stambų ramantą, galėtų atsitikti koks nepritinkamumas.” Tas straipsnis išėjo ir atskiroje kningutėje (Vilniuje, š. 16).

Potockis neištylėjo; projektą “Pacaną akademijos” įsteigimo, kaip išeinantį nuo teisoto Smorgonės kavalieriaus, jis priėmė ir, atsilygindamas už taip puikias mintis, praminė Prasčioką Nagadrėškį “pirmuoju Pacaną Zokono ožkos kavalieriumi ir kancleriu,” pavadė jam taipgi “kiltą Didžiojo atgaivintos Pacaną akademijos ozeragio arba Rektoriaus urėdą”, linkėdamas įrengti tą akademiją ir organizuoti. O šale to, tinkamoje šviesoje parodė insinuacijas ir pagrasinimus Jo mylistos Pono Simplicijaus... (“*Pam. Warš.*”, 1816, spalio mėn.). Nuo tosyk nepamiršo savame “*Svistke*” tų dviejų įstaigų, paduodamas apie jas naujas išgales, aiškiaus atrodančias, kaip stengiamasi gesinti apšvietą. Gelbėjo jam tame satyriškais projektais Smorgoniškėje dvasioje gr. Pridrikas Skarbek.

Lietuvos obskurantai, pamatę, kad čia ne juokai, stengėsi veikti priešais. Pirmiau reikia patėmyti atsiliepinimą “Šviesaus veterano” (bene kun. Baguzio) Vilniaus “*Dziennike*” (1816., IV. 273), kurs išjuokė tik patį sumanymą Smorgoniškės ir Pacaniškės akademijų, o sutikdamas, kad kritika yra reikalinga ir naudinga, lygino ją prie amato, “kur daugiau reikia sveikatos, negu proto, daugiau triūso, negu tinkamumo, daugiau inpratimo, negu nuovokos”, ir literatams siūlė patarmę, kad aiškintų teisybę, ragintų prie doros, mandagiai perspėtų, bet kad savo spaudiniuose netalpintų to, “kas skaitytojus tik bovina, bet geresniais jė nepadaro”. Ant to Potockis apsiliepė (“*Pam. Warš.*”, 1817, balandyje, kad raštas, “kurs nuplėsdamas kaukę nuo hypokrizijos ir fanatizmo parodo, kaip po priedanga švenčiausių tarp žmonių dalykų, kokiais yra religija ir vyresnybė, stengiasi apšvietą ir liberališkumą laban savų reikalų pagniauzti — nėra tik boviančių, bet ir naudingų, nesa jaigu žmonių geresniais nepadaro, tai bent stengiasi, kad nepasiblogintų”.

Daug įkyresnis buvo “Laiškas apie Smorgonės zokoną”, tilpęs Vilniaus “*Dziennike*” pradžioje 1817 m. (t. I. š. 158—1633). Bevardis iš Gardino rašytojas stengėsi Potockiui užduoti smūgį iš dviejų pusių: literatišką ir politišką. Patėmijus, kad Smorgonės zokono sumanymas yra pamėgdžiojimu piešinio, kurį padarė 1815 m. po antrašu *l'Ordre de l'étéiginoir* prancūziškais pamphletistas laikraštyje *le Nain Jaune* (Geltonasai Kiurzas) ir patsai tas pamphletistas buvo perstatytoju radikalu, išvedama buvo, kad ta pati revoliucijos dvasia, kaip ano veikaluose, viešpatuoja taipgi “*Svistke*”; buvo tai tūlos rūšies denunciacija besimant liberalizmui su reakcija. Potockis, neužsigindamas tūlo panėšumo formoje savo sumanymo, su pasibjaurėjimu atmetė insinuaciją. Tad jau be pajuokimų nupiešė pastangas reakcionistų. “Matant — jis sako — kaip netik išmanus žmonės, bet tautos ir liaudis, surūpintos ilgomis o nenaudingomis pastarų revoliucijų nelaimėmis, ėmė kreipti savo akis ir troškimus link senosios dalykų tvarkos ir persitikrinti, kad kiekviena po prievarta atmaina valdžioje yra pavojinga, kad per didelė liuosybė yra nelaisvė, kad religija yra papėde žmogiškos draugijos ir šventu, o nepalytėtinu žmonių ryšiu, matant apšviesčiausias valdžias rūpinanties apipamatuoti taip išganingus manymus, išsvajėjo sau, kad, šale tų teisybių, įstengs visą tytveiką pargriautų prietarų atkelti ir iš naujo įvesdinti. Tap maišydami dalykus sau priešgyniuojančius, tikėjosi matyti, šale triumpho religijos ir valdžios, triumphą neapšvietimo ir fanatizmo, kurių paunksnyje taip gerai vyko praėitais laikais tūloms klasėms žmonių... Taigi kada dvasia tenlink linkstanti ir pas mus atsiliepti pradėjo, nemalonus jos šalininkams būti turėjo apinasris, kurį jai “*Svistek*” ar pramanė, ar laviai pritaikino, kas tačiau turėjo tokią išėigą, jog prieš jį sučiaukšnojo tris Meškinukai balsu panašiu trigubo Cerbero lojimui.. Nuo tos valandos, anot jų, “*Svistek*” atsiduoda dvasia Kiurzo, netikiu pereitojo metašimčio, pajuokiančiu diplomatiškumo paarzinotojus, blogu gratiku, nuobodžiu slovēnu, menku poetu, vienpusiautoju ir tt., žodžiu sakant — vertu tragiškosios užbaigos “Geltonojo Kiurzo”, ir pragarinės šiame viete jaigu ne ugnies, tai bent nusišutinimo (“*Pam. Warš.*” 1817, balandžio sąsage). Tas pastarasai išsitarimas buvo alluzija į išsitarimą aname “Laiške apie Smorgonės zokoną”, kad rašant tokius dalykus, kaip “*Svistek*”, esą “pragariškai nusišutinti galima.”

Obskurantams išpuolė ar insinuacijas pamainyti aiškiais užmetinėjimais, ar nutilti. Jie nutilo. Tik vėliaus ir iš kitokios priežasties žinomas karštuolis, kun. Karolis Surovieckis, išleido prieš Potockį pilningą brošiūrą po antrašu “*Svistek warszawski wyswi-stany*”.

Tuomi tarpu pradžioje 1817 m. prasidėjo kitas jezuitų veikalas, kurs anuomet turėjo nepaprastą ženklumą: tai dalykas dėlei poemos, jezuito parašytos.

Dar 1803 m. išėjo Polocke, jezuitų spaustuvėje, kun. Nikodemo Musnickio veikalas: *“Pultawa, poema epiczne”* (š. 214). Veikiai potam autorius pasimirė, susilaukęs vos 40 metų amžiaus. Turi būt mazaĩ kas pažinojo “epiškąją poemą”, sudainuotą Petro Didžio garbei; be abejonės ji būtų paskendusì užmaršties vilnyse, be jokios išpaudos, jaigu ne philosophijos kandidatas, lenkų kalbos ir literatūros prof. “Padolijos gymnazijoje” (Vinnicoje), mylėtojas ir žinovas knygų, Jonas Gvalbertas Styčynskis, kurs į 14 metų po išleidimo “Pultavos” ryžosi supažindinti Vilniaus “*Dzienniko*” skaitytojus su jos įtalpa ir apiprekiuoti ją kritiškai. Ir štai 1-me to laikraščio tome 1817 m. (š. 168—202) tilpo plačios “*Uwagi nad Pultawą, poematem bohateriskim*”, iš 10 giesmių susidedančiame, o turinčiame 4950 eilių. Pasakęs, kad tai yra jezuitiškas darbas, autorius pirma paduoda įtalpą su išgalėmis paeiliui, paskui pereina prie kritikos. Nuo “Pultavos” atima vardą epopejos, nors pripažįsta, kad dalykas yra labai svarbus, ir tai daro todėl, kad toje poemoje randa nuo pradžios iki galui tik išskaitymą mūšiu. “Jaigu ne tūli poetiški prasimanymai—jis sako—“kaip ana aprašymas makšties cariškosios šoblės, nakties, vėjų, mirties, žiemos ir jos *vežimo*, Karolio skydos, Dniepro upės, vos tegalima būtų atspėti, kad ne kaipo historikas, bet kaipo poetas aprašinėja tą garsų historijoje atsitikiną. Be “prasimanymų”, anot Styčynskio, kurs atsišaukia ant Golianskio autoriteto, negali būti jokios tikros poezijos. Kritikas peikia įvesdinimą taip vad. epiškos “mašinos”, beje Minervos, Petruĩ prielankios, ir Marso, draugingo Karoliui XII. Užmeta bukumą gerai “nupieštų” pobūdžių, itin didelį daugumą ir ilgumą kalbų, užimančių žymią dalį veikalo, nedidelį talentą aprašyme mūšiu; prilyginimams tik tūlą vertybę tepriskaito, o “paviršutiniškoj eiliavimo dailoje” atrodinėja apsileidimą, kada-gi “nuolatinis ir beveik be pertraukos kilnojimas prasmės iš pusės vienos eilės į pusę kitos” padaro tai, kad “visas veikalas maž-daug į prozą pavirsta”. Taip-gi poemos kalbai nepripažįsta kultumo, privesdamas netikusius, klaidingus ir ne lenkiškus išsitarimus. Galiaus sprendžia, kad “*Pultawa*” priguli “rūšin tų poemų (jaigu taip tinka vadinti), prie kurių priguli Tvardovskio *Naminė Karė*, Kochovskio *Išgelbėtoji Vienna* ir t.t.”

Tas šaltas, kartais nirstantis apiprekiavimas vertybės “Pultavos” inpykino sądraugus Musnickio zokone; kaipo apgynėjas pomirtinės garbės jezuitiško eilrašėjo išlindo kun. Vincas Bučynskis, žmogus atsižymintis didele erudicija, turintis daug sveiko proto, bet skonio dalykuose labai paviršutiniškas. Kun. Bučynskio atsakymą į Styčynskio recenziją patalpino Vilniaus “*Dziennik*”. Styčynskis nenutylėjo ir atkirto užmetimus

gaiviaus negu pirma pats buvo juos daręs. Tad kilo polemika, kuri prasitęsė iki pradžiai 1818 m. Dvi repliki kun. Bučynskio ir dvi Styčynskio yra gera paveizdą anuometinės kritikos, apsišarvojusios regulomis ir formulomis, o neturinčios supratimo, kad tai tikroji poezija. Abi pusi remiasi autoritetais. Taip lenkiški ir prancūziški, kaip latyniški ir graikiški skonio įstatymdavėjai privedami kaipo liūdininkai tai originaluose, tai išguldyme, išaiškinimui vertybės ar tai pilningo “*Pultavos*” sumanymo ar ypatingų kokių jos dalių.

Ne tiek vienok ėjosi, rodos, apie grynai literarišką klausimą patiems tų kritikų autoriams, kiek apie klausimą kaslink linkmės jezuitų dvasios. Yra aliuzijos, leidžiančios spėti iš tytyveikos citatų, kad Styčynskis, rašydamas taip labai suvėlintą recenziją “*Pultavos*”, norėjo visuomenę supažindinti, prie kokių dalykų ir su koku siekiu kreipiasi įkvėpimai ir triūsai jezuitų. Prie to nuomoniavimo priveda straipsnelis, tilpęs į No. 119 “*Wiadomości brukowych*” (1819 m.), kur “Pus-antalikio” autorius sako pats apie save: “sergu mintyse, sergu išsitarimuose, sergu ekspozicijoje, sergu visoj mašinoje; o pirm visoko—želėk—jokios, jokios akcijos”. Nežiūrint į tai vis, pakilti prieš jo epopeją, vis tiek ką “pakilti prieš religiją ir valdžią”.... Kun. Vincas Bučynskis stengėsi to nurodymo svarbumą susilpninti (jo brošura išėjo 1818 m. Polocke: “*Rozbiór wiadomości pomieszczonych w recenzji poematu Pultawa*”). Pasiskubino jam pagalbon taip-gi kun. Deziderius Richardot rašydamas “Žinių apie gyvatą ir raštus kun. Nikodemo Musnickio, S. J., su pridėjimu įtalpos ir ištraukų, perguldytų iš jojo lotyniškos poemos *De Christi ab inferis reditu*”. Tai yra panegyrikas “*Pultavos*” autoriui: Musnickio komedijoms vienatinai jis užmeta “perdėjimą”.

Nors Vilniaus “*Dziennik*” talpino obskurantų apsigynimus, jis nebuvo apgynėjas reakcijos. Ten savo darbus talpino Jonas ir Andrius Sniadeckiai ir kiti universiteto profesoriai, lyginai kaip jaunas pirmeivis, Mikolas Balinskis, studijuojantis historiją, Ignas Šydlovskis, gymnazijos mokytojas, žinomas jau lyrikas, ypačiai atsižymintis odomis, Napoleoniškas kareivis Ant. Goreckis, garsintis savais juokais. Kazimieras Kontrimas iš pradžių jo redaktoris ir kiti sądarbininkai troško tik populiarizuoti mokslą, ir plačiai žiūrėjo į liberalizmo principus. Rods “*Dziennikas*” talpino par ilgus straipsnius, ir tokiu būdu buvo parštyvas. Ten rasi žinias apie darbus Vilniaus universiteto, straipsnius anuometinių mokytų vyrų, literatų; tik apie teatrą ten nieko nesiranda.

Tą trukumą iš dalies papildė universiteto docento Joachimo Lelevelio įsteigtasai lapkrityje 1815 m. “*Tygodnik Wileński*”, nors nepoiligam įsteigtojo vietą paėmė poetas Ignas Šydlovskis. Be ilgesnių Lelevelio straipsnių, čion tilpo trumpi straipsneliai, bešališkai

priimami, redakcija gaudavo daug laiškų, jai priešingų, ginčo klausimuose, ir kartas nuo karto turėjo atsiliepti ant užmetinėjimų (k. a. apie Lelevelio būdą rašymo, apie teatrą ir aktorius, net apie vartoną *fotos*). Tokiu būdu rodo laikraštis nepadavinėjo daug mokslinės medžiagos, bet už tai buvo gaivus ir jame atsispindi priešpriešumai tuometinės apšviestūnijos. Čion tilpo ir pirmieji Mickevyciaus veikalai: *“Zima wiejska”*, *“Żywila”*, *“Karyla”*.

Bėgyje pirmų dviejų metų abu laikraščiu talpino net atžagareivių straipsnius. Tik kada *“Wiadomości brukowe”* iš aplinkybių laikraščelio pavirto į organą *“Šubravyų draugijos”*, ir pradėjo tvoti satyros ir kritikos botagu visoki nelabumą ir apgavystę, nors ir sutonu pridengtą, tuomet ir Vilniaus *“Dziennikas”* bei *“Tygodnikas”* pradėjo atvirai kariauti prieš reakciją.

10 d. sausio 1817 m. išėjo numeris *“Wiadomości brukowych”*, apskelbiantis jų periodišką išleidinėjimą per *“draugiją didžiųjų ir mažųjų DDdd—draugiją seniausia ant svieto, nesa dar raštui neesant, jiji jau garsėjo, draugiją, kuri niekad nepasiliaus, nesa jaigu pieskų nėra skaičiaus, kaip poetas sako, tai kas suskaičius dideles ir mažas DDdd?...”* Tas pameklės tonas viešpatavo visame laikraštyje, kurs kas savaitė šeštadienyje per 6 beveik metus stengėsi naikinti draugijos juokingumus ir nuklydimus.

No. 7-tame tų *“Wiadomości”* jau randame dalyką apie *“Dribiniškę akademiją”* Baltarusijoje, esančią po vada *“Kilto lavinime meškiškų ir meškinukiškų talentų Taratynkos”*. Čion paduotas antrašas, neva ant durų poetos esantis (be abejonės aliuzija į Musnickį, apie kurį tuomet pradėta šnekėti-dėlei Styčynskio recenzijos):

*Poeta żył w tej stodole,
Nie sprzyjał mu los, ni Muzy;
Wiersze jego zjadły mole,
A dom zburzyli Francuzy.*

No. 28 Neva-Baka rašo eiles, paženklindamas skaitikų vyliojimą par *“šventus dykaduonius”* po dievmaldingumo priedanga, ir mokindamas, kad gerų ketinimų niekad nereikia atidėlioti bažnyčios dėlei. Ignas Šydlovskis tokiems balsams prieš tamsybę, kvailumą, apgavystę pritarinėjo, rašydamas Vilniaus *“Dziennike”* (1817 m., t. I) apologą apie *“Fortuną”*, kurią Jupiteris apjakino už apaklinimą žmonių; tuomet prie jos pristoję *“dvi šmėkli: nelabumas ir kvailybė”*. Leonas-gi Borovskis, išgulantis tuomet lenkų literatūrą universitatėje, mėgino pažymėti *“głupstwo wielebne”*, pradėjęs spausdinti savo *“Pasargas prie Monachomachijos Krasickio”* (*“Dz. Wil.”* 1818, II, š. 284—299; 471—486), kuri 1816 m. buvo išėjusi naujame leidime. Tą poemą kuningai vadino papiktinančia ir bedieviška, o uolusis kun. Karolis Surovieckis mėgino užginčyti, kad Monachomachiją parašęs Krasickis, vyskupas; mat vyskupas juokėsi iš kvailybės, netikros erudicijos, snudumo ir girtuokliavimo zokoninkų. Tačiau Borovskis tik prie pirmosios giesmės savo pastabas tepatalpino;

regimai jau sunku pasidarė kovoti prieš fanatizmą.

Nestebėtina, nes reakcijos spėkos augo metas metan. Polocko jezuitai, pirma kituose laikraščiuose rašinėję atsikirtimus, dabar įsteigė *“Miesięcznik Połocki”*, kurs ėjo per 1818 m., ir 1820 m. išėjo du sąsagu. Čion teisingai viską, ką jezuitai darė, kovojo su matomais ir nematomais bažnyčios nedraugais, persekiojo mintis ir net išsitarimus nekatalikiškus, atrodinėjo galimumą stebūklų ir platino tuomet fanatikų garsinamus naujus. Moksliskų straipsnių ar gražių poezijų labai maža ten tesiranda. Niekur nėra nė iškalbos, nė gilesnių minčių.

Cenzoriumi buvo jezuitas, tur būt ir redaktoriumi—Juozas Cytovičius, theologijos daktaras, profesorius ir sąnarys cenzūros komiteto. Redakcijos idealas buvo jezuitų laikraštis, leidžiamas 18-tame metašimtyje Prancūzijoje: *Journal de Trévoux*. Randame polemikas su Vilniaus *“Dzienniku”* apie priežastis krikščionių persekiojimo Japonijoje, su Vilniaus *“Tygodniku”* apie tai, ar Templierių zokonas teisingai panaikintas tapo, su pijaru kun. Kotovskiu, perguldytoju Šrekko *“Visatinos historijos”*, kur randa antikatalikiškus išsitarimus ir t. t. Savo *“Pasargose apie jaunomenės auklėjimą”* kun. J. R. augštyn kelia dvasiškas mokyklas, giria seną atmintinę mokinimo metodą ir siulo prie jos grįžti, o peikia metodą Jono Jokūbo Rousseau. Anot kun. J. R. auklėjimo siekiu turi būti *“pramokinti ukėsus (obyvatelius), kad būtų naudingi draugijai ir taptų gabūs gerai atlikti urėdus, į kuriuo su laiku galėtų patekti”*, o geriausiaisiais įrankiais—tai religija, įmonių formulos, be sužinės kartojamos. Žodžiai: *“žmoniškumas, liberališkumas, mandagumas, labdarystė neturi prasmės be religijos”*.... Už tai šiandyktis auklėjimas (suprask: po valdžia Vilniaus universitatės) kaip viešpatijai, taip draugijai kenkiantis yra.... Juk obskurantai tuomet net matematikos mokslą skaitė esantį kenksmingu religijai ir moralybei, o ką jau besakytum apie gantos mokslus!

Kaip kun. J. R. ir kiti kovojo prieš tuometines mokyklas, taip J. R. S. rašte apie *“Hérodotą ir Diodorą Sicilijietį”* kilo prieš bundančią apšviestūnijoje kritikos dvasią. Anot autoriaus, Mozė esąs seniausias historikas, o Hérodotas ir Diodoras tik pasakas rašę. Polocko *“Miesięczniku”* ypačiai rūpėjo subjurinti Prancūzų philozophija 18-to metašimčio, kuri pas mus turėjo daugelį šalininkų, o ir aplamai buvo mokyklose išguldinėjama pagal Condillac'o Logiką; todėl ten telpa *“Laiškas tūlo bedievio į teofilantropą”*, tai vėl *“Persergėjimai religiškai polytiški tūlo didelio filozofu duotieji savam mokytiniui”*, tai *“Priežastis ir pasekmės netikystės”*. Nestebėtina, kad Polocko *“Miesięcznik'as”* ilgisi tų laikų, kada philozophija buvo nuolanki *“theologijos tarnaitė”* ir perkūnijomis svaido į tą *“nelaimingąjį 18-tą metašimtį”*, kurs *“taip gražią dalykų tvarką išvertė, o philozophiją, gerai seniaus motyna visų mokslų vadinamą, į motyną netikystės*

perkeitė, pagaminęs tokius žmones, kurie viena ranka altorius, o kita sostus ardydami, savąjį mokslą, prie tolygių baisybių vedantį, philozophija praminė”. “Parėjo ant to, kad kas smurčiau, piktžodžiavo Dievui, kuomi drąsiau prieš sostus ir visokią tvarkos valdžią kilo, didesniu philozophu skaitomas buvo; su tokia tad philozophija religija, mokinanti atiduoti Dievui, kas yra dieviška, o ciesoriui, kas ciesoriška, jokiū būdu negalėjo pasilikti sutikime”. Reikia pasakyti, kad obskurantai nesirūpino kovoti su savo priešgynomis ginklu atrodymų, ginklu perkratinėjimo jiems nemeilių teorijų, bet tik stengėsi tas teorijas parodyti kenkiančiomis draugijai ir valdžiai, visas nelabystas suversdami ant philozophijos pečių, ir žmones, kurie ją skelbė, denuncijuodami pavojingais esant viešpatijai... Tai rods buvo... “meilė artimo”!

Tolygus rašinėjimai privertė Joną Sniadeckį parašyti raštą “apie filozofiją”, apologiją tai “moksly žiponei”; tąjį jis skaitė balandyje 1819 m. literariškame posėdyje Vilniaus universitatės, o vėliaus spausdino Vilniaus “*Diennike*”. Čion jis svarsto ir sumušinėja užmetinėjimus “paviršutiniškųjų” statistų, kurie priskaitė philozophijai “prasidėjimą ir baisenybes Prancūzų revoliucijos”, taip-gi theologų, kurie jai priskaito “visą netikystės mokslą, uoliai jieško ir religijos ten, kur jos nėra; niekina kalbas ir raštus net tuos, kurių nesupranta; visuomenei įkalba neįtikėjamą mokslinčiams ir kilčiausiems raštininkams; žodžiu sakant, *dievotai bjauroja* žmones ir mokslus; ir neva tai daro religijai didelę garbę ir tarnystą, be atodairos įkalbėdami visuomenei, kad toji dangaus dovana, ta dieviškoji taisyklė sielos ir gyvenimo yra tik dėl bemokslų ir kvailių”.

Atsakinėdamas “paviršutiniškiems” ir “netikriems” statistams, nukreipia jų atidžią ant tikrųjų priežasčių Prancūzų revoliucijos ir klausia: “Kame-gi čia pasekmės ir prasikaltimai philozophijos? Ar-gi jos yra dalyku ir jiega sulaukyti ar atmainyti bėgi žmogiškos prigimties, sistematiška neteisa arzinamas širdis nuraminti, ar užmigdyti suskudusį kantrumą? Ar tai philozophijos kaltė buvo, kad turtingiausios gyventojų klasės neprisidėjo prie šalies išleidimų? kad perdedama puikė ir perteklius vienus erzino, o pykino kitus prislėgtus vargais ir priespauda? Kad intrigos, suktybės ir pasileidimas augštesnės kuningijos, sugadinti daugelio zokonų papročiai silpnino ir naikino tą dalį dėl religijos, kurią kiti guodotini klebonai ir pastoriai stengėsi įbrukti savo paveikslingu gyvenimu, labdarišku patarnavimu ir tikrai apaštališku pamokymu? Ar tai buvo philozophijos patarme, kad tauta iš 30 milijonų žmonių, pajiegi turtais, drąsa; mokslu ir gabumais, jautri įžeidime savo garbės, persimainė į tautą kareivių, kuri savo pobūdžio nemokėjo nė nuken-tėti pažeminimo, nė rasti mieros pasisekime? Ar pavadinšime philozophais tuos vadus piktadarystos ir be-

dieviškumo revoliucijoje, kurie išsivadėjo religijos, teisingumo ir išminties, kad gėdintų ir spautų savą tėvynę ir išeitų papiktinimu ir šmėklomis žmoniškumo?... Kada priespauda ir neteisumas viešpatijoje ateina į tokį laipsnį, kad draugijos gyvenimas tampa nepakeltina žmogui našta, atsidaro bedugnė baisaus persiēmimo, kur padūkusi abejonė niekina protą ir sujudintame užsidegime viską išverčia, naikina ir ėda. Liaudies pereiga iš priespaudos į desperaciją ir ištvirkimą visados buvo baisi ir kraulaki, nesa tai yra laikas ir dirva palaidų smarkių geidulių, keršto ir neapykantos, kuriais naudojasi ambicija įtūzusių žmonių, skinančių sau kelią apvaldyman nuilsusios nuo piktadarystų ir nelaimių liaudies. Per tolygias audras pereidinėjo tautos dar tuomet, kada nebuvo nė kuningų, nė philozophų, o net kada patįs thēologijai vedė ir valdė svieta... Surūpinta philozophija žiūri su skausmu į tas nelaimes, renka iš jų dėl ateities išganytingas patarmes ir persargas, kurių niekas neklauso pasibaigus tragiškajai regyklai. Ir todėl ta pati eilė audrų ir nelaimių atgrįžta ir kamuoja viešpatijas”.

(T. b.)

Kritika ir Bibliografija.

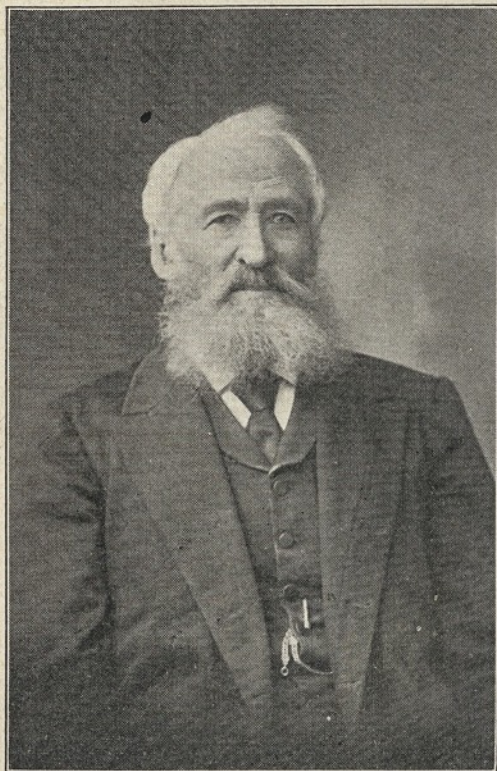
Bolesław Limanowski. Historia powstania Narodu Polskiego 1863 i 1864 r. Lwów. 1909, Polskie Towarzystwo Nakładowe. š. 516.

Šiomet Lietuviai iškilmingai apvaikštinėjo 50-metines sukaktuves paliuosavimo liaudies nuo baudžiavų. Mūsų laikraščiai—nors ne visi—suteikė žiupsnį žinių iš gadytės neteisos ir ponijos valdymieravimo Lietuvoje; “Laisvojoje Mintyje” skaitytojas ras peržvalgą Muravjevo kruvinų darbų straipsnyje: “Muravjevo gadytė Lietuvoje” (No. 7 ir No. 8).

Kad caras Aleksandras II ne iš savo dėkos, bet gyvenimo aplinkybių verčiamas, išleido manifestą paliuosavimui liaudies nuo ponijos, tai šiandien visi žinome. Tačiau kodėl atėjo tuojau po tam “lenkmetis” ir kodėl dalis lietuviškosios kuningijos, bajorijos ir valsčionių dalyvavo tame lenkmytyje, nedaugelis supranta.

Limanovskio gana bešališkai parašytasai veikalas apie “povstanę” suteikia tame atžvilgyje nemaža medžiagos. Skaitytojas ras ten atrodyta, kad caras daugiau liaudei žadėjo negu duoti norėjo, ir kad tik lenkmečiui įvykus, laisvė nuo baudžiavų tejsigyveno. Nupiešta ten tapo gana plačiai, kaip pati ponija, tai dėl

baimės sukylo liaudies, tai po įtekme Prancūzų revoliucijos, tai iš savo persitikrinimo, stengėsi tą reformą gyveniman įvesdinti. Lenkmetis nenusisekė todėl, kad revoliuciją rėmė remeslininkai, miesčionija ir dalis bajorijos bei valsčionių; kita dalis bajorų, ypačiai turtingesnieji, žiūrėjo į maištą šaltai, šalinosi nuo jo, o net priešinosi jam, lyginai kaip diduma valsčionių, valdžios apgaudinėjama, ar nieko neveikė ar laukė laiko, kada sukilėliai įgys persvarą.

Kun. V. Dembskis.

Limanovskio veikale nupiešti maišto atsitikimai Lietuvoje, ypačiai Žemaitijoje, su meile ir pasigėrėjimu, ir nurodyta, kad abazuose Lietuvių maištininkų viešpatavo tvarka, pasišventimas, ir kad jaigu Lenkijoje būtų tiek drąsos ir smurtumo ir sugebėjimo buvę, kiek Žemaičiuose, tai be abejonės būtų pergalė įvykusi ir šalis būtų atsikračiusi nuo despotiškosios carų valdžios. Lenkų ponija nenorėjo ir nesirūpino patraukti liaudį į kovos eiles, bijojo chlopų pergalės labjaus negu carizmo, ir todėl, galų gale, po neįtikėtinų tautos dalies pastangų, vyriausybė sutrempė sukilusius revoliucionierius ir atkeršijo kaip lenkų taip lietuvių tautai budelišku būdu.

Ne be to, kad knigoje nebūtų keletas klaidų įsi-skverbusių. Neminėsiu kitų, tik priminsiu, kad Limanovskis teisingai rašo, kad "27 d. rugpjūčio (1863 m.) pagal Šimšos upę pas Širvučius Bagdonavyčius drauge su Dembskiu ir su Pisarskiu, sumušo Šeremetjevą", bet toliaus mūsų kun. Dembskį, kurs

"Robaku" vadinosi ir už kurio galvą Muravjevas siulė 5.000 rublių (kas buvo pagarsinta "Vil. Viestnike") sumaišo su Vaclavu Ibianskiu. Robakas pasitraukė į užsienį lapkrityje 1863 m., o Limanovskis tikrina, kad dar pavasaryje 1864 m. jis Žemaitijoje tebgąsdino Maskolijos kareiviją.

Bet tai tik smulkmenos. Linkėčiau skaitytojams, kurie moka lenkiškąją kalbą, šitąjį Limanovskio veikalą pasiskaityti, ypačiai kada autorius taip bešališkai ir su meile šneka apie Lietuvos tuometinius didvyrius.

Šl.

Jan Kochanowicz. Nuo ko priklauso žmonijos nuotikiai. Vertė A. J. Karalius. Spauda "Kovos" Philadelphia, Pa. 1911. 24 pusl. Kaina 10c.

K. Szmojauskas, prisiekusis advokatas. Valsčiaus Notarijatas Suvalkų gubernijoje. Vadovėlis valsčių teismams ir darantiems aktus asmenims. Seinai. "Šaltinio" kningyno lėšomis. 1910 m. 29 pusl.

Kl. J—is. Deklamacija ir Sceniškoji Mimika ir žaismės, J. Laukio paskaita. Spauda "Lietuvos", Chicago, Ill. 191 m. 37 pusl., kaina 10c.

Kl. J—is. Panemunėlio tarmės fonetika.

V. K. Račkauskas. Pražuvo, vaizdelis iš gyvenimo. Perspausdinta iš "Vien. Liet." jubilėjinio num. Išleido kningynas ir išleistuvė "Nauda". 1911 m. pusl. 15. Kaina 10c.

K. Flammarion ir S. Glazenap. Pasaulių Ratas. Astronomiškas aprašymas mūsų saulinės sistemos. Vertimas J. Stropaus. Su paveikslais. 1911. So. Boston, Mass., spaustuvė F. Milašauskio. 80 pusl., kaina 25c.

Jan Kochanowicz. Nuo ko priklauso žmonijos nuotikiai. Vertė A. J. Karalius. 1911. 24 puslapių, kaina 10c.

V. K. Račkauskas. Pražuvo. Vaizdelis. Išleido kningynas ir išleistuvė "Nauda". 1911. Pusl. 16. Kaina 10 centų.

M. Palionis. Prieš vėją nepapūsi. Komedijs Trijuose Aktuose, Chicagoje, Ill. Turtu ir spauda "Lietuvos". 1911. 52 pusl.

Redacijos atsakymai.

P-ui A. Šimanauskui, Fitchburg, Mass. Nemokėdami angliškos kalbos, negalėsit nieko pramokti iš minėtos mokyklos rankvedžių, nesa jos leidžiama visi rankvedžiai angliškoje kalboje. Nemanytume, kad ši mokykla yra tokia išnaudotoja, kaip jūs rašote. Juk daugelis žmonių, nebuvusių mokyklose, pusėtinai prasilavina, kningas skaitydami; na o ši mokykla, kiek mums teko patirti, tą būdą lavinties tik iš kningų sistematizuoja. Mokestis pas juos yra ne lygi, tas priklauso nuo kurso, kurį norėtum imti. Dėl artimesnių ir smulkesnių žinių kreipkitės tiesiog ton įstai-gon: International Correspondence School, Scranton, Pa.

P-ui A. P., Peterburge. Verčiant ką nors (ypač stambesnius veikalus) pati jau etika reikalautų gauti nuo autoriaus leidimas, jai tai yra galima, nors mes, lietuviai, retai to prisilaikome. Nėra būtina gauti autoriaus pavelijimas

versti tik sulig tų veikalų, ant kurių nepagarsinta, kad autorius visas tiesas palieka sau (ar paveda kam); tas pats yra ir sulig raštų, leidžiamų Amerikoje ir turinčių parašą "copyrighted". Širdingai ačiu už prizadėjimą remti mus; tiesa, mūsų pakraipos laikraštis be draugiškos paramos iš pusės skaitytojų negali užsilaikyti — kiekvienas tai supranta. Jai turite ką iš Niemojevskio—prisiųskitė, būsime dėkingi.

P-ui N. B. Tamsta, kaip supratome iš laiško, įdomaujat sulig literatūros historijos. Mūsų literatūroje nerasis daug tame klausime. Patartume tamistai perskaityti nesena išėjusį maskoliškoje kalboje privat-docento V. M. Friče's veikalą antgalviu "Očerki po istorii Zapadno-Evropaiskoi Literatury". Autorius bando apšviesti visą Vakarų Europos literatūrą visai iš kitos pusės negu daryta ikišiol, būtent iš pusės draugijiniai-ekonominio žmonijos gyvenimo. Veikalas yra labai rimtas ir skaitytinas.

Mūsų karikatūros.

Našlės skatikas.
(Truth Seeker)

Visokių vargų ir nelaimių priežastis
Meksike ir kitur.
(Truth Seeker)

Daktaras Jonas Šliupas.

1419 No. Main ave.

Scranton Pa

Abu Telefonu

Dr. E. L. Peet

SPECIJALISTAS GYDYTOJAS

Akių, ; Nosies ; ir ; Gerklės.

Išbando akis ir pritaiko akinius.

Auditorium Budinkas Scranton, Pa.

BANKAS

LACKAWANNA TRUST
COMPANY

404 LACKAWANNA AVE. SCRANTON, PA

Užkviečiame kiekvieną šio laikraščio skaitytoją pasidėti pinigus mūsų bankan.
MOKAME 3% NUO BILĖ SUMOS. GALIT PRADĖTI TAUPYTI PINIGUS IR NUO VIENO DOLARIO.

Siunčiame pinigus MONEY ORDERIAIS ir BANKO DRAFTAIS, arba ČEKIAIS į visas dalis Europos; ypatingai užžiūrime siuntinėjimą pinigų į Lietuvą. Pas mus galite sukalbėt lietuviškai

TEATRALIŠKŲ KUOPŲ, DRAUGIJŲ IR DRAUGŲ ATYDAI!

Neužilgo išeis iš spaudos garsi Maksimo Gorkio drama IV-se aktuose
"ANT DUGNO"

Šiam veikalui sulosti reikia 17 ypatų (12 vyrų ir 5 moterų). Knygelė susideda iš 100 su viršum puslapių. Tilps joje gaidos gražios dainos "Saulė teka, nusileidžia, o kulejime tamsu!" Kaina bus 35c. Užsisakant iš a.ksto galima gauti pilnas kompietas (t.y. 18 knygelių) už \$5.00; tokiu budu viena knygėlė apsis tik 27c. Kadangi spaudžinsiu labai aprubežiuotą skaitlių egzempliorių, tad malonėkite užsisakyti ilgai nelaukdami. Užsakymus ir pinigų siųskite šiuo adresu:

V. K. RAČKAUSKAS

1401 N. Main Ave.

Scranton, Pa.

Knygelė verta tiek aukso, kiek pati sveria

JOS VARDAS YRA:

"Kaip rašyti Laiškus Liet. ir Angl. kalbose.

Ko ji mokina? Ji mokina rašyti laiškus (gromatas) lietuviškoje ir angliškoje kalbose. Žmogus gali visą amžį mokintis anglišką kalbą, bet pakol jis nemėgins rašyti laiškų angliškoje kalboje, tai ir angliškos kalbos niekada gerai neišmokys. O kad rašyti laiškus angliškoje kalboje, reikia tam tikros knygos, kuri nemokantį mokintų. Taigi ši knygelė mokina rašyti laiškus angliškoje kalboje.

Šioje knygelėje yra daugybė laiškų visokiuose reikaluose ir atsitikimuose į visokias ypatas: Laiškai tėvų į vaikus, vaikų į tėvus, vaikinių į merginas, merginų į vaikus, tarnų į darbdavius, darbdavių į tarnus ir tt. Tie visi laiškai yra abiejose kalbose, viens lietuviškas kitas angliškas, teip kad rašėjas skaito lietuvišką laišką ir mato kaip tą patį laišką angliškai rašyti. Rašant angliškus laiškus žmogus mato kaip surišti žodis su žodžiu, kaip padaryti pilnus sakinius ir tie sakiniai įsiskverbę žmogui į smegenis teip giliai, kad jis juos jau ant visados atmena. Jokia gramatika, jokia kita knyga teip greitai ir teip gerai žmogų neišmokins angliškos kalbos kaip kad virš paminėta knygelė. Žinoma pirm paėmimo šios knygelės, žmogus turi pirmiau perskaityti knygeles "Vadovėlis" No.1209 ir "Rankvedis" No.1300, kad gauti pradžią, o paskui jau imti knygelę "Kaip rašyti laiškus lietuviškoje ir angliškoje kalbose".

Ši knygelė ne vien mokina laiškus rašyti, ne vie mokina angliškos kalbos, bet dar mokina ir daugybės kitokių labai naudingų ir reikalingų dalykų, kokių pamokinių jukioje knygoje nerbsite. Ji mokina:

Kaip daryti kontraktus pirkimo, pardavimo, samdyimo ir visokių formų biznio reikaluose; kaip daryti vekselius skolinant pinigus; kaip daryti testamentus; kaip vesti draugysčių reikalus, ir visoki kiti pamokiniai. Teipgi mokina formų kaip žmonėse apsieiti visokiuose atsitikimuose; antai kaip apsieiti svečiuose, apsilankymuose, supažindime vieno su kitu, pakalboje vieno su kitu, kaip užsilaikyti bankietuose, vestuvėse, krikštynose, pagrabuose, atsilankant ant metinių švenčių ir tt. Toliau knygelėje yra šimtai patarlių vartojamų angliškoje kalboje išverstų į lietuvišką, kokių dar niekad negirdėjai, ir ant galo yra žodynėlis svetimų žodžių, vartojamų įvairiose kalbose, išverstų į lietuvišką kalbą ką jie reiškia.

Ši knygelė turi 293 puslapius. Yra apdaryta popieron apdaruose ir audimo gražiuose apdaruose. Ji yra verta daug pinigų, bet už pinigus mes jos niekam neparduodame. Męs ją dovanojame tiems, kurie užsirašo mūsų laikraštį "Lietuvą" ant 18 mėnesių ir užžsimoka \$3.00 prenumeros, tai tiems duodame šią knygelę dovanų ir siunčiame "Lietuvą" per pusantų metų.

Kodėl teip brangią knygelę męs dovanojame už dyką? Pirmą todėl, kad męs norime kad kiekvienas lietuvis išmokyti anglišką kalbą, kad paskui galėtų užimti geresnią vietą ar darbą ir pralobti, o kada bus mūsų lietuviai turtingesni, tai ant tiek pakils lietuviška tauta ir kultura ir męs nuo turtingesnių daugiau biznio turėsime. Antra — męs norime, kad kiekvienas lietuvis skaitytų mūsų laikraštį "Lietuvą", kurs tarnauja žmonių apšvietimui ir kultūriškam jų pakilimui, ir ant kiek "Lietuvos" skaitytojai pasidaugins, ant tiek męs galėsime pagerinti laikraščio "Lietuvos" įturą.

Todėl ir tu, broli, kurs ši apgarsinimą skaitai, nelauk, ilgiau, bet tuojaus pasiųsk \$3.00 prenumeros už "Lietuvą", o męs ir tu pasiūsime tą brangią knygelę dovanų ir siūsime mūsų laikraštį "Lietuvą" per pusantų metų.

Siųsdami pinigus, savo laišką adresuokite šitelp:

A. OLSZEWSKI

3252 So. Halsted St.

Chicago, Ill.

The Lithuanian Monthly Magazine "Laisvoji Mintis" (Free Thought) published on the 28th of the month preceding month of issue at Chicago, Ill. and Scranton, Pa., by the Lithuanian Pub'g Ass. "Laisvoji Mintis." A. Grybas, Pres., Dr. J. Šliupas, Tres., V. K. Račkauskas, Sec'y.

Yearly Subscription Rates: U. S. A. — \$2.00, Foreign, — 2.50. Single Copies, — 20c. Advertising rates on Application.

"Laisvoji Mintis," 3252 So. Halsted St., Chicago, Ill., and 1419 No. Main Ave., Scranton, Pa.